

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Petr Horáček

Dovolání v civilním soudním řízení

Rigorózní práce

Pověřený akademický pracovník: prof. JUDr. Alena Winterová

Tematický okruh: občanské právo procesní

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 29. 3. 2021

Prohlašuji, že jsem předkládanou rigorózní práci vypracoval samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má více než 214 000 znaků včetně mezer.

Petr Horáček

V Praze dne 29. 3. 2021

Obsah

Úvod.....	1
1. Civilní proces a opravná řízení.....	5
1.1. Pojem civilního procesu	5
1.2. Principy civilního procesu	6
1.3. Opravné systémy	13
1.4. Opravné prostředky	15
2. Povaha a vývoj institutu dovolání	18
2.1. Apelační soud v českých zemích.....	18
2.2. Dovolání po roce 1989	24
2.2.1. Zákon č. 519/1991 Sb.	25
2.2.2. Zákon č. 238/1995 Sb.	27
2.2.3. Zákon č. 30/2000 Sb.	30
2.3. Příprava rekodifikace civilního soudního řízení od roku 2014	34
3. Podmínky přípustnosti dovolání a náležitosti dovolání	40
3.1. Rozhodnutí odvolacího soudu	43
3.2. Přípustnost dovolání v užším smyslu podle § 237 a 238 OSŘ.....	44
3.2.1. Předpoklady přípustnosti podle § 237 OSŘ.....	44
3.2.2. Negativní předpoklady přípustnosti podle § 238 OSŘ	51
3.2.3. Věcný záměr civilního řádu soudního.....	54
3.3. Přípustnost dovolání v užším smyslu podle § 238a OSŘ.....	56
3.3.1. Procesní nástupnictví, univerzální sukcese	56
3.3.2. Vstup nového účastníka namísto dosavadního, singulární sukcese	56
3.3.3. Přistoupení a záměna účastníka řízení	57
3.3.4. Věcný záměr civilního řádu soudního.....	57
3.2. Aktivně legitimovaný subjekt a podání dovolání	58
3.2.1. Aktuální právní úprava.....	58

3.2.2. Věcný návrh civilního řádu soudního	63
3.3. Povinné zastoupení	63
3.4. Náležitosti dovolání a důvody dovolání	66
3.4.1. Obecné náležitosti dovolání	66
3.4.2. Dovolací důvod	67
3.4.3. Zákaz odkazu na listiny a zákaz novot.....	72
3.4.4. Věcný záměr civilního řádu soudního.....	73
3.5. Poplatek za dovolání.....	74
3.6. Dovolání podle zákona o zvláštních řízeních soudních.....	75
4. Úkony soudu prvního stupně, odvolacího soudu a řízení u dovolacího soudu	78
4.1. Úkony soudu prvního stupně po podání dovolání	78
4.2. Příslušnost rozhodovat o dovolání.....	79
4.3. Úkony dovolacího soudu	80
4.4. Odklad vykonatelnosti a právní moci	83
4.5. Další průběh řízení po rozhodnutí o dovolání	84
5. Rozhodnutí o dovolání	86
5.1. Zastavení řízení.....	86
5.2. Odmítnutí dovolání.....	87
5.3. Zamítnutí dovolání a změna rozhodnutí odvolacího soudu.....	89
5.4. Zrušení rozhodnutí odvolacího soudu	89
5.5. Forma rozhodnutí dovolacího soudu a rozhodnutí o náhradě nákladů řízení.....	91
5.5.1. Forma rozhodnutí a jeho odůvodnění	91
5.5.2. Náhrada nákladů v nalézacím řízení a v řízení před dovolacím soudem.....	92
5.5.3. Náhrada nákladů řízení před dovolacím soudem	95
5.6. Rozhodnutí o dovolání podle věcného záměru civilního řádu soudního.....	96
6. Vztah dovolání a ústavní stížnosti.....	98
6.1. Rozdílná úloha dovolání a ústavní stížnosti	98

6.2. Podání dovolání a ústavní stížnosti	100
7. Porovnání české a slovenské právní úpravy dovolání.....	105
7.1. Přípustnost dovolání	105
7.2. Dovolací důvody.....	109
7.3. Další předpoklady a náležitosti dovolání.....	110
7.4. Dovolání generálního prokurátora.....	112
7.5. Rozhodnutí o dovolání.....	113
Závěr.....	115
Seznam používaných zkratk	118
Seznam použitých zdrojů	120
Abstrakt a klíčová slova v českém jazyce	131
Abstrakt a klíčová slova v anglickém jazyce	132

Úvod

Tématem rigorózní práce je mimořádný opravný prostředek upravený českým civilním procesním právem v oblasti sporného řízení, a to „dovolání“. Mimořádnost tohoto opravného prostředku spočívá především v tom, že jím lze napadnout soudní rozhodnutí pravomocné a vykonatelné, a tedy jím lze vážným způsobem zasáhnout do právních vztahů účastníků řízení. Tento mimořádný opravný prostředek nemá podle současné právní úpravy odkladný (suspenzivní) účinek, není-li soudem v konkrétním případě rozhodnuto jinak. Pro tyto své vlastnosti se jedná o prostředek skutečně mimořádný, kterým lze zasáhnout do právních vztahů konstituovaných či deklarovaných pravomocným rozhodnutím soudů jen výjimečně a jen z vážných (mimořádných) důvodů. Právní úprava dovolání v civilním řízení je obsažena v občanském soudním řádu, který vedle dovolání upravuje také další mimořádné opravné prostředky, kterými jsou obnova řízení a žaloba pro zmatečnost.

Právní řád upravuje také dovolání ve věcech trestních, ale i v tomto procesním právu se jedná o prostředek mimořádný, kterým soud zasahuje do pravomocně rozhodnutého stavu. Vedle dovolání je v trestním řízení dalším mimořádným opravným prostředkem stížnost pro porušení zákona. Opravné prostředky procesního práva trestního jsou upraveny trestním řádem.

O dovoláních ve věcech civilních a trestních rozhoduje Nejvyšší soud se sídlem v Brně, který je vrcholným soudním orgánem ve věcech patřících do pravomoci soudů v občanském soudním řízení a v trestním řízení. Rozhodovací praxe Nejvyššího soudu významným způsobem ovlivňuje rozhodovací praxi soudů nižších stupňů a stává se také nedílnou interpretace a aplikace norem práva hmotného i procesního. Nejdůležitější rozhodnutí a stanoviska Nejvyššího soudu jsou vydávána ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu. Přesto, že je dovolání opravným prostředkem mimořádným, ročně je Nejvyššímu soudu doručeno zhruba čtyři tisíce dovolání ve věcech občanskoprávních a obchodních a zhruba jeden a půl tisíce ve věcech trestních.¹

Ve správním soudnictví je obdobou dovolání kasační stížnost. O kasačních stížnostech rozhoduje Nejvyšší správní soud se sídlem v Brně, který je vrcholným soudním orgánem

¹ Podle statistiky Nejvyššího soudu je nápad následující: v roce 2020: 3.927 civilních věcí a 1.410 trestních věcí, v roce 2019: 4.340 civilních věcí a 1.595 trestních věcí, v roce 2018: 4.784 civilních věcí a 1.630 trestních věcí
Statistika Nejvyššího soudu. *Nejvyšší soud ČR* [online]. [cit. 2021/03/13]. Dostupné na: <https://www.nsoud.cz/>

ve věcech patřících do pravomoci soudů ve správním soudnictví. Řízení kasační stížnosti je upraveno soudním řádem správním.

Rigorózní práce je strukturována tak, aby text postupoval od obecných základů civilního procesu ke konkrétnímu tématu, kterým je dovolání v civilním soudním řízení. Části rigorózní práce týkající se dovolání jsou řazeny tak, aby se jejich pořadí blížilo praktickému postupu advokáta, a to od vyhotovení a podání dovolání k dalšímu postupu v řízení poté, co Nejvyšší soud o dovolání rozhodne.

První kapitola je obecným úvodem do civilního procesu a opravných systémů, jejímž cílem je vymezit dovolání vůči jiným institutům procesního práva. Část o civilním procesu obsahuje především výčet základních principů, které se dělí na principy odpovídající právu na soudní ochranu a spravedlivý proces a na principy odvětvové, které právní teorie vymezuje jako dvojice zásad opačného významu. Další část této kapitoly stručně popisuje opravné systémy, a to systém apelační, kasační a revizní opravný a opravné prostředky, které se dělí na řádné a mimořádné.

Druhá kapitola je zaměřena na povahu a vývoj dovolání v českých zemích. V první podkapitole uvádím stručný náhled do historie soudnictví v českých zemích od raného feudalismu až po vydání Josefského soudního řádu v roce 1781. Dalším významným procesním předpisem, který v této pasáži práce zmiňuji, je rakouský zákon o soudním řízení v občanských rozepřích z roku 1895, zákon o řízeních ve věcech občanskoprávních (občanský soudní řád) z roku 1950 a dodnes platný a desítkami novel změněný občanský soudní řád z roku 1963. Ve druhé podkapitole zmiňuji některé významné novely občanského soudního řádu provedené po roce 1989, kdy většina právních odvětví procházela významnými změnami, na což samozřejmě musel reagovat také občanský soudní řád, neboť se jedná o základní procesní předpis upravující civilní soudní řízení. Považoval jsem za vhodné zmínit novely občanského soudního řádu provedené zákonem č. 519/1991 Sb., zákonem č. 238/1995 Sb. a zákonem č. 30/2000 Sb.

Tématem druhé podkapitoly je také rekodifikace civilního soudního řízení, o které se vede intenzivní diskuse již od roku 2014. Podle mého názoru panuje všeobecná shoda na tom, že je nutné občanský soudní řád z roku 1963 nahradit novým procesním předpisem, což se asi mělo stát již počátkem roku 2014 v souvislosti s rekodifikací civilního práva hmotného, na druhou stranu ale nebyla nalezena shoda na podobě této procesní normy. V roce 2017 byl představen věcný záměr možné budoucí podoby civilního řádu soudního, který byl ale následně podroben velké kritice. Zamýšlená nová právní úprava se má týkat také dovolání, které má být nově koncipováno jako řádný opravný prostředek s devolutivním a suspenzivním účinkem. Na věcný záměr civilního řádu soudního odkazuji také v jiných částech této práce.

Třetí kapitola obsahuje podmínky přípustnosti dovolání a náležitosti dovolání.

Přípustnost dovolání je založena objektivními a subjektivními předpoklady přípustnosti dovolání. Mezi objektivní podmínky přípustnosti dovolání patří způsobilý předmět dovolání, přípustnost dovolání v užším smyslu a dodržení lhůty pro podání dovolání. Subjektivním předpokladem přípustnosti dovolání je vyjádřen okruh osob, které jsou oprávněny dovolání podat. Přípustnost dovolání v užším smyslu podle § 237 OSŘ znamená, že rozhodnutí odvolacího soudu závisí na otázce hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe odvolacího soudu nebo která v rozhodování odvolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo byla dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo má-li být dovolacím soudem vyřešená právní otázka posouzena jinak.

Negativní podmínky přípustnosti jsou uvedeny v § 238 OSŘ a objektivně vylučují úspěšné podání dovolání, a to i za situace, kdy dovolatel odůvodní dovolání podle § 237 OSŘ.

Přípustnost dovolání v užším smyslu podle § 238a OSŘ zakládá přípustnost dovolání proti procesním rozhodnutím odvolacího soudu. Jedná se o přípustnost dovolání proti usnesení odvolacího soudu, kterým bylo v průběhu odvolacího řízení rozhodnuto o tom, kdo je procesním nástupcem účastníka, o vstupu do řízení na místo dosavadního účastníka, o přistoupení dalšího účastníka a o záměně účastníka. Jedná se o procesní rozhodnutí, které odvolací soud vydává jako soud prvního stupně, proti nimž není možné podat odvolání, nýbrž jen dovolání. Přípustnost dovolání podle § 238a OSŘ nijak nesouvisí s přípustností dovolání podle § 237 OSŘ, ani na ni nedoléhá negativní vymezení přípustnosti dovolání uvedené v 238 OSŘ.

Náležitosti dovolání lze rozdělit na obecné a zvláštní. Obecné náležitosti jsou vyjádřeny obecně k jakémukoli podání podle občanského soudního řádu. Zvláštními náležitostmi dovolání jsou označení rozhodnutí, proti kterému dovolání směřuje, uvedení rozsahu, v jakém dovolatel rozhodnutí napadá, vymezení důvodu dovolání, který může spočívat jen na tom, že napadené rozhodnutí spočívá na nesprávném posouzení práva hmotného nebo procesního, uvedení, v čem dovolatel spatřuje splnění předpokladů přípustnosti dovolání, což má význam především v případě přípustnosti dovolání podle § 237 OSŘ a uvedení dovolacího návrhu, tedy čeho se dovolatel domáhá.

Čtvrtá kapitola se týká úkonů soudu prvního stupně a úkonů soudu dovolacího, které tyto soudy provádějí od podání dovolání až po ukončení dovolacího řízení. Dovolání se podává u soudu prvního stupně, který může dovolání odmítnout, bude-li podáno opožděně. Neodmítne-li soud dovolání, pak vyzve dovolatele ke splnění poplatkové povinnosti a odstranění vad, je-li to nutné.

Následně soud vyzve druhého účastníka k vyjádření k dovolání a poté dovolání předloží dovolacímu soudu. Dále v této kapitole popisují průběh řízení před dovolacím soudem

Do samostatné páté kapitoly jsem zapracoval rozhodnutí dovolacího osudu, kterým může být odmítnutí dovolání, zamítnutí dovolání nebo zrušení dovoláním napadeného rozhodnutí. Pokud dovolací soud napadené rozhodnutí ruší, pak jej může nahradit svým rozhodnutím, věc vrátit k dalšímu řízení odvolacímu soudu nebo soudu prvního stupně anebo věc postoupit jinému orgánu k dalšímu opatření. Dovolací soud také může řízení zastavit.

Šestá kapitola je věnována vztahu dovolání a ústavní stížnosti. Tato dvě řízení mají jiný předmět, jsou vedena podle jiných procesních předpisů a rozhoduje v nich jiný justiční orgán, přesto se navzájem ovlivňují. Nejvyšší soud je vnímán jako sjednotitel rozhodovací praxe obecných soudů, Ústavní soud je vnímán jako garant ústavnosti. Předmětem řízení o ústavní stížnosti může být i přezkum rozhodnutí dovolacího soudu, přesněji řečeno přezkum ústavnosti rozhodnutí dovolacího soudu.

Do sedmé kapitoly jsem zapracoval porovnání české právní úpravy institutu dovolání v civilním soudním řízení s úpravou aktuálně platnou a účinnou na Slovensku, kde byl zák. č. 99/1963 Sb. (u nás dodnes platný občanský soudní řád) ke dni 1. 7. 2016 zrušen a téhož dne nabyt účinnosti Civilný sporový poriadok, Civilný mimosporový poriadok a Správny súdny poriadok. Právní úprava institutu dovolání je zařazena v prvním z uvedených zákonů. Odlišné od naší právní úpravy je zejména to, že lze dovolání podat také pro zmatečnost řízení nebo to, že je k podání dovolání aktivně legitimován slovenský generální prokurátor.

Civilní právo hmotné bylo v České republice po mnohaletém úsilí rekonstruováno, když k datu 1. 1. 2014 nabyt účinnosti řada nových zákonů, z nichž nutno uvést především občanský zákoník a zákon o obchodních korporacích. Pokud jde o civilní právo procesní, z občanského soudního řádu byla do samostatného procesního předpisu oddělena nesporná řízení a zbývající část občanského soudního řádu zůstala nadále platným procesním předpisem pro řízení sporná. Odborná veřejnost se shoduje na tom, že by bylo vhodné tento procesní předpis z roku 1963 nahradit novým, ovšem zatím se nepodařilo najít shodu na jeho koncepčním řešení. V roce 2017 byl uveřejněn věcný záměr nového civilního řádu soudního, který se následně stal předmětem mnoha odborných diskusí a kritických připomínek. Věcný záměr civilního řádu reprezentuje komplexní představu o nové podobě civilního procesu, proto na něj v jednotlivých kapitolách odkazují a porovnávám aktuální právní úpravu s tím, co je možným základem budoucího civilního procesu.

1. Civilní proces a opravná řízení

1.1. Pojem civilního procesu

Civilní právo procesní je samostatné právní odvětví práva veřejného, když v každém procesním vztahu existuje subjekt, který je nositelem veřejné moci, tzn. je vůči ostatním subjektům právního vztahu nadřazeným. Tímto nerovným, resp. nadřazeným subjektem, je v procesním právu soud. Vedle soudního procesu existuje také proces vedený rozhodčími orgány, jejichž pravomoc rozhodovat o hmotně právních právech a povinnostech účastníků řízení se odvíjí od vůle účastníků řízení podřídít se působnosti rozhodčího orgánu, při současném vyloučení pravomoci obecných soudů. Proces rozhodčího řízení se řídí dohodou účastníků rozhodčí smlouvy, zákonem o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů a přiměřeným užitím občanského soudního řádu.² Do civilního procesu nutno zařadit řízení insolvenční nebo řízení exekuční.³ Jednou ze základních rolí civilního procesu je efektivní ochrana subjektivních práv účastníků řízení. Vedle této role plní civilní proces i další úlohy, když patří k základním principům právního státu.⁴

Civilní procesní právo je právem, které upravuje (a) postupy procesních subjektů, kterými jsou osoby ovlivňující řízení, tedy orgány veřejné moci oprávněné rozhodovat o právech a povinnostech účastníků řízení, účastníci řízení a jiné osoby zúčastněné na řízení a (b) vztahy, které na základě postupů těchto procesních subjektů vznikají. Znaky procesního práva jsou (a) procesní subjekt, (b) úkon procesního subjektu a (c) vztahy mezi těmito subjekty.⁵

Úkonem procesních subjektů se rozumí procesně relevantní činnost těchto subjektů, která vede ke vzniku, změně či zániku procesních práv a povinností. Typickým úkonem soudu je rozhodnutí ve věci nebo procesní rozhodnutí. Typickým úkonem účastníka řízení je jeho žaloba nebo písemné či ústní podání adresované soudu. Procesním vztahem jsou závazné a vynutitelné vztahy vznikající mezi účastníky řízení. Procesní vztahy jsou nezávislé na vztazích

² § 2 a § 30 zákona č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, ve znění pozdějších předpisů

³ Zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení, ve znění pozdějších předpisů (insolvenční zákon) a Zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů

⁴ MACKOVÁ, Alena. Co dál s civilním procesem? *Ad Notam*. Notářská komora České republiky, 2015, **21(2)** 3-4. ISSN 1211-0558.

⁵ WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kol. Civilní právo procesní. *První část – Řízení nalézací*. 7. vydání Praha: Linde, 2014. 624 s. ISBN 978-80-7201-940-30. s. 34.

hmotněprávních. Předmětem procesních vztahů je obsah vztahů hmotně právních, tzn. hmotně právní oprávnění a povinnosti. Procesní právo směřuje k ochraně těchto hmotněprávních práv a zájmů soukromoprávní povahy a pomyslným spojovacím mostem mezi právem procesním a hmotným je žaloba.

Procesní právo je v novodobém pojetí nezávislé na právu hmotném. K této diferenciaci práva procesního a hmotného ovšem docházelo postupně, když ve starších právních systémech bylo procesní právo zcela pohlceno právem hmotným. Hmotné právo je v dnešním pojetí souhrnem právních norem obsažených v právních předpisech (například v zákoně nebo vyhlášce), které ve spojení s právními skutečnostmi (například smlouvou) stanoví svým adresátům subjektivní práva a povinnosti. Souvztažnost mezi oblastí práva hmotného a procesní spočívá v tom, že procesní právo reaguje na porušení práva hmotného, tzn. že procesní právo zajišťuje realizaci práva hmotného. Podle prof. Hory význam civilního procesu záleží v tom, že „...*dodává veškerému právnímu životu jednotlivců plný důraz, dopomáhajíc podmětu skutečně oprávněnému k uznání jeho práva a donucujíc podmět objektivnímu právu se vzepřevší ku splnění povinnosti jeho. Je to úkol důležitý proto, že najíti v konkrétním sporu skutečné právo, čili jinak řečeno, vydati rozsudek spravedlivý, znamená totéž jako posíliti a vyzdvihnouti ideu spravedlnosti ve státě vůbec, zjednati jí úctu a uznání, vyvolati všeobecný pocit uspokojení, zjednávatí mír v soužití občanstva a působiti výchovně i na právní cit...*“.⁶

Civilní procesní právo lze rozdělit na etapu zajišťovací, nalézací a exekuční. Pod pojmem civilní proces nutno chápat také insolvenční řízení, exekuční řízení nebo řízení před rozhodčími orgány. Pramenem civilního procesního práva je občanský soudní řád, který byl od svého přijetí v roce 1963 více jak stopadesátkrát novelizován.

1.2. Principy civilního procesu

Každé odvětví práva je ovládáno určitými principy či zásadami, které jsou vyjádřeny v ústavních zákonech, v zákonech anebo existují i bez toho, že by byly výslovně upraveny v nějakém právním předpise. Tyto principy jsou nezbytné především pro oblast tvorby práva, interpretace práva a aplikace práva. Výčet principů není taxativní ani univerzální a jejich třídění může být provedeno podle různých kritérií. V současné době je aktuální členění do dvou skupin,

⁶ HORA, V. *Československé civilní právo procesní*. I.-III. díl. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2010, 211, 442, 286 s. ISBN 978-80-7357-540-3. s. 9 dílu I.

a to na (a) principy odpovídající právu na soudní ochranu a spravedlivý proces a na (b) odvětvové principy civilního procesu.⁷

Právo na soudní ochranu a spravedlivý proces lze souhrnně označit jako principy řádného fungování justice. Tyto principy jsou nezadatelné, nelze je nahrazovat žádnou alternativou a uplatňují se v justici civilní i trestní. Mezi tyto principy a zásady patří následující:

Zásada nezávislosti a nestrannosti soudu. Zásada nezávislosti soudů a soudců je zakotvena v čl. 6 odst. 1 Úmluvy, v čl. 36 odst. 1, v čl. 81, 82 a 95 Ústavy ČR a v § 76 ZSS. Institucionální nezávislost soudů je garantována jejich organizačním a kompetenčním oddělením od jiných státních orgánů či politických subjektů. Funkční nezávislost soudů znamená, že jsou soudy a soudci vázáni pouze ústavními zákony, zákony a mezinárodními smlouvami, které jsou součástí českého právního řádu. Soudci jsou do svých funkcí ustanovováni hlavou státu, a to na trvalo nebo v případě Ústavního soudu ČR na dobu deseti let. Zásada nestrannosti a nepodjatosti soudce znamená, že soudce nemůže projednávat a rozhodovat věc, má-li vztah k projednávané věci, účastníkům řízení nebo k jejich zástupcům. Pro vyloučení soudce nebo přisedícího z projednání a rozhodnutí věci postačí, jestliže se zřetelem na jejich poměr k věci, k účastníkům nebo jejich zástupcům je důvod pochybovat o jejich nepodjatosti.⁸

Zásada zákonného soudce. Podle této zásady mohou být soudy jako instituce zřízeny pouze zákonem a zákonem musí také stanovena pravidla pro výběr soudce či senátu, který bude projednávat a rozhodovat konkrétní věc. Zásada zákonného soudce je promítnuta do čl. 6 odst. 1 Úmluvy, do čl. 38 odst. 1 Listiny a do ZSS, který upravuje rozvrh práce soudců a senátů a povinnost tento rozvrh zpřístupnit veřejnosti. Se zásadou zákonného soudce souvisí zásada účasti laického prvku na výkonu soudnictví a zásada senátního rozhodování.

Zásada rovnosti, právo být slyšen a zásada kontradiktornosti. Zásada rovnosti účastníků řízení (zásada rovnosti zbraní) znamená, že účastníci řízení jsou před soudem rovni, pokud jde o jejich postavení a procesní práva. Rovnost zbraní soud zajišťuje tím, že stranám poskytuje procesní poučení o tom, jak učinit to, čeho chtějí v řízení sami dosáhnout.⁹ To platí bez ohledu na to, zda je účastníkem fyzická osoba nebo právnická osoba, byť by se jednalo o stát. Vystupuje-li

⁷ WINTEROVÁ, Alena, MACKOVÁ, Alena a kol. *Civilní právo procesní*. První část – Řízení nalézací. 7. vydání Praha: Linde, 2014. 624 s. ISBN 978-80-7201-940-30. s.60.

⁸ § 14 odst. 1 OSŘ

⁹ HROMADA, Miroslav. *Poučovací povinnost v civilním procesu*. 1. vydání. Praha: C.H.Bek, 2013, 112 s. ISBN 978-80-7400-436-6. s. 13.

stát v soukromoprávních vztazích, zpravidla tak činí v souvislosti s hospodařením s majetkem státu podle zákona o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích, a to prostřednictvím příslušných organizačních složek státu¹⁰. Mezi organizačními složkami státu má zvláštní postavení Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových, který podle § 1 ZoÚZSVM jedná za stát v řízení před soudy, rozhodci nebo stálými rozhodčími soudy, správními úřady a jinými orgány.¹¹

Zásada veřejnosti, přímosti a ústnosti. Zásada veřejného projednání věci před soudem je zakotvena v čl. 6 odst. 1 Úmluvy, v čl. 96 odst. 2 Ústavy a jako součást práva na spravedlivý proces také v čl. 38 odst. 2 Listiny. V zákonech je veřejnost jednání upravena v § 6 odst. 1 ZSS a v § 116 odst. OSŘ. Právo obyvatelstva sledovat průběh soudních řízení je zárukou nestranného, nezávislého, zákonného, a tudíž spravedlivého procesu. Se zásadou veřejnosti souvisí zásada, že věc má být projednána před soudem za přítomnosti účastníků řízení a s tím, že osoby jednající před soudem sdělují svá vyjádření a stanoviska ústně.

Zásada zákazu denegatio iustitiae. Součástí práva na spravedlivý proces je zásada zákazu denegatio iustitiae, tedy zákazu odepření spravedlnosti, zákazu odepření přístupu k soudu. Uvedené znamená, že orgány, které mají povinnost poskytovat ochranu právům fyzických a právnických osob, musí těmto osobám ochranu skutečně poskytnout. Podle Ústavního soudu může být odepřením přístupu k soudu podle čl. 36 odst. 1 Listiny odmítnutí dovolání pro jeho údajnou opožděnost. Ústavní soud tento závěr učinil v kauze, kdy dovolací soud sice formálně správně odmítl dovolání pro opožděnost, ovšem nepřihlédl k tomu, že dovolatel zmeškal lhůtu pro podání dovolání v důsledku chybného procesního postupu obecného soudu. Takové jednání dovolacího soudu je porušením zásady zákazu denegatio iustitiae.¹²

Zásada rychlosti a hospodárnosti. Rychlost a hospodárnost řízení přispívá k tomu, aby byla ochrana subjektivních práv bez zbytečných průtahů a bez zbytečných nákladů. Zásada rychlosti je zakotvena v čl. 6 odst. 1 Úmluvy, v čl. 38 odst. 2 Listiny nebo v § 6 a 100 OSŘ. Porušení zásady

¹⁰ Podle § 3 odst. 1 a ZMS organizačními složkami státu jsou ministerstva a jiné správní úřady státu, Ústavní soud, soudy, státní zastupitelství, Nejvyšší kontrolní úřad, Kancelář prezidenta republiky, Úřad vlády České republiky, Kancelář Veřejného ochránce práv, Akademie věd České republiky, Grantová agentura České republiky a jiná zařízení, o kterých to stanoví zvláštní právní předpis anebo tento zákon (§ 51); obdobné postavení jako organizační složka státu má Kancelář Poslanecké sněmovny a Kancelář Senátu.

¹¹ Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových jedná za stát vždy, pokud lze spor podřadit pod kritéria uvedená v § 3 ZoÚZSVM. Vedle tohoto zákonného jednání může Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových jednat v režimu tzv. dohodnutého jednání podle § 6 ZoÚZSVM, pokud se na tom s příslušnou organizační složkou státu dohodne.

¹² Nález Ústavního soudu ČR ze dne 27.11.2018, sp. zn. II. ÚS 1967/18

rychlosti je nesprávným úředním postupem, v jehož důsledku se presumuje vznik škody na straně účastníka řízení, za kterou stát nese objektivní odpovědnost. Podle zákon o odpovědnosti státu za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci je nesprávným úředním postupem, pokud orgán veřejné moci poruší svou povinnost učinit úkon nebo vydat rozhodnutí v zákonem stanovené lhůtě. Nestanoví-li zákon pro provedení úkonu nebo vydání rozhodnutí žádnou lhůtu, považuje se za nesprávný úřední postup rovněž porušení povinnosti učinit úkon nebo vydat rozhodnutí ve lhůtě přiměřené.¹³

Zásada předvídatelnosti soudního rozhodování. Tato zásada je součástí práva účastníků řízení na spravedlivý proces, a přesto, že se jedná o zásadu procesní povahy, zakomponoval ji zákonodárce do hmotně právního předpisu, a to do § 13 OZ. Podle tohoto ustanovení má každý, kdo se dovolává svého oprávnění založeného právem hmotným, legitimní důvod očekávat, že jeho právní případ bude posouzen obdobně jako jiné typově shodné a již rozhodnuté právní případy, protože má právní důvod spoléhat na to, že ustanovení hmotného práva budou vyložena shodně s dosavadní usuální rozhodovací praxí.¹⁴

Odvětvové principy civilního procesu jsou druhou skupinou základních principů. Na rozdíl od prvé skupiny jsou tyto principy vypracované právní teorií jako dvojice opačného významu. Mezi tyto principy patří následující:

Dispoziční zásada a zásada oficiality. Dispoziční zásada znamená, že je procesní iniciativa v rukou účastníků řízení. Soud nemůže zahájit řízení z vlastní vůle ani z úřední povinnosti, nýbrž jen na návrh aktivně procesně legitimovaného subjektu – žalobce. Žalobce je také oprávněn svým jednáním řízení kdykoli ukončit, žalovaný se může bránit vzájemným návrhem, účastníci svými návrhy určují okruh prokazovaných skutečností, řízení o opravném řádném i mimořádném prostředku lze zahájit jen na návrh některého účastníka řízení, řízení o výkonu rozhodnutí (exekuci) lze zahájit jen na návrh strany oprávněné apod.¹⁵ Dispoziční zásada se uplatní ve sporném řízení, což je vyjádřeno v čl. 36 Listiny, § 5 ZSS, § 12 OZ nebo § 3 OSŘ. Opakem dispoziční zásady je zásada oficiality, podle níž je soud tím, kdo zahajuje řízení a vymezuje jeho

¹³ § 13 odst. 1 OdpŠk

¹⁴ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (konsolidované znění), ze dne 3. 2. 2012, Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR, Vláda ČR, rok 2012

¹⁵ Viz např. § 79 odst. 1 OSŘ zahájení řízení, § 95 odst. 1 OSŘ změna návrhu, § 96 odst. 1 OSŘ zpětvzetí návrhu, § 97 odst. 1 OSŘ vzájemný návrh, § 201 OSŘ napadení rozhodnutí odvoláním, § 228 OSŘ žaloba na obnovu řízení, § 229 OSŘ žaloba pro zmatečnost, § 229 OSŘ dovolání nebo § 251 OSŘ návrh na nařízení výkonu rozhodnutí

předmět. Zásada oficiality se uplatňuje v nesporných řízeních.¹⁶ Budoucí rekonstrukce civilního procesu by se měla zaměřit mimo jiné na to, aby se pojetí dispoziční zásady více blížilo stavu, kdy jsou oba účastníci řízení „pány sporu“ a minimalizovala se „kontrola“ jejich úkonů ze strany soudu, která je pozůstatkem lidově demokratického zákonodárství z roku 1950.¹⁷

Zásada projednací a vyšetřovací (vyhledávací, inkviziční). Projednací zásada znamená, že soud zpravidla provádí jen ty důkazy, které navrhnou účastníci řízení, kteří jsou nositelé povinnosti tvrdit skutečnosti rozhodné pro řešení sporné věci a označit k nim důkazy.¹⁸ Soud plní roli spíše pasivního arbitra, který nestranným a nezávislým způsobem rozhodne spor mezi účastníky. Opakem je zásada vyšetřovací (vyhledávací), podle které jsou procesní aktivity v rukou státního orgánu, který nese odpovědnost za objasnění skutkového stavu.

Princip volného hodnocení důkazů a zákonného hodnocení důkazů (legální teorie důkazní). Zásada volného hodnocení důkazů znamená, že nejsou soudu stanovena formální pravidla, jak má důkazy hodnotit. Soud hodnotí důkazy podle své úvahy, a to každý důkaz jednotlivě a všechny důkazy v jejich vzájemné souvislosti a přitom pečlivě přihlíží ke všemu, co vyšlo za řízení najevo.¹⁹ Opakem volného hodnocení důkazů je princip zákonného hodnocení důkazů, který je uplatňován například u veřejných listin, které dosvědčují platnost toho, co je v nich uvedeno, aniž by bylo nutné v listině uvedené skutečnosti dokazovat.²⁰

Princip formální pravdy a materiální (objektivní) pravdy. Princip formální pravdy znamená, že soud není povinen zjistit přesný a úplný skutkový stav věci, když může věc rozhodnout na základě jistého stupně poznání, a je oprávněn vzít za svá skutková zjištění shodná tvrzení účastníků řízení.²¹ Princip formální pravdy dává prostor formálním podmínkám procesu zabránit zjištění skutečného skutkového stavu. Praktickým prosazením tohoto principu jsou především kontumační rozsudky, které lze vynést na základě splnění určitých procesní

¹⁶ Např. podle § 138 odst. 2 ZŘS soud usnesením zahájí řízení bez návrhu, jakmile se dozví, že fyzická osoba zemřela nebo byla prohlášena za mrtvou, ledaže by bylo již zahájeno na návrh. Usnesení o zahájení řízení není třeba doručovat.

¹⁷ LAVICKÝ, Petr, WINTEREOVÁ, Alena, DOBROVOLNÁ, Eva, DVOŘÁK, Bohumil, PULKRÁBEK, Zdeněk. Věcný záměr civilního řádu soudního z pohledu advokacie. *Bulletin advokacie*. Praha: Česká advokátní komora, 2018, (1-2) 11-21. ISSN 1210-6348.

¹⁸ Podle § 120 odst. 1 OSŘ účastníci řízení jsou povinni označit důkazy k prokázání svých tvrzení. Soud rozhoduje, které z navrhovaných důkazů provede.

¹⁹ § 132 OSŘ

²⁰ Podle § 134 OSŘ listiny vydané soudy České republiky nebo jinými státními orgány v mezích jejich pravomoci, jakož i listiny, které jsou zvláštními předpisy prohlášeny za veřejné, potvrzují, že jde o nařízení nebo prohlášení orgánu, který listinu vydal, a není-li dokázán opak, i pravdivost toho, co je v nich osvědčeno nebo potvrzeno.

²¹ § 120 odst. 3 OSŘ

předpokladů, aniž by se soud vůbec zabýval skutkovým zjištěním věci.²² Opakem principu formální pravdy je princip materiální pravdy, podle kterého neexistují žádné formální překážky, které by bránily zjištění skutečného skutkového stavu. Rozdíl těchto dvou principů se odráží v tom, zda lze civilní proces chápat jen jako poskytování ochrany subjektivním soukromým právům nebo má nadindividuální charakter a jeho úlohou je také ochrana právního řádu. Nauka o formální pravdě vychází z teze, že je civilní proces určen výhradně pro individuální účely sporných stran a zjišťování pravdy vůbec není prvořadým cílem procesu. Zastánci formální pravdy tvrdí, že v případě soudního doznání má procesní právo rezignovat na zjišťování pravdy a tím poskytnout rychlejší právní ochranu, což je účelem civilního procesu.²³

Zásada jednotnosti řízení (arbitrárního pořádku) a zásada legálního pořádku (princip koncentrační, princip eventuální). Zásada jednotnosti řízení znamená, že soud provádí důkazy v pořadí, v jakém to považuje za účelné, neboť není stanoven sled procesních úkonů. Postup v řízení je stanoven jen rámcově a účastníci řízení mohou bez omezení činit své návrhy a předkládat tvrzení a důkazy o nich, a to i v odvolacím řízení. Opakem zásady jednotnosti je zásada legálního pořádku, podle které se proces rozkládá do stadií, ve kterých je zapotřebí učinit určité procesní úkony. České procesní právo lze řadit spíše do řízení jednotného, byť obsahuje prvky legálního pořádku. V civilním soudním řízení je prvkem legálního pořádku tzv. koncentrace řízení, což znamená, že účastník může provést úkony (splnit svou povinnost tvrdit rozhodné skutečnosti a navrhnout k jejich prokázání důkazy) jen do určitého časového okamžiku. Je to zákonem daný „stop stav“ pro provedení úkonu a jeho nedodržení má za následek, že k později uváděným skutečnostem a navrhovaným důkazům nelze přihlídnout.²⁴ V trestním řízení je prvkem zásady legálního pořádku povinnost vyslýchat obžalovaného po přednesení obžaloby a vyjádření poškozeného, ovšem před zahájením výslechů svědků.²⁵

Zásady či principy jakéhokoli procesního práva jsou stavebními kameny normotvorby a aplikační praxi slouží k pochopení a správnému výkladu konkrétního normovaného pravidla

²² Rozsudek pro zmeškání podle § 153b odst. 1 OSŘ

²³ MACUR, Josef. *Zásada projednací v civilním soudním řízení*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 1997. 233 s. ISBN 80-210-1628-0. s. 205, 206.

²⁴ § 118b OSŘ

²⁵ Podle § 207 odst. 1 TR po přednesení obžaloby a vyjádření poškozeného vyslechne předseda senátu obžalovaného k obsahu obžaloby, a byl-li uplatněn nárok na náhradu škody nebo nemajetkové újmy nebo na vydání bezdůvodného obohacení, též k tomuto nároku. Podle § 209 odst. 1 TR předseda senátu dbá o to, aby svědek ještě nevyslechnutý nebyl přítomen při výslechu obžalovaného a jiných svědků.

chování. Základní zásady řízení se z uvedeného důvodu mají stát také součástí budoucího civilního řádu soudního a předkladatelé jeho věcného záměru uvádějí následující:²⁶

Každý je povinen jednat v řízení poctivě. Jedná se o princip celého právního řádu, který je explicitně formulován v občanském zákoníku²⁷ a měl by být formulován v procesním kodexu. Poctivost by měla být formulována jako skutečná procesní povinnost, kterou jsou vázáni jak účastníci řízení, tak ostatní osoby zúčastněné na řízení.

Řízení lze zahájit jen na návrh; strany mohou řízením a jeho předmětem nakládat; soud je vázán předmětem řízení, který vymezily strany. Uvedené vyjadřuje různé aspekty dispoziční zásady, která je typická pro civilní proces. Podstatou této zásady je, že soud nemůže nikdy zahájit řízení z úřední povinnosti a nemůže ani rozhodovat o ničem jiném, než mu vymezily strany. Soud nesmí účastníku řízení přisoudit něco jiného nebo více než účastník řízení požaduje. Strany mají mít prostor, aby svými dispozičními úkony přivedily skončení řízení²⁸, například zpětvzetím žaloby nebo smírem. Věcný záměr civilního řádu soudního rozlišuje žaloby na plnění, žaloby určovací a žaloby právotvorné a odlišuje okamžik zahájení řízení (žalobou) a zahájení sporu (doručením žaloby žalovanému). Do budoucna by nemělo být možné, aby řízení zahájilo státní zastupitelství z moci úřední.²⁹ Působnost Úřadu pro zastupování státu ve věcech majetkových je upravena samostatným zákonem, proto tvůrci civilního řádu soudního nepovažují za nutné působnost tohoto úřadu přenášet do nové procesní normy.³⁰

Je na stranách, aby podle pravdy a úplně tvrdily rozhodné skutečnosti a aby označily důkazy k jejich prokázání; tím nejsou dotčena ustanovení o činnosti soudu při objasňování skutkového stavu. Jedná se o modifikaci projednací zásady, podle které je na stranách řízení, aby ve svém vlastním zájmu uváděly skutková tvrzení a důkazní návrhy nezbytné pro věcné

²⁶ Věcný záměr civilního řádu soudního. Ministerstvo spravedlnosti ČR 2017 [online]. [cit. 2020/05/30]. Dostupné na: <https://crs.justice.cz>

²⁷ Podle § 6 odst. 1 OZ (1) každý má povinnost jednat v právním styku poctivě. Podle odst. 2 nikdo nesmí těžít ze svého nepoctivého nebo protiprávního činu a nikdo nesmí těžít ani z protiprávního stavu, který vyvolal nebo nad kterým má kontrolu.

²⁸ Podle § 96 odst. 3 aktuálně platného OSŘ soud může rozhodnout tak, že zpětvzetí žaloby není účinné.

²⁹ Podle § 35 odst. 1 aktuálně platného OSŘ v zákonem stanovených případech může státní zastupitelství, popřípadě nejvyšší státní zástupce, podat návrh na zahájení řízení nebo do občanského soudního řízení vstoupit. Podle odst. 2 státní zastupitelství nebo nejvyšší státní zástupce jsou v takovém řízení oprávněni ke všem úkonům, které může vykonat účastník řízení, pokud nejde o úkony, které může vykonat jen účastník právního poměru.

³⁰ LAVICKÝ, Petr, WINTEREOVÁ, Alena, DOBROVOLNÁ, Eva, DVOŘÁK, Bohumil, PULKRÁBEK, Zdeněk. Věcný záměr civilního řádu soudního z pohledu advokacie. *Bulletin advokacie*. Praha: Česká advokátní komora, 2018, (1-2) 11-21. ISSN 1210-6348. s. 11, 12.

rozhodnutí. Přesné vymezení toho, co má která strana tvrdit a dokazovat vyplývá z pravidel o břemenu tvrzení a břemenu důkazním. Druhá část věty pamatuje na aktivitu soudu v rámci tzv. materiálního vedení řízení. Stranám má být zakázáno uvádět vědomě nepravdu o rozhodných skutečnostech nebo popírat skutková tvrzení odpůrce, jestliže je straně známa jejich pravdivost.

Soud v řízení postupuje tak, aby nedocházelo k průtahům a aby nevznikaly zbytečné náklady; strany jsou povinny svou procesní činností přispívat k dosažení tohoto cíle. Tato zásada vyjadřuje procesní ekonomii řízení, tzn. trend poskytovat stranám spravedlivou ochranu co nejdříve a s co nejnižšími náklady. Pokud strany nebudou přispívat rychlosti řízení, má to mít za následek prekluzi jejich opožděných skutkových tvrzení a důkazních návrhů, může to přivodit rozhodnutí pro zmeškání nebo ovlivnit rozhodnutí o nákladech řízení.

1.3. Opravné systémy

Ve sporném řízení se utkávají dvě protilehlé strany, mezi nimiž stojí soudce s nesnadným úkolem zorientovat se v jejich tvrzeních a tato přiléhavě podřazovat pod právní normu. Tato nesnadná úloha soudu vede podle prof. Hory k závěru, že je v zájmu soudů samotných poskytnout stranám opravné prostředky, kterými lze soudní rozhodnutí změnit. Nezměnitelnost rozhodnutí by se pro soudce svědomité stala „těžkým břemenem, kdyby věděli, že jejich rozhodnutí je konečné a že proti němu nápravy není.“. Naopak u soudců méně svědomitých by následkem vědomí nezměnitelnosti jejich rozhodnutí byla „povrchnost, lehkomyšlnost, ne-li libovůle při výkonu spravedlnosti.“³¹

Sporné řízení zpravidla končí rozhodnutím, se kterým není spokojen ten účastník řízení, kterému soud nepřizná tvrzený nárok, nebo kterému soud (v rozporu s jeho očekáváním) uloží nějaké povinnosti. Tento nespokojený účastník řízení může proti nepravomocnému rozhodnutí soudu brojit řádným opravným prostředkem, o kterém bude rozhodovat jiný (odvolací) soud. Proti pravomocnému rozhodnutí odvolacího soudu může nespokojený účastník řízení brojit mimořádným opravným prostředkem. Podle rozsahu přezkumné činnosti odvolacího orgánu, resp. podle rozsahu přezkumu právní a skutkové stránky věci a podle práva účastníka tvrdit a dokazovat nové skutečnosti, rozlišuje právní teorie opravný systém (princip) apelační, kasační a revizní.³²

³¹ HORA, V. *Československé civilní právo procesní*. I.-III. díl. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2010, 211, 442, 286 s. ISBN 978-80-7357-540-3. díl III. s. 8.

³² ZAHRADNÍKOVÁ, Radka a kol. *Civilní právo procesní*. 3. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2018. 621 s. ISBN 978-80-7380-714-6. s. 338.

Apelační opravný systém je nejširším opravným systémem, neboť umožňuje opravnému soudu přezkoumávat rozhodnutí nižšího soudu z hlediska skutkových zjištění i právního posouzení a účastníku řízení je dovoleno přinášet nová tvrzení a navrhopat provedení nových důkazů. Opravný soud může napadené rozhodnutí potvrdit, změnit nebo zrušit. Apelační systém se dělí na systém úplné apelace a neúplné apelace, kdy rozdíl spočívá v tom, zda účastník řízení může v opravném řízení tvrdit nové skutečnosti a navrhopat nové důkazy. V systému úplné apelace to možné je, v systému neúplné apelace jsou novoty nepřipustné. Systém úplné apelace platí pro trestní řízení, pro civilní řízení nesporné a do 31.12.2000 byl uplatňován také v civilním řízení sporném.³³

Kasační opravný systém umožňuje přezkoumání rozhodnutí nižšího soudu pouze z hlediska právního posouzení, nikoli však z hlediska skutkových zjištění. Kasační soud se zabývá pouze porušením norem hmotného nebo procesního práva a účastníci řízení nemohou v řízení o opravném prostředku uplatnit nová tvrzení a nové důkazy. Pokud soud shledá kasační stížnost důvodnou, může napadené rozhodnutí zrušit a věc vrátit soudu nižšího stupně k novém projednání, v opačném případě napadené rozhodnutí potvrdí, ovšem nemůže ve věci sám rozhodnout. Dovolání bylo do 31.12.2012 vybudováno na kasačním principu, od 1. 1. 2013 je dovolací soud oprávněn napadené rozhodnutí také změnit.³⁴

Revizní opravný systém podobně jako kasační spočívá na přezkumu právního posouzení věci s tím, že na rozdíl od kasačního systému v systém revizním může soud také změnit rozhodnutí soudu nižšího stupně. Dovolání je ovládáno tímto revizním systémem.³⁵

Konstrukce právní úpravy opravných prostředků musí být činěna uvážlivě s ohledem na cíl nápravy vad, ale také s cílem poskytnout efektivní ochranu subjektivním právům účastníků řízení. Právní vyjádření opravných prostředků musí sledovat přiměřený poměr mezi právní jistotou, která má být rozhodnutím nastolena co nejdříve, a potřebou odstranit vadná rozhodnutí. Opravné

³³ Dne 1. 1. 2001 nabyt účinnosti zákon č. 30/2000 Sb., kterým byl do OSŘ zařazen § 205a, podle jehož odstavce 1 skutečnosti nebo důkazy, které nebyly uplatněny před soudem prvního stupně, jsou u odvolání proti rozsudku nebo usnesení ve věci samé odvolacím důvodem jen tehdy, jestliže (a) se týkají podmínek řízení, věcné příslušnosti soudu, vyloučení soudce (přisedícího) nebo obsazení soudu; (b) jimi má být prokázáno, že v řízení došlo k vadám, které mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci; (c) jimi má být zpochybněna věrohodnost důkazních prostředků, na nichž spočívá rozhodnutí soudu prvního stupně; (d) odvolatel nebyl řádně poučen podle § 119a odst. 1; (e) nastaly (vznikly) po vyhlášení (vydání) rozhodnutí soudu prvního stupně.

³⁴ Dne 1. 1. 2013 nabyt účinnosti zákon č. 404/2012 Sb., kterým bylo novelizováno ustanovení § 243d OSŘ tak, že podle jeho odst. 2 může dovolací soud rozhodnutí odvolacího soudu změnit, jestliže odvolací soud rozhodl nesprávně a jestliže dosavadní výsledky řízení ukazují, že je možné o věci rozhodnout.

³⁵ SVOBODA, K., ŠÍNOVÁ, R., HAMUĹÁKOVÁ, K. a kol. *Civilní proces: obecná část a sporné řízení*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, 432 s. ISBN 978-80-7400-279-3, s. 405

systémy nemohou vést k rezignaci na snahu zajistit co nejvíce bezvadného rozhodování soudů prvního stupně. Cílem procesu a soudnictví je zajištění vyřešení konfliktů a nastolení pořádku s tím, že jsou soudní rozhodnutí respektována jako legitimní prostředek k zajištění míru ve společnosti. Ve světle této logiky se zajištění spravedlnosti jeví být druhořadou kategorií, neboť mnohdy nastanou situace, kdy spravedlivé rozhodnutí objektivně učinit nelze; například nelze spravedlivě vyřešit spor mezi prodávajícím a kupujícím o určení vlastnictví k věci, kterou prodávající nabyl od nevlastníka a soud nemůže určit vlastnictví obou účastníků k téže věci.³⁶

1.4. Opravné prostředky

Prostředky obrany proti rozhodnutím v civilním řízení lze rozdělit na (a) obranu proti platebnímu rozkazu (odpor proti prostému platebnímu rozkazu, odpor proti elektronickému platebnímu rozkazu, odpor proti evropskému platebnímu rozkazu, námitky proti směnečnému platebnímu rozkazu a námitky proti šekovému platebnímu rozkazu), (b) řádný opravný prostředek, (c) mimořádný opravný prostředek, (d) návrh k Ústavnímu soudu a (a) stížnost k Evropskému soudu pro lidská práva.³⁷

Opravné prostředky dělíme na řádné a mimořádné, kdy kritériem tohoto dělení je právní moc napadeného rozhodnutí. Pokud rozhodnutí nenabylo právní moci, lze jej napadnout řádným opravným prostředkem, po nabytí právní moci jej lze napadnout jen mimořádným opravným prostředkem. Právní moc je institut procesního práva představující určité vlastnosti rozhodnutí, které lze popsat jako formální právní moc a materiální právní moc. Formální právní moc rozhodnutí znamená, že jej nelze napadnout řádným opravným prostředkem³⁸. Materiální právní moc rozhodnutí znamená, že povinnosti v něm uložené jsou závazné a rozhodnutí je nezměnitelné prostřednictvím nového řízení zahájeného pro tutéž věc. Materiální a formální složka právní moci soudního rozhodnutí tvoří funkční jednotu³⁹. Pro dělení opravných prostředků na řádné a mimořádné je významná formální složka právní moci. Toto obecné východisko relativizuje institut odložení vykonatelnosti a právní moci dovolacím soudem, který otevírá prostor pro

³⁶ ZUKAL, Marek. Opravné prostředky v novém civilním procesu de lege ferenda. *Právníprostor.cz* [online]. 17. 6. 2019 [cit. 2020/05/31]. Dostupné na: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/procesni-pravo/opravne-prostredky-v-novem-civilnim-procesu-de-lege-ferenda>

³⁷ JIRSA, Jaromír. *Občanské soudní řízení. Soudcovský komentář. Kniha IV. § 201 – 250l občanského soudního řádu*. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, 288 s. ISBN 978-80-7598-375-6. s. 184.

³⁸ Podle § 159 OSŘ doručení rozsudek, který již nelze napadnout odvoláním, je v právní moci.

³⁹ SVOBODA K., SMOLÍK P., LEVÝ J., ŠÍNOVÁ R. a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2017, 1627 s., komentář k § 159a OSŘ.

projednání dovolání proti rozsudku odvolacího soudu, který nenabyl právní moci.⁴⁰ Téma odložení vykonatelnosti a právní moci bude předmětem samostatné kapitoly.

Řádným opravným prostředkem proti (nepravomocnému) rozhodnutí (rozsudku a usnesení) civilního soudu je odvolání. Řízení o odvolání probíhá v režimu apelace, když lze napadené rozhodnutí přezkoumat z hlediska otázek skutkových i právních.⁴¹ Pokud odvolatel napadá usnesení nebo rozsudky vydané ve věci samé v řízení sporném, postupuje se podle zásady neúplné apelace. Jde-li naopak o řízení nesporné nebo o odvolání, které směřuje proti usnesení vydané nikoli ve věci samé, postupuje se podle zásad úplné apelace. V obou apelačních systémech platí, že odvolací soud není vázán skutkovým stavem zjištěným soudem prvního stupně a může provádět dokazování. Rozdíl je v tom, zda může přihlížet k novým skutečnostem a důkazům nebo nikoliv.⁴² Podání odvolání má dva účinky, a to účinek suspenzivní (odkladný) a devolutivní. Suspenzivní účinek znamená, že odvoláním napadené rozhodnutí nenabude právní moci ani vykonatelnosti. Devolutivní účinek znamená, že o podaném odvolání bude rozhodovat jiný soud.

Mimořádným opravným prostředkem je obnova řízení, žaloba pro zmatečnost a dovolání.⁴³ Společné těmto opravným prostředkům je to, že jimi účastník řízení brojí proti pravomocného rozhodnutí soudu, a to s cílem napadené rozhodnutí zrušit nebo změnit. Pouze dovolání má devolutivní účinek.

Obnova řízení je prostředek, jak odstranit vady týkající se skutkových zjištění, naopak tímto opravným prostředkem nelze řešit právní otázku či vadná právní posouzení. Žaloba pro zmatečnost je prostředek, kterým lze zrušit pravomocné rozhodnutí soudu trpící takovými vadami, které představují porušení základních principů ovládajících soudní řízení. Dovoláním se lze domoci zrušení či změny rozhodnutí, které je vadné po právní stránce; tématu dovolání budou věnovány samostatné kapitoly této rigorózní práce.

Zrušení pravomocného soudního rozhodnutí lze docílit také prostřednictvím ústavní stížnosti, kterou ovšem nelze řadit mezi opravné prostředky. Ústavní soud není součástí soustavy obecných soudů a jeho úlohou není vést řízení o dalším opravném prostředku. Účastníci řízení

⁴⁰ Viz § 243 OSŘ

⁴¹ § 205 odst. 2 OSŘ

⁴² ZAHRADNÍKOVÁ, Radka a kol. Civilní právo procesní. 3. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2018. 621 s. ISBN 978-80-7380-714-6. s. 339.

⁴³ § 228 a násl. OSŘ, § 236 a násl. OSŘ

mohou ústavní stížností napadnout pravomocné rozhodnutí soudu, jestliže tímto rozhodnutím bylo porušeno jejich základní právo nebo svoboda zaručené ústavním pořádkem ČR.⁴⁴

Soustava opravných prostředků by do budoucna podle věcného záměru civilního řádu soudního neměla doznat zásadních změn, významné změny se však mohou týkat obsahu jednotlivých institutů. Hlavními rysy předpokládané úpravy opravných prostředků jsou:

- a) důsledný zákaz novot,
- b) důsledná vázanost soudu návrhem ve věci, tedy zejména odvolacím a dovolacím petitem,
- c) z úřední povinnosti bude možné v řízení o opravném prostředku bez návrhu přihlédnout jen k důvodům zmatečnosti,
- d) výrazné omezení zásahů do již nabyté právní moci rozhodnutí,
- e) důsledné prosazení apelačního a revizního principu a potlačení kasace, tedy postup spočívající v přednosti meritorního rozhodnutí opravných soudů před vrácením věci k dalšímu projednání a rozhodnutí.

Prvním opravným prostředkem proti rozsudku soudu prvního stupně bude odvolání a proti usnesení tohoto soudu pak stížnost. Dovolání proti rozhodnutí odvolacího soudu by mělo být spojeno s odkladným účinkem na právní moc a vykonatelnost.⁴⁵

⁴⁴ Podle § 72 odst. 1 ZoÚS ústavní stížnost jsou oprávněni podat

- a) fyzická nebo právnická osoba podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy ČR, jestliže tvrdí, že pravomocným rozhodnutím v řízení, jehož byla účastníkem, opatřením nebo jiným zásahem orgánu veřejné moci bylo porušeno její základní právo nebo svoboda zaručené ústavním pořádkem,
- b) zastupitelstvo obce nebo vyššího územního samosprávného celku podle čl. 87 odst. 1 písm. c) Ústavy ČR, jestliže tvrdí, že nezákonným zásahem státu bylo porušeno zaručené právo územního samosprávného celku na samosprávu.

⁴⁵ LAVICKÝ, Petr, WINTEREOVÁ, Alena, DOBROVOLNÁ, Eva, DVOŘÁK, Bohumil, PULKRÁBEK, Zdeněk. Věcný záměr civilního řádu soudního z pohledu advokacie. *Bulletin advokacie*. Praha: Česká advokátní komora, 2018, (1-2) 11-21. ISSN 1210-6348. s. 20.

2. Povaha a vývoj institutu dovolání

2.1. Apelační soud v českých zemích

Soudnictví se na území českého státu začalo rozvíjet již za raného feudalismu v souvislosti se vznikem měst a živností, kdy se v rukou jediného panovníka soustředila moc nad městy a právo soudit a vynášet rozsudky. Se zvětšující se soudní agendou vznikaly z moci panovníka soudní instituce, které byly většinou obsazovány osobami šlechtického rodu nebo rytířského stavu. V raně feudálním českém státě působily také hradské soudy, kde jurisdikci vykonávali župani, soudci a vladaři. Ve 13. a 14. století byla hradská správa nahrazena správou krajskou. Ve 13. století se z tzv. dvorského sjezdu, což byl poradní sbor knížete, který mimo jiné vykonával soudní kompetenci v majetkových a trestních sporech, vytvořil zákonodárný orgán - Zemský sněm, poradní orgán - Královská rada a Zemský soud. Zemský soud byl nejdůležitějším soudem, který rozhodoval spory mezi šlechtici, byl obsazen zemskými úředníky a přísedícími a svými nálezy spoluvytvářel právo. V roce 1500 byla přijata první kodifikace zemského práva, a to Vladislavským zřízením zemským. Proces před Zemským soudem se dělil na tři stadia, a to pŕhon (přípravná část), líčení pře a exekuce. Odvolání proti verdiktu soudu nebylo možné. V době předbělohorské byly zřízeny tři důležité celostátní soudy, a to Dvorský soud, Královský komorní soud a Apelační soud. Existovaly však i další soudy, např. Purkrabský soud, Mezní soud, Soud českého zemského maršálka, Soud purkrabího kraje hradeckého, Církevní soud, Soud University Karlovy, Soud viničního perkmistra, Mlynářský soud vodoprávní nebo Soud židovský.⁴⁶

V roce 1526 byl českým králem zvolen rakouský arcivévoda Ferdinand I. Habsburský, který byl krátce po své volbě přijat také za krále uherského. Nově vzniklé Česko-uhersko-rakouské soustátí bylo personální unií, tedy spolkem samostatných států, které spojuje pouze osoba panovníka. Ferdinand I. Habsburský ovšem na zemské úrovni zasahoval do činností úřadů a sněmů a prosazoval katolickou víru na úkor většinových protestantských stavů. Vyhrocené vztahy mezi panovníkem a českým stavy vedly v roce 1547 k prvnímu českému stavovskému povstání, které bylo velmi rychle potlačeno. Ferdinand I. Habsburský využil této situace k upevnění své pozice a královským městům konfiskoval majetek, dosadil do nich královské rychtáře a městským

⁴⁶ BAUEROVÁ, Veronika. Druhy soudů v českých zemích od raných počátků do 16. století. *Ústav práva a právní vědy* [online]. 2018 [cit. 2020/05/26]. Dostupné na: <https://www.ustavprava.cz/blog/2018/10/druhy-soudu-v-ceskych-zemich-od-ranych-pocatku-do-16-stoleti/>

soudům nadřadil apelační soud.⁴⁷ Apelační soud plnil funkci odvolacího soudu proti rozhodnutím městských soudů a po roce 1627 také proti zemským (šlechtickým) soudům. Prostřednictvím apelačního soudu panovník získal kontrolu nad právním životem v královských městech.

Po porážce na Bílé hoře bylo v roce 1627 vydáno Obnovené zřízení zemské, které zavedlo písemný proces. Proces začínal podáním řezaných cedulí, kterými žalobce oznámil žalovanému předmět budoucího sporu, na což následovalo vyjádření žalovaného a pokus o smír. Teprve poté mohla být podána žaloba. Obě strany sporu musely podat svá písemná vyjádření, která byla předložena zemskému právu k rozhodnutí v tajném a neveřejném zasedání. Veřejně byl vyhlášen pouze rozsudek. Proti rozsudkům byla přípustná pouze revize.⁴⁸

Za vlády Marie Terezie v letech 1740 až 1780 a jejího syna Josefa II. v letech 1780 až 1790 došlo k řadě reforem. Klíčovými novinkami absolutistického období bylo oddělení soudnictví od státní správy, hierarchické uspořádání soudní soustavy a profesionalizace výkonu soudnictví.⁴⁹ V roce 1749 vzniklo tzv. Nejvyšší soudní místo, jako jediný ústřední orgán soudní správy a zároveň nejvyšší soudní orgán, v roce 1753 byl vedle Apelačního soudu v Praze pro Čechy založen také Apelační soud v Brně pro Moravu a Slezsko, v roce 1763 byl přijat směnečný řád, v roce 1768 byl přijat trestní zákoník, byl navržen civilní kodex a v roce 1766 bylo zakázáno mučení při výslechu.⁵⁰

Za vlády Josefa II. byl v roce 1781 vydán Josefský soudní řád, kterým byl oddělen proces vedený v civilních věcech od trestního procesu. Jednalo se o první samostatný civilní soudní řád pro rakouské země, který nahradil dosavadní zásady procesního práva upravené v Obnoveném zřízení zemském z roku 1627 a v Deklaratoriích, které k němu byly vydány v roce 1640. V civilním řízení převládla zásada dispoziční a zásada projednací, čímž byla přenesena hlavní procesní aktivita na účastníky řízení.

⁴⁷ VOJÁČEK, L., SCHELLE, K., KNOLL, V. *České právní dějiny*. 2. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010. 694 s. ISBN 978-80-7380-257-8. s. 62.

⁴⁸ FIALA, Josef. *Historický vývoj některých procesních principů, zásad a institutů civilního procesu*. Praha: Univerzita Karlova, 1974, 102 s., s. 34.

⁴⁹ VOJÁČEK, L., SCHELLE, K., KNOLL, V. *České právní dějiny*. 2. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010. 694 s. ISBN 978-80-7380-257-8. s. 211.

⁵⁰ VOJÁČEK, Ladislav. Panovníci na rozhraní epoch a cesta k modernímu státu a právnímu řádu (Před třemi sty lety se narodila Marie Terezie). *Právník*, Teoretický časopis pro otázky státu a práva, 2017, **156**(5) 369-472. ISSN 0231-6625. s. 379.

Procesní právo josefinské doby bylo trojinstanční a znalo řádné opravné prostředky proti nepravomocným rozhodnutím a mimořádné opravné prostředky proti rozhodnutím pravomocným. Rozhodnutím se míní rozsudek nebo usnesení.

Řádné opravné prostředky proti rozsudkům byly dva, a to odvolání proti rozsudkům první stolice a řádná revize (dovolání) proti rozsudkům druhé instance. Původně bylo možné dovolání podat za předpokladu, že byly předchozí dva rozsudky rozdílné (diformní), později ale bylo dovolání přípustné také proti rozsudkům potvrzujícím, ovšem jen za předpokladu, že trpěly zmatečností nebo zřejmou nespravedlností a hodnota sporu převyšovala 500 zlatých.⁵¹ Možnost podat tyto opravné prostředky byla v podstatě shodná a nadřízený soud mohl věc přezkoumat jak po stránce právní, tak skutkové, platil však zákaz novot a zákaz reformace in pejus. Apelace a řádné revize měly suspenzivní a devolutivní účinek.

Mimořádným opravným prostředkem proti rozsudkům byla mimořádná revize (dovolání) proti konformním rozsudkům nižších soudů, zmateční stížnost a restituční žaloba.

Řádným opravným prostředkem proti usnesením byly rekurs a řádný revizní rekurz. Rekurzy měly suspenzivní účinek, nikoli však účinek devolutivní. Mimořádným opravným prostředkem byl mimořádný revizní rekurz.

Opravným prostředkem byla také zmatečnostní stížnost, která mohla být podána z důvodu, že chyběly procesní podmínky nebo že byl porušen některý zásadní procesní princip. Zmateční stížnost mohla být podána jako řádný opravný prostředek proti nepravomocným rozhodnutím nebo jako mimořádný opravný prostředek proti pravomocným rozhodnutím.⁵²

Josefínský soudní řád ze dne 1. 5. 1781 č. 13 sb. z. s. platil v bývalém Rakousku do 1.1.1898, a to společně s jeho novější redakcí tzv. Západohaličským soudním řádem ze dne 19.12.1796 č. 29 sb. z. s. Poté se pramenem procesního práva v bývalém Rakousku stal zákon č. 113/1895 ř. z. o soudním řízení v občanských rozepřích (civilní řád soudní). Vedle tohoto zákona byl přijat například zákon č. 79/1896 ř. z. řád exekuční, zákon č. 217/1896 ř. z. o organizaci soudní nebo zákon č. 218/1896 ř.z. o soudech živnostenských.⁵³

⁵¹ SCHELLEOVÁ, Ilona. Dovolání v civilním řízení včera a dnes. *Bulletin advokacie*. Praha: Česká advokátní komora, 1997, (6-7) 25 - 40. ISSN 1210-6348.

⁵² FIALA, J. *Historický vývoj některých procesních principů, zásad a institutů civilního procesu*. Praha : Univerzita Karlova, 1974, 102 s., str. 40.

⁵³ HORA, V. *Československé civilní právo procesní*. I.-III. díl. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2010, 211, 442, 286 s. ISBN 978-80-7357-540-3. s. 14 dílu I.

Proces podle civilního řádu soudního z roku 1895 byl založen na zásadě veřejnosti, opíral se o princip rovnosti občanů před zákonem a důsledně se držel zásady oddělení soudnictví od správy. Soudcové vystupovali samostatně a nezávisle a museli mít odborné právnické vzdělání. Proces kombinoval zásadu ústnosti a písemnosti řízení, když řízení v prvních dvou instancích bylo ústní, ve třetí instanci písemné. Důkazní řízení ovládala zásada volného hodnocení důkazů. Soudy mohly vynášet kontumační rozsudky, pokud některá ze stran omeškala své povinnosti.⁵⁴

Dovolání zůstalo i nadále druhým řádným opravným prostředkem v systému trojinstančního řízení a bylo možné jej uplatnit v širokém rozsahu. Dovoláním bylo možné až na výjimky vyvolat pouze přezkum odvolacího rozsudku, nikoli rozsudku soudu první instance. Důvody dovolání byly v zákoně taxativně vypočteny. Prvým důvodem byla zmatečnost odvolacího rozsudku nebo řízení. Z tohoto důvodu mohl dovolací soud zrušit i rozsudek první instance. Ke zmatečnosti řízení byl dovolací soud povinen přihlížet z úřední povinnosti. Druhým důvodem byly vady odvolacího řízení, které sice nejsou zmatečností, ale jsou způsobilé zabránit tomu, aby byla věc objasněna a posouzena. Na rozdíl od zmatečnosti se tyto vady posuzovaly jen ve vztahu k odvolacímu řízení. Přesto mohl dovolací soud zrušit i rozsudek první instance, pokud trpěl stejnou vadou, jako rozsudek odvolacího soudu. Třetím důvodem byl rozpor mezi odvolacím rozsudkem a spisem první nebo druhé instance. Mohlo se jednat o situaci, kdy soud vzal za základ skutečnost, která není obsažena ve spisech. Čtvrtým důvodem je nesprávné právní posouzení věci odvolacím soudem. Nesprávnost mohla spočívat v tom, že soud na správně zjištěný skutkový stav použil nesprávný právní předpis nebo správný právní předpis nesprávně vyložil, ale i v tom, že z prokázaných skutečností vyvodil nesprávné závěry. Nesprávné právní posouzení věci se týká hmotného práva. Napadený rozsudek bylo možné zrušit nebo změnit. Na Slovensku a v Podkarpatské Rusi nebyly dovolací důvody v zákoně taxativně vypočteny.⁵⁵

Původně bylo dovolání vyloučeno jen v bagatelních věcech, postupně však docházelo k omezování jeho přípustnosti, když byla navýšena minimální hodnota sporu ze 2 tis. Kč na 7 tis. Kč.⁵⁶

⁵⁴ VOJÁČEK, L., SCHELLE, K., KNOLL, V. *České právní dějiny*. 2. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010. 694 s. ISBN 978-80-7380-257-8. s. 509.

⁵⁵ HORA, V. *Československé civilní právo procesní*. I-III. díl. Praha : Wolters Kluwer ČR, a.s., 2010, 211, 442, 286 s. ISBN 978-80-7357-540-3. s. 344 dílu III.

⁵⁶ SCHELLEOVÁ, Ilona. Dovolání v civilním řízení včera a dnes. *Bulletin advokacie*. Praha: Česká advokátní komora, 1997, (6-7) 25-40. ISSN 1210-6348.

Proti rozsudkům odvolacích soudů bylo možné podat dovolání, proti usnesením odvolacích soudů bylo možné podat dovolací rekurs.

Po vzniku Československa v roce 1918 byl přijat zákon č. 11/1918 Sb., o řízení samostatného státu československého, podle jehož čl. 2. veškeré dosavadní zemské a říšské zákony a nařízení zůstávají prozatím v platnosti. Tím nový stát převzal dvojí právní řád, a to v zemích českých právní řád rakouský a na Slovensku a v Podkarpatské Rusi právní řád uherský. Na základě recepčního zákona zůstal na území nově vzniklého Československa nadále platný také zákon č. 113/1895 ř.z. o soudním řízení v občanských rozepřích právních (civilní řád soudní), a to až do 1. 1. 1950, kdy byl zrušen a nahrazen zákonem č. 142/1950 Sb., o řízení ve věcech občanskoprávních (občanský soudní řád). Na Slovensku a v Podkarpatské Rusi byl v roce 1918 recipován uherský civilní řád z roku 1911, exekuční řád z roku 1881 a další tam platné zákony. Recipována byla také soustava soudů, která zůstala téměř beze změn. Nově byl v listopadu 1918 zřízen Nejvyšší soud, který měl od roku 1919 sídlo v Brně a stál nad soustavou řádných soudů civilních i trestních. V roce 1918 byl zřízen také Nejvyšší správní soud jako počátek zamýšlené soustavy správního soudnictví.⁵⁷

V roce 1937 československá vláda předložila zákonodárným sborům návrh nového civilního řádu soudního, který ale nebyl v době blížícího se vojenského konfliktu přijat. Jedním z cílů této úpravy byla unifikace procesního práva v českých zemích a na Slovensku. Prof. Hora v této souvislosti uvádí, že dvojí procesní právo na jednom státním území není stavem žádoucím, ale toho času nevyhnutelným. Dvojitost práva po skončení světové války se podle prof. Hory netýkala jen našeho území, jednalo se o jev téměř všeobecný.⁵⁸

V době protektorátu od roku 1939 bylo zachováno autonomní soudnictví vycházející z předválečného Československa, vedle kterého bylo přeneseno soudnictví říšskoněmecké. V protektorátu bylo zřízeno dvanáct a později čtrnáct německých úředních soudů, dva soudy zemské, a to v Praze a Brně, a Vrchní zemský soud v Praze. U každého soudu bylo zřízeno státní zastupitelství a byly ustanoveni protektorátní němečtí notáři a v Praze začala působit německá advokátní komora a německá notářská komora.⁵⁹

⁵⁷ MALÝ, Karel. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. 4. vydání. Praha: Leges, 2010, 640 s., ISBN 978-80-87212-39-4. s. 392.

⁵⁸ HORA, V. *Československé civilní právo procesní*. I.-III. díl. Praha : Wolters Kluwer ČR, a.s., 2010, 211, 442, 286 s. ISBN 978-80-7357-540-3. s. 17 dílu I.

⁵⁹ VOJÁČEK, L., SCHELLE, K., KNOLL, V. *České právní dějiny*. 2. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010. 694 s. ISBN 978-80-7380-257-8. s. 355.

Po druhé světové válce, resp. po únorovém převratu v roce 1948, byl s účinností od 1. 1. 1949 přijat zákon č. 319/1948 Sb., o zlidovění soudnictví, který platil až do 6. 7. 1961, kdy byl zrušen zákonem č. 62/1961 Sb., o organizaci soudů. Zákon o zlidovění soudnictví ze systému opravných prostředků odstranil dovolání i dovolací rekurz a dovolání nahradil institutem stížnosti pro porušení zákona, kterou byl oprávněn podat generální prokurátor a rozhodoval o ní Nejvyšší soud.

Soudní řízení bylo dvoustupňové, obecně bylo zavedeno senátní rozhodování s účastí laických soudců z lidu, kteří měli v senátech početní převahu a povinné zastoupení advokátem bylo nahrazeno všeobecnou poučovací povinností soudu.

Dne 1. 1. 1951 nabyt účinnosti zákon č. 142/1950 Sb., o řízeních ve věcech občanskoprávních (občanský soudní řád), který platil až do nabytí účinnosti zák. č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, tzn. do 1. 4. 1964. Tento zákon rozlišoval opravné prostředky řádné a mimořádné. Řádným opravným prostředkem bylo odvolání a stížnost, mimořádným opravným prostředkem byla obnova řízení a stížnost pro porušení zákona. Stížnost pro porušení zákona byla institutem odlišným od dnešního dovolání. Stížnost pro porušení zákona nemohl podat účastník řízení, nýbrž jen generální prokurátor, který nebyl omezen lhůtou pro zahájení tohoto řízení. Generální prokurátor byl oprávněn napadnout soudní rozhodnutí pro vady řízení, které mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí nebo pro námitku nedostatku pravomoci soudu věc projednat a rozhodnout. Řízení se dělilo na tzv. akademický výrok o porušení zákona a zjednání nápravy. Zákon stanovil případy, ve kterých nebylo podání stížnosti pro porušení zákona přípustné.

Občanský soudní řád z roku 1950 vycházel z pojetí jednotného řízení, kdy všechny druhy civilního procesu jsou ovládány stejnými zásadami, v jejichž čele stojí zásada materiální pravdy. To znamená, že soudy rozhodovaly podle skutečného stavu věci a nebyly vázány tvrzením účastníků řízení. To logicky potlačovalo uplatnění zásady dispoziční a projednací. Tento jediný procesní předpis obsahoval úpravu řízení sporného, řízení nesporného, řízení vykonávacího a exekuční likvidaci, což byla náhrada konkurzního řízení. Soudy podle občanského soudního řádu z roku 1950 vedly především řízení na ochranu práv fyzických osob, neboť řešení majetkových sporů mezi socialistickými organizacemi byla svěřena státní arbitráži, působnost v dědických věcech a v řízeních o úschovách vykonávalo státní notářství a spory související s rušením držby řešily národní výbory.

Institut stížnosti pro porušení zákona převzal zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, kterým byl k datu 1. 1. 1964 zrušen původní občanský soudní řád z roku 1950. Aktivně legitimovaným subjektem k podání stížnosti pro porušení zákona nebyl účastník řízení, ale jiné

osoby, jejichž okruh byl postupně rozšiřován. Jednalo se o generálního prokurátora a předsedu Nejvyššího soudu a od roku 1968 to byli generální prokurátoři a ministři spravedlnosti republik; jednalo se o tzv. strážce socialistické zákonnosti. Stížností pro porušení zákona bylo možné napadnout pravomocná rozhodnutí (rozsudek i usnesení) soudu nebo státních notářství, byť nebyly účastníkem řízení využity žádné opravné prostředky. Stížnost pro porušení zákona mohla být podána jen z důvodu, že v řízení nebo při rozhodování byl porušen zákon. Pro vady řízení bylo možné podat stížnost pro porušení zákona jen tehdy, když mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci nebo bylo-li rozhodnuto o věci nepatřící do pravomoci československých soudů. Stížnost pro porušení zákona bylo možné podat do tří let od nabytí právní moci napadeného rozhodnutí. Stížnost pro porušení zákona byl opravný prostředek kasační.⁶⁰

Pravomoc soudů byla podobně jako v předchozích letech omezena na ochranu fyzických osob, především v záležitostech rodinných, pracovních a bytových. Majetková nivelizace občanů eliminovala majetkové spory mezi občany, pro pracovněprávní věci bylo zavedeno povinné rozhodčí řízení, ve kterém měla důležitou roli odborová organizace, a které předcházelo soudnímu řízení, v exekučním řízení dominovaly srážky ze mzdy, neboť každý měl povinné zaměstnání a konkurz a vyrovnání ztratily vzhledem k centrálně plánovanému hospodářství význam. Stejně jako občanský soudní řád z roku 1950 vycházel i ten z roku 1963 z pojetí jednotného řízení, kterému vévodila zásada materiální pravdy.⁶¹

2.2. Dovolání po roce 1989

Dodnes platný OSŘ z roku 1963 prošel desítkami změn a doplnění, které v tento procesní předpis zcela přeměnily tak, aby mohl nadále plnit svou funkci ochrany práv vyplývajících z předpisů hmotného práva, které se po roce 1989 dramatičtěji měnily. Vedle občanského soudního řádu postupně vznikaly další procesní předpisy upravující insolvenční řízení, rozhodčí řízení, exekuční řízení nebo civilní řízení nesporné. Významnými změnami procházela všechna právní odvětví.

⁶⁰ SCHELLEOVÁ, Ilona. Dovolání v civilním řízení včera a dnes. *Bulletin advokacie*. Praha: Česká advokátní komora, 1997, (6-7) 25-40. ISSN 1210-6348.

⁶¹ Věcný záměr civilního řádu soudního. Ministerstvo spravedlnosti ČR 2017 [online]. [cit. 2020/05/30]. Dostupné na: <https://crs.justice.cz/> s. 11.

2.2.1. Zákon č. 519/1991 Sb.

Po roce 1989 byl OSŘ novelizován zákonem č. 519/1991 Sb., který nabyl účinnosti dne 1. 1. 1992. Tento zákon byl přijat v návaznosti na nové politické a ekonomické poměry vyvolané listopadovou revolucí v roce 1989. Úkolem tohoto zákona bylo odstranit nedemokratické prvky obsažené v dosavadním občanském soudním řádu, vytvořit procesní předpis pro obchodní soudnictví, které přechází z hospodářské arbitráže na obecné soudy a pro správní soudnictví, které bylo nově do právního řádu zaváděno. Potřeba novelizace občanského soudního řádu byla vyvolána také potřebou přizpůsobit civilní soudní proces nově vznikajícím ekonomickým poměrům a ostatnímu zákonodárství. Novelou OSŘ byla dosavadní stížnost pro porušení zákona nahrazena dovoláním. Podle důvodové zprávy k zákonu č. 519/1991 Sb. byl zákonodárce při úvahách o budoucí podobě veden doporučujícími Zásadami civilního procesu pro lepší fungování justice, které byly v roce 1984 přijaty Výborem ministrů Rady Evropy. Z OSŘ byl odstraněn nedemokratický institut stížnosti pro porušení zákona a byl nahrazen dovoláním. Dovolání bylo zákonodárcem navrženo jako mimořádný opravný prostředek, kterým lze napadnout pravomocné soudní rozhodnutí, a to jen v případech výslovně uvedených v zákoně a z důvodů taxativně uvedených v zákoně. V řízení o dovolání nemělo být nepřipouštělo uplatnění nových skutečností ani důkazů (na rozdíl od řízení o odvolání) a nově jej měl podávat účastník řízení, byť zastoupen advokátem nebo komerčním právníkem.⁶²

Podle OSŘ ve znění zákona č. 519/1991 Sb.⁶³ bylo dovolání přípustné proti každému rozhodnutí odvolacího soudu, jestliže

- a) bylo rozhodnuto ve věci, která nenáleží do pravomoci soudů,
- b) ten, kdo v řízení vystupoval jako účastník, neměl způsobilost být účastníkem řízení,
- c) účastník řízení neměl procesní způsobilost a nebyl řádně zastoupen,
- d) v téže věci bylo již dříve pravomocně rozhodnuto nebo v téže věci bylo již dříve zahájeno řízení,
- e) nebyl podán návrh na zahájení řízení, ačkoli podle zákona ho bylo třeba,
- f) účastníku řízení byla postupem soudu odňata možnost jednat před soudem,
- g) rozhodoval vyloučený soudce nebo byl soud nesprávně obsazen, ledaže místo samosoudce rozhodoval senát.

Dovolání bylo též přípustné proti rozsudku odvolacího soudu, jímž byl změněn rozsudek

⁶² Důvodová zpráva k zákonu č. 519/1991 Sb., kterým se mění a doplňuje občanský soudní řád a notářský řád, ze dne 23. 5. 1991, Sněmovní tisk Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR č. 679

⁶³ § 236 a násl. OSŘ ve znění zák. č. 519/1991 Sb., tzn. po datu 1. 1. 1992

soudu prvního stupně ve věci samé. Dovolání bylo také přípustné proti rozsudku odvolacího soudu, jímž byl potvrzen rozsudek soudu prvního stupně, jestliže odvolací soud

- a) vyslovil ve výroku svého potvrzujícího rozsudku, že je dovolání přípustné, protože jde o rozhodnutí po právní stránce zásadního významu,
- b) potvrdil rozsudek, jímž bylo rozhodnuto jinak než v dřívějším rozsudku, protože soud prvního stupně byl vázán právním názorem soudu, který dřívější rozhodnutí zrušil.

Naopak nebylo dovolání přípustné ve věcech upravených zákonem o rodině, ledaže se jednalo o rozsudek o omezení nebo zbavení rodičovských práv, určení (popření) otcovství nebo o nezrušitelné osvojení.

Dovolání bylo též přípustné proti usnesení odvolacího soudu nebo proti usnesení, kterým byla vyřízena odvolání proti rozhodnutí státních notářství, pokud jimi bylo změněno usnesení soudu prvního stupně (státního notářství). Dovolání bylo přípustné také proti usnesení odvolacího soudu, jímž bylo potvrzeno usnesení soudu prvního stupně, jestliže

- a) odvolací soud vyslovil ve svém potvrzujícím usnesení, že je dovolání přípustné, protože jde o rozhodnutí po právní stránce zásadního významu,
- b) jednalo se o usnesení o návrhu na zastavení výkonu rozhodnutí na podkladě cizozemského rozhodnutí,
- c) jednalo se o usnesení o návrhu na zastavení výkonu rozhodnutí, jestliže po vydání rozhodnutí zaniklo právo jím přiznané nebo byl výkon rozhodnutí soudem prohlášen za nepřipustný, protože je tu jiný důvod, pro který rozhodnutí nelze vykonat.

Odvolání nebylo přípustné proti usnesení o příslušnosti, předběžném opatření, pořádkové pokutě, o znalečném, tlumočném a o nákladech řízení, jakož i o těch usneseních ve věcech upravených zákonem o rodině, v nichž se ve věci samé rozhoduje usnesením.

Aktivně legitimovaným subjektem pro podání odvolání byl účastník řízení, který měl pro podání lhůtu jednoho měsíce. Zmeškání lhůty nebylo možné prominout. Dovolatel musel být zastoupen advokátem nebo komerčním právníkem, pokud neměl právnické vzdělání sám nebo jeho zaměstnanec, který za něj jedná.

Dovolání bylo možné odůvodnit jen tím, že

- a) v řízení došlo k vadám uvedeným shora (přípustnost dovolání),
- b) řízení bylo postiženo jinou vadou, která měla za následek nesprávné rozhodnutí ve věci,
- c) rozhodnutí vycházelo ze skutkového zjištění, které nemělo v podstatné části oporu v provedeném dokazování,
- d) rozhodnutí spočívalo na nesprávném právním posouzení věci.

Občanský soudní řád neobsahoval definici toho, co znamená rozhodnutí, které spočívá na nesprávném právním posouzení. Ústavní soud v roce 1995 dovedl, že je věcí odvolacího soudu samotného, zda na základě vlastního uvážení dospěje k názoru, že se jedná o rozhodnutí po právní stránce zásadního významu, a proto vysloví přípustnost dovolání, nebo zda rozhodnutí nepovažuje za tak zásadní a dovolání nepřipustí. Ústavní soud nebyl oprávněn otázku takové úvahy obecného soudu přezkoumávat.⁶⁴

Dovolací soud mohl o dovolání rozhodnout rozsudkem nebo usnesením. Dovolací soud dovolání rozsudkem zamítl, pokud bylo rozhodnutí soudu správné, jinak napadené rozhodnutí rozsudkem zrušil a věc vrátil odvolacímu soudu. Současně mohl dovolací soud zrušit i rozhodnutí soudu prvního stupně nebo státního notářství, pokud mělo vady, pro které ruší rozhodnutí odvolacího soudu. Za této situace dovolací soud vrátil věc soudu prvnímu stupně nebo státnímu notářství. Pokud dovolací soud zrušil rozhodnutí odvolacího soudu a soudu prvního stupně nebo státní notářství protože

- a) bylo rozhodnuto ve věci, která nenáleží do pravomoci soudů,
 - b) ten, kdo v řízení vystupoval jako účastník, neměl způsobilost být účastníkem řízení,
 - c) v téže věci bylo již dříve pravomocně rozhodnuto nebo v téže věci bylo již dříve zahájeno řízení,
 - d) nebyl podán návrh na zahájení řízení, ačkoli podle zákona ho bylo třeba,
- pak také usnesením rozhodl o zastavení řízení.

2.2.2. Zákon č. 238/1995 Sb.

Po novele občanského soudního řádu provedené zákonem č. 519/1991 Sb. následovala řada dalších významných změn tohoto zákona. Zákonem č. 263/1992 Sb. se do pravomoci soudů vrátilo dědické řízení a byl zaveden institut soudního komisariátu související s odstátněním notářství, zákonem č. 171/1993 Sb. byla ze sporného řízení odstraněna zásada materiální pravdy a do občanského soudního řádu byly zavedeny instituty rozsudku pro uznání a rozsudku pro zmeškání a zákon č. 238/1995 Sb. přinesl změny v právní úpravě věcné příslušnosti soudů ve věcech obchodních, v právní úpravě předběžných opatřeních o výchově nezletilých dětí a změny v exekučních řízeních. Zákon č. 238/1995 Sb. přinesl také změny v právní úpravě dovolání, kdy smyslem těchto změn neměla být zásadní změna rozsahu věcí, jež lze napadnout dovoláním, ani důvodů, jimiž lze podané dovolání odůvodnit. Koncepce dovolání měla i nadále vycházet z toho,

⁶⁴ Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 21. 5. 1995, sp. zn. III. ÚS 116/1994

že se jedná o opravný prostředek mimořádný, a cílem dílčích změn bylo spíše upřesnění stávající právní úpravy na základě poznatků soudů z aplikace stávající právní úpravy.⁶⁵ Zákon č. 238/1995 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a zákon České národní rady č. 114/1988 Sb., o působnosti orgánů České socialistické republiky v sociálním zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů, nabyl účinnosti dne 1. 1. 1996.

Nově byla upravena přípustnost dovolání proti rozsudku odvolacího soudu tak, že bylo dovolání přípustné proti rozsudku odvolacího soudu, jímž byl

- a) změněn rozsudek soudu prvního stupně ve věci samé,
- b) potvrzen rozsudek soudu prvního stupně, kterým soud prvního stupně rozhodl jinak než v dřívějším rozsudku proto, že byl vázán právním názorem odvolacího soudu, který dřívější rozhodnutí zrušil.

Naopak dovolání nebylo přípustné

- a) ve věcech, v nichž dovoláním dotčeným výrokem bylo rozhodnuto o peněžitém plnění nepřevyšujícím 20 000 Kč a v obchodních věcech 50 000 Kč,
- b) ve věcech upravených zákonem o rodině, ledaže jde o rozsudek o omezení nebo zbavení rodičovských práv, o určení (popření) otcovství nebo o nezrušitelné osvojení.

Do OSŘ bylo zařazeno nové ustanovení o přípustnosti dovolání proti usnesení odvolacího soudu, jímž bylo

- a) změněno usnesení soudu prvního stupně; to neplatilo, pokud se jednalo o usnesení o nákladech řízení, o příslušnosti, o předběžném opatření, o přerušení řízení, o pořádkové pokutě, o znalečném, o tlumočném, o soudním poplatku, o osvobození od soudních poplatků, o ustanovení zástupce účastníku nebo jeho odvolání, o nepřipuštění zastoupení, o odměně notáře za prováděné úkony soudního komisaře a jeho hotových výdajích, o odměně správce dědictví a jeho hotových výdajích,
- b) rozhodnuto tak, že se zpětvzetí návrhu nepřipouští, nebo tak, že se zpětvzetí návrhu připouští, rozhodnutí soudu prvního stupně zrušuje a řízení zastavuje; to neplatilo o věcech, v nichž bylo rozhodnuto o peněžitém plnění nepřevyšujícím 20 000 Kč a v obchodních věcech 50 000 Kč,
- c) rozhodnutí soudu prvního stupně zrušeno a řízení zastaveno, popřípadě věc byla postoupena orgánu, do jehož pravomoci náleží,

⁶⁵ Důvodová zpráva k zákonu č. 238/1995 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a zákon České národní rady č. 114/1988 Sb., o působnosti orgánů České socialistické republiky v sociálním zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů ze dne 22. 3. 1995, Sněmovní tisk Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR, rok 1995

- d) odvolacím soudem potvrzeno usnesení soudu prvního stupně, jímž bylo řízení zastaveno pro nedostatek pravomoci soudu,
- e) odvolání odmítnuto,
- f) odvolací řízení zastaveno.

Dovolání uvedeného shora pod písm. a) a b) nebylo přípustné proti usnesením, jimiž bylo rozhodnuto ve věcech upravených zákonem o rodině.

Podle novely dovolání nebylo přípustné proti rozsudku nebo usnesení odvolacího soudu ve věci samé, jímž bylo rozhodnutí soudu prvního stupně potvrzeno, jestliže odvolací soud ve výroku rozhodnutí vyslovil, že dovolání je přípustné, protože jde o rozhodnutí po právní stránce zásadního významu. Přípustnost dovolání může odvolací soud vyslovit i bez návrhu.

Nevyhověl-li odvolací soud návrhu účastníka na vyslovení přípustnosti dovolání, který byl učiněn nejpozději před vyhlášením potvrzujícího rozsudku nebo před vyhlášením (vydáním) usnesení, kterým bylo rozhodnuto ve věci samé, bylo dovolání podané tímto účastníkem přípustné, jestliže odvolací soud dospěl k závěru, že napadené rozhodnutí odvolacího soudu má po právní stránce zásadní význam.

Dovatel musel být zastoupen advokátem nebo komerčním právníkem, jestliže neměl právnické vzdělání buď sám, nebo jeho zaměstnanec (člen), který za něj jednal. Komerční právník mohl dovolatele zastupovat jen v rozsahu svého oprávnění stanoveného zvláštními předpisy.

V dovolání musel dovolatel vedle obecných náležitostí podání uvést, proti kterému rozhodnutí směřuje, v jakém rozsahu a z jakých důvodů se toto rozhodnutí napadá, popřípadě které důkazy by měly být provedeny k prokázání důvodu dovolání a čeho se dovolatel domáhá. Neměl-li dovolatel právnické vzdělání, muselo být dovolání sepsáno advokátem nebo komerčním právníkem anebo zaměstnancem (členem) dovolatele s právnickým vzděláním, který za něj jedná.

- Dovoláním bylo možné podat jen pro některý v zákoně výslovně uvedených důvodů, a to:
- a) v řízení došlo k vadám uvedeným shora jako přípustnost dovolání,
 - b) řízení bylo postiženo jinou vadou, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci,
 - c) rozhodnutí vycházelo ze skutkového zjištění, které nemělo v podstatné části oporu v provedeném dokazování,
 - d) rozhodnutí spočívalo na nesprávném právním posouzení věci.

Ze zákona bylo vypuštěno ustanovení o tom, že se k vadám uvedeným v § 237 OSŘ nepřihlíží, pokud nebyly uplatněny v dovolání, ledaže tyto vady měly za následek nesprávné rozhodnutí ve věci a bylo nahrazeno ustanovením, že lze rozhodnutí odvolacího soudu přezkoumat jen z důvodů uplatněných v dovolání; k vadám uvedeným v § 237, a pokud bylo dovolání

přípustné, i k vadám řízení, které mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, však byl dovolací soud povinen přihlídnout, i když nebyly v dovolání uplatněny.

Dovolací soud měl vydat rozhodnutí bez jednání vyjma případů, kdy považuje jednání za vhodné nebo provádí-li se dokazování. Dokazování prováděl dovolací soud jen k prokázání důvodů dovolání. Dokazování doplnil dovolací soud buď sám, nebo prostřednictvím soudu prvního stupně, anebo soudu dožádaného.

Dovolací soud dovolání zamítl, pokud došel k závěru, že rozhodnutí odvolacího soudu je správné, jinak napadené rozhodnutí zrušil. Zrušil-li dovolací soud rozhodnutí odvolacího soudu, vrátil mu věc k dalšímu řízení. Pokud platily důvody, pro které bylo zrušeno rozhodnutí odvolacího soudu, i na rozhodnutí soudu prvního stupně, zrušil dovolací soud i toto rozhodnutí a vrátil věc soudu prvního stupně k dalšímu řízení, popřípadě věc postoupil k dalšímu řízení věcně příslušnému soudu.

Zruší-li dovolací soud rozhodnutí odvolacího soudu a soudu prvního stupně z důvodů tehdy uvedených v § 237 písm. a), b), d) a e) OSŘ, rozhodl též o zastavení řízení, popřípadě o postoupení věci orgánu, do jehož pravomoci náleží.

Dovolací soud rozhodoval rozsudkem, jestliže zamítl dovolání proti rozsudku odvolacího soudu nebo jestliže zrušil rozsudek odvolacího soudu, jinak rozhodoval usnesením.

Jestliže dovolací soud zrušil rozhodnutí odvolacího soudu (rozhodnutí soudu prvního stupně), jednal dále o věci soud, jemuž byla věc vrácena nebo postoupena k dalšímu řízení. Právní názor odvolacího soudu byl pro dovolací soud (soud prvního stupně) závazný. O náhradě nákladů řízení včetně nákladů dovolacího řízení soud rozhodoval v novém rozhodnutí o věci.

2.2.3. Zákon č. 30/2000 Sb.

Po změnách právní úpravy dovolání, které přinesl zákon č. 238/1995 Sb., byly další změny institutu dovolání provedeny zákonem č. 30/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů. Tento zákon nabyl účinnosti dne 1. 1. 2001 a pro svůj značný rozsah se tento zákon nazývá „velká novela“. Cílem tzv. velké novely OSŘ bylo odstranit přežívající ideové kořeny OSŘ, ale i občanského zákoníku a dalších zákonů, které regulují soukromoprávní vztahy, z části spočívají stále v 60. letech minulého století. Podle důvodové zprávy bylo možné již v roce 2000 realizovat projekt rekonstrukce civilního procesního práva, čemuž ale bránila nepřipravenost rekonstrukce oblasti soukromého práva hmotného. Do OSŘ byla mimo jiné po téměř padesáti letech zavedena žaloba pro zmatečnost, jejímž prostřednictvím lze zrušit pravomocné rozhodnutí soudu trpící vadou, která představuje porušení

základních principů soudního řízení, popřípadě kdy takovou vadou trpí řízení předcházející soudnímu rozhodnutí. Žalobou pro zmatečnost lze odstranit pravomocná rozhodnutí, která trpí vážnými procesními vadami, bez ohledu na to, zda jsou či nejsou věcně správná. Podle dosavadní úpravy byla zmatečnost důvodem pro podání dovolání nebo důvodem pro obnovu řízení, ale tato úprava se v praxi neosvědčila. Obnova řízení je prostředkem k nápravě skutkového stavu věci, který nebyl (nemohl být) v původním řízení řádně zjištěn, účelem dovolání má být především přezkoumání správnosti právních závěrů soudů nižších stupňů s cílem sjednotit jejich rozhodovací praxi a žaloba pro zmatečnost má sloužit k odstranění zmatků v řízení. Rozdílnost je také v tom, jaké soudy jsou příslušné o uvedených opravných prostředcích rozhodovat. Žalobu na obnovu řízení a pro zmatečnost projedná soud, který ve věci rozhodoval v prvním stupni, popř. za určitých okolností soud, jehož rozhodnutí bylo napadeno nebo krajský soud, oproti tomu rozhodnout o dovolání může výlučně Nejvyšší soud.⁶⁶

Zákon č. 30/2000 Sb. je spíše rekonstrukcí OSŘ, když přinesl změny koncepční a kvalitativní, kterými přinesl nové instituty a stávající se zásadně měnil. To bezezbytku platí o opravných prostředcích.⁶⁷ V řízení o dovolání došlo ke změně činnosti soudu prvního stupně, který mohl odmítnout opožděné dovolání nebo činit úkony k odstranění vad dovolání. Přípustnost dovolání byla nově vymezena tak, že bylo dovolání přípustné proti rozsudku odvolacího soudu a proti usnesení odvolacího soudu,

- a) jimiž bylo změněno rozhodnutí soudu prvního stupně ve věci samé,
- b) jimiž bylo potvrzeno rozhodnutí soudu prvního stupně, kterým soud prvního stupně rozhodl ve věci samé jinak než v dřívějším rozsudku (usnesení) proto, že byl vázán právním názorem odvolacího soudu, který dřívější rozhodnutí zrušil,
- c) jimiž bylo potvrzeno rozhodnutí soudu prvního stupně, jestliže dovolání není přípustné podle písmena b) a dovolací soud dospěje k závěru, že napadené rozhodnutí má ve věci samé po právní stránce zásadní význam.

Přípustnost dovolání byla založena jednak na diformitě rozhodnutí soudu odvolacího s rozhodnutím soudu prvního stupně (písm. a) a b) a na posouzení dovolacího soudu (písm. c).

⁶⁶ Důvodová zpráva k zákonu č. 30/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, ze dne 1. 1. 2000, Sněmovní tisk Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR č. 257

⁶⁷ MACKOVÁ, Alena. Opravné prostředky po novele občanského soudního řádu provedené zákonem č. 30/2000 Sb. *Bulletin advokacie*. Praha: Česká advokátní komora, 2000, (8) 24-38. ISSN 1210-6348.

Dovolání nebylo přípustné ve věcech, v nichž dovoláním dotčeným výrokem bylo rozhodnuto o peněžitém plnění nepřevyšujícím 20 000 Kč a v obchodních věcech 50 000 Kč (k příslušenství pohledávky se přitom nepřihlíželo) a ve věcech upravených zákonem o rodině, ledaže jde o rozsudek o omezení nebo zbavení rodičovské zodpovědnosti nebo pozastavení jejího výkonu, o určení (popření) rodičovství nebo o nezrušitelné osvojení.

Rozhodnutí odvolacího soudu mělo po právní stránce zásadní význam zejména tehdy, pokud řešilo právní otázku, která v rozhodování odvolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo která byla odvolacími soudy nebo odvolacím soudem rozhodována rozdílně, nebo řešil-li právní otázku v rozporu s hmotným právem.

Dovolání bylo přípustné také proti usnesením odvolacího soudu, jímž bylo potvrzeno nebo změněno usnesení soudu prvního stupně, kterým bylo rozhodnuto o žalobě na obnovu řízení, o zamítnutí návrhu na změnu rozhodnutí, které je předmětem žaloby na obnovu rozhodnutí a proti těm, kterými bylo rozhodnuto ve věci konkursu a vyrovnání, o žalobě pro zmatečnost, o návrhu na nařízení výkonu rozhodnutí, ve věci zastavení výkonu rozhodnutí, ve věci udělení příklepu ve výkonu rozhodnutí, o rozvrhu rozdělované podstaty ve výkonu rozhodnutí, o některých povinnostech vydražitele.⁶⁸

Dovolání bylo nově přípustné proti rozhodnutím procesní povahy, které mají procesní význam pro vedení řízení nebo pro procesní práva účastníků řízení. Jedná se o usnesení odvolacího soudu, jímž bylo (a) rozhodnutí soudu prvního stupně zrušeno a řízení zastaveno, popřípadě věc byla postoupena orgánu, do jehož pravomoci náleží, (b) v průběhu odvolacího řízení rozhodnuto o tom, kdo je procesním nástupcem účastníka, o zastavení řízení, ve kterém nelze po ztrátě způsobilosti účastníka být účastníkem pokračovat, o vstupu do řízení na místo dosavadního účastníka, o přistoupení dalšího účastníka a o záměně účastníka.⁶⁹

Dovolání bylo rovněž přípustné proti usnesení odvolacího soudu, kterým bylo potvrzeno usnesení soudu prvního stupně o zastavení řízení pro neodstranitelný nedostatek podmínky řízení, potvrzeno nebo změněno usnesení soudu prvního stupně, jímž bylo rozhodnuto o tom, kdo je procesním nástupcem účastníka, o zastavení řízení o nemožnosti pokračovat v řízení, jestliže účastník ztratí po zahájení řízení způsobilost být účastníkem, o vstupu do řízení na místo dosavadního účastníka, o přistoupení dalšího účastníka a o záměně účastníka.⁷⁰

⁶⁸ § 238, 238a, 336m odst. 2, 336n a 338za odst. 2 OSŘ, ve znění zák. č. 30/2000 Sb.

⁶⁹ § 239 odst. 1, § 107 odst. 5, § 107a, § 92 odst. 1, § 92 odst. 2 OSŘ, ve znění zákona č. 30/2000 Sb.

⁷⁰ § 239 odst. 2, § 104 odst. 1, § 105 odst. 5, § 107a, § 92 odst. 1 a 2 OSŘ, ve znění zákona č. 30/2000 Sb.

Dovolání bylo též přípustné proti usnesení odvolacího soudu, kterým bylo potvrzeno usnesení soudu prvního stupně o odmítnutí návrhu (žaloby), vyjma odmítnutí návrhu na vydání předběžného opatření pro opožděnost.⁷¹

Novela OSŘ přinesla také novoty týkající se lhůty pro podání dovolání. Nově bylo možné podat dovolání ve lhůtě dvou měsíců od doručení rozhodnutí odvolacího soudu, resp. ve lhůtě čtyř měsíců, pokud se dovolatel řídil nesprávným poučením soudu, tzn. když rozhodnutí poučení o dovolání vůbec neobsahovalo, odvolací soud v poučení uvedl nesprávnou lhůtu pro dovolání nebo nesprávný soud, u něhož se dovolání podává, nebo obsahuje-li nesprávné poučení o tom, že dovolání není přípustné.⁷² Nově byly také formulovány požadavky na povinné zastoupení dovolatele s přihlédnutím ke změnám, které byly provedeny v právní úpravě jednání za právnické osoby a za stát.

Dovolacím důvodem bylo podle velké novely to, že (a) řízení je postiženo vadou, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, (b) rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci. Za určitých okolností bylo možné podat dovolání také z důvodů, že rozhodnutí vychází ze skutkového zjištění, které nemá podle obsahu spisu v podstatné části oporu v provedeném dokazování.⁷³

Další novelizace občanského soudního řádu provedená zákonem č. 404/2012 Sb., přinesla povinnost pro dovolatele uvést, v čem konkrétně spatřuje splnění přípustnosti dovolání. Touto úpravou se řešilo přetížení Nejvyššího soudu neúměrným množstvím podaných dovolání v občanskoprávních a obchodních věcech, které Nejvyšší soud nestíhal v přiměřené lhůtě vyřizovat. Novela chtěla reagovat i na to, že se často objevovaly případy velmi nekvalitních dovolání, ve kterých advokáti například zaměňovali ustanovení občanského soudního řádu o přípustnosti dovolání s dovolacími důvody. Záměrem novely byla regulace vysokého počtu problematicky formulovaných dovolání a preventivní působení na advokáty potenciálních dovolatelů, aby se otázkou přípustnosti dovolání odpovídajícím způsobem zabývali. To mělo vést k tomu, že dovolání nakonec podáno nebude, neboť advokát při reflexi dosavadní judikatury Nejvyššího soudu sám zjistí, že dovolání rozumný smysl podávat nemá. Důsledná formulace přípustnosti dovolání a dovolacích důvodů měla také urychlit dovolací řízení.⁷⁴

⁷¹ § 239 odst. 3 OSŘ, § 75a OSŘ, ve znění zákona č. 30/2000 Sb.

⁷² § 240 OSŘ, ve znění zákona č. 30/2000 Sb.

⁷³ § 241a OSŘ, ve znění zákona č. 30/2000 Sb.

⁷⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 7. 1. 2015, sp. zn. 30 Cdo 3023/2014 s odkazem na usnesení Ústavního soudu ze dne 26. 6. 2017, sp. zn. III. ÚS 1675/14 a důvodovou zprávu k zákonu č. 404/2012 Sb.

2.3. Příprava rekodifikace civilního soudního řízení od roku 2014

Od velké novely občanského soudního řádu z roku 2000 prodělala právní úprava dovolání ještě několik dalších změn a doplnění. Jednalo se například o nález Ústavního soudu ČR ze dne 11. 2. 2004 vyhlášený dne 7. 4. 2004 ve sbírce zákonů pod č. 153/2004 Sb., kterým byl dnem vyhlášení tohoto nálezu zrušen § 243c odst. 2 OSŘ, zákon č. 7/2009 Sb., kterým byly upraveny podmínky přípustnosti dovolání, a to s účinností od 1. 7. 2009, nález Ústavního soudu ČR ze dne 21. 2. 2012, Pl. ÚS 29/11, vyhlášen ve sbírce zákonů pod č. 147/2012 Sb., kterým bylo uplynutím dne 31.12.2012 zrušeno ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) OSŘ připouštějící dovolání proti potvrzujícímu rozhodnutí, zákon č. 404/2012 Sb., kterým byly s účinností od 1. 1. 2013 změněny podmínky přípustnosti dovolání, vymezení dovolacího důvodu, a kterým byla do OSŘ zařazena nová zákonná ustanovení týkající se rozhodnutí o dovolání nebo zákon č. 287/2018 Sb., který se upravuje způsob vyhlášení rozsudku.

Desítky novelizací OSŘ a nutnost rekodifikace civilního práva hmotného logicky vedla k iniciativě směřující k rekodifikaci občanského soudního řízení. K datu 1. 1. 2014 byla dovršena mnohaletá práce na rekodifikaci civilního práva hmotného, kdy k tomuto datu nabyla účinnosti řada nových právních předpisů, kterými byly zrušeny a nahrazeny desítky zákonů. Rekodifikace hmotného práva je vždy vhodnou příležitostí pro revizi a rekodifikaci civilního procesu a OSŘ po jeho nesčetných novelizacích, a to včetně zákona o zvláštních řízeních soudních, exekutorského řádu a insolvenčního zákona, již dlouho volá po koncepčním řešení podoby ochrany práv. Rekodifikace civilního procesu není úlohou pro úzkou výseč akademiků či úředníků, naopak se jedná o úkol, na kterém se musí podílet všechny odpovědné osoby a instituce.⁷⁵ Civilní proces slouží ochraně soukromých zájmů, když se v něm prosazují na základě správně zjištěného skutkového stavu skutečné hmotně právní poměry, ovšem tím se plní i úloha ochrany právního řádu jako takového, to znamená, že soudní řízení vedené o individuálních zájmech účastníků řízení slouží prospěchu celé společnosti. Z uvedeného důvodu je představa o budoucím civilním procesu založena na sociálním pojetí.⁷⁶ Pojetí sociálního procesu je spojováno s tvůrcem civilního řádu soudního z roku 1895 Franzem Kleinem a představuje ideu, že důvěra v rychlé a účinné odstranění

⁷⁵ MACKOVÁ, Alena. Co dál s civilním procesem? *Ad Notam*. Notářská komora České republiky, 2015, 21(2) 3-4. ISSN 1211-0558.

⁷⁶ LAVICKÝ, Petr, WINTEREOVÁ, Alena, DOBROVOLNÁ, Eva, DVOŘÁK, Bohumil, PULKRÁBEK, Zdeněk. Věcný záměr civilního řádu soudního z pohledu advokacie. *Bulletin advokacie*. Praha: Česká advokátní komora, 2018, (1-2) 11-21. ISSN 1210-6348.

rušení práv (míněno sporů) rozvíjí solidní obchody, právní vědomí a bezpečný základ státu. Sociální koncepce vyzdvihuje význam civilního řízení soudního pro celou společnost. Opakem sociálního pojetí civilního procesu je tzv. liberální koncepce založená na přesvědčení, že je civilní sporné řízení soukromou záležitostí stran, a slouží proto jenom k prosazování individuálních zájmů účastníků řízení.⁷⁷

V roce 2014 zahájila rekodifikační komise práci na velkém kodexu, který měl nahradit dosavadní „čtyřlístek“ sporného, nesporného, exekučního a insolvenčního řízení. Mělo dojít k tvorbě zcela nového procesu, do něhož bude zahrnuta také mediace, odklony nebo rozhodčí řízení. Důraz měl být kladen například na propojení nalézacího a exekučního řízení, kdy soudce, který vydá rozsudek ukládající žalovanému zaplatit určitou částku, bude povinen věc také předat exekutorovi, pokud mu dlužník nedoloží, že svou povinnost splnil.⁷⁸ Komise byla složena ze soudců, ale i dalších odborníků z řad advokátů, akademiků nebo exekutorů, a do jejího vedení byl jmenován JUDr. Roman Fiala, místopředseda Nejvyššího soudu ČR, a to nejprve v roce 2013 ministrem spravedlnosti JUDr. Pavlem Blažkem, Ph.D. a opět v roce 2014 ministryní spravedlnosti prof. JUDr. Helenou Válkovou, CSc.⁷⁹ Podle tehdejšího předsedy komise má nové procesní právo vést především ke zjednodušení a zpřehlednění průběhu celého procesu, na jehož konci má být srozumitelný a snadno realizovatelný rozsudek, řešení úpadku dlužníka v insolvenci má být provedeno jen za předpokladu, že exekučně nemohou být upokojeni všichni známí věřitelé, mají existovat dva typy řízení, a to řízení sporná a taxativní výčet kauzálních řízení, má být zřízen jednotný veřejně přístupný rejstřík všech řízení, proces má být přísný, ale spravedlivý a přístupný i osobám nemajetným a mají být zavedena jednotná pravidla pro doručování.⁸⁰

Ministr spravedlnosti JUDr. Robert Pelikán přípravy na novém procesním předpisu zastavil a jmenoval novou pracovní komisi, v jejímž čele je doc. JUDr. Petr Lavický, Ph.D.⁸¹ Vedle bouřlivých diskusí o podobě nového procesního předpisu jsou vedeny také spory o tom, zda má

⁷⁷ Ideová východiska věcného záměru civilního řádu soudního. *Ministerstvo spravedlnosti ČR* [online]. 2017. [cit. 2021/03/10]. Dostupné na: <https://crs.justice.cz/ideova-vychodiska/>

⁷⁸ KRAMER, Jaroslav, LÉKO, Kristián. Pokus o právní revoluci začíná. *Česká advokátní komora* [online]. 2014 [cit. 2020/05/30]. Dostupné na: <https://www.cak.cz/scripts/detail.php?id=13430>

⁷⁹ VÁLOVÁ, Irena. Roman Fiala znovu v čele Komise pro rekodifikaci OSŘ. *Česká justice.cz* [online]. 13.3.2014. [cit. 2020/05/30]. Dostupné na: <https://www.ceska-justice.cz/2014/03/roman-fiala-znovu-v-cele-komise-pro-rekodifikaci-osr/>

⁸⁰ FIALA, Roman. Na cestě k novému civilnímu procesnímu právu. *Epravo.cz* [online]. 12.3.2015 [cit. 2020/05/31]. Dostupné na: <https://www.epravo.cz/top/efocus/na-cestech-k-novemu-civilnimu-procesnimu-pravu-97264.html>

⁸¹ JANUŠ, Jan. Neviděli jste nový proces? Aneb Právní život. *Epravo.cz* [online]. 10. 4. 2017 [cit. 2020/05/30]. Dostupné na: <https://www.epravo.cz/top/aktualne/nevideli-jste-novy-proces-aneb-pravni-zivot-105775.html>

budoucí procesní předpis vycházet spíše z pera soudců nebo akademiků.⁸²

Rekodifikační komise pod vedením doc. JUDr. Petra Lavického, Ph.D., představila v roce 2017 věcný záměr nového civilního řádu soudního, který se stal předmětem mnoha diskusí, které organizovalo Ministerstvo spravedlnosti ČR ve spolupráci s Právnickou fakultou Univerzity Karlovy v Praze a Českou společností pro civilní právo. Autoři věcného záměru ČŘS na těchto jednáních čelí řadě kritických připomínek týkajících se například diferenciaci civilního řízení na řízení sporné a nesporné nebo údajné nepoužitelnosti věcného návrhu.⁸³ Zatímco věcný návrh ČŘS pochválil ministr spravedlnosti JUDr. Jan Kněžínek, Ph.D., a místopředseda České advokátní komory Mgr. Robert Němec, LL.M., ze strany soudců byl věcný záměr podroben zdrcující kritice. Podle soudců zpracování věcného záměru nepředcházela analýza toho, co ve stávajícím procesu funguje a nefunguje, a nebyly stanoveny parametry, čeho se má vlastně dosáhnout. Věcnému záměru ČŘS soudci vyčítají, že se vůbec nezabývá zvláštním řízením soudním, exekucí ani insolvencí, ačkoli by se mělo jednat o předpis komplexní. Zásadní námitka zazněla oproti tomu, aby se dovolání stalo řádným opravným prostředkem.⁸⁴

Pokud v této práci odkazuji na věcný záměr civilního řádu soudního, jedná se o verzi z roku 2017, která byla uveřejněna na stránkách Ministerstva spravedlnosti ČR.⁸⁵

Autoři věcného záměru ČŘS prosazují oddělení řízení sporného, řízení nesporného, exekučního řízení a insolvenčního řízení, když tuto diferenciaci považují za nezbytnou vzhledem k objektivně existujícím odlišnostem těchto druhů řízení. Podobně je zapotřebí od civilního řízení sporného odlišit problematiku hromadných žalob, rozhodčí řízení, mediaci, doručování a úpravu pravomoci, příslušnost a obsazení soudů. ČŘS, jako předpis upravující civilní řízení sporné, má být předpisem základním, obecným, vůči němu mají ostatní předpisy týkající se jiných druhů civilního řízení speciální povahu. Od civilního řízení sporného, které se týká věcí soukromoprávní povahy, má být také odděleno řízení podle soudního řádu správního, které se týká věcí povahy

⁸² Komise pro civilní kodex nebude mít nového předsedu. Kněžínek odmítl přání soudců. *Česká justice.cz* [online]. 26. 3. 2019 [cit. 2020/05/30]. Dostupné na: <https://www.ceska-justice.cz/2019/03/komise-pro-civilni-kodex-nehude-mit-noveho-predsedu-knezinek-odmitl-prani-soudcu/>

⁸³ LAVICKÝ, Petr, WINTEREOVÁ, Alena, DOBROVOLNÁ, Eva, DVOŘÁK, Bohumil, PULKRÁBEK, Zdeněk. Obrana věcného záměru civilního řádu soudního. *Právní rozhledy*. Praha: C.H.Beck, 2019, 27(5) 153-159. ISSN 1210-6410.

⁸⁴ DIMUN, Petr. Špičky justice podrobily záměr civilního řádu soudního drtivé kritice a odmítly ho jako Cimrmanovu pohádku. *Česká justice.cz* [online]. 22.11.2018. [cit. 2020/05/31]. Dostupné na: <https://www.ceska-justice.cz/2018/11/spicky-justice-podrobily-zamer-civilniho-radu-soudniho-drtive-kritice-odmitli-jako-cimrmanovu-pohadku/>

⁸⁵ Věcný záměr civilního řádu soudního. Ministerstvo spravedlnosti ČR 2017 [online]. [cit. 2020/05/30]. Dostupné na: <https://crs.justice.cz/#>

veřejnoprávní. To prakticky znamená, že ze stávajícího OSŘ má být zcela odstraněna část pátá o řízení ve věcech, v nichž rozhodl jiný orgán.⁸⁶

Pokud jde o opravné prostředky, právo na spravedlivý proces ve smyslu Úmluvy, Ústavy ČR a Listiny nevyžaduje dvojinstanční řízení, tím spíše pak nevyžaduje ani řízení o mimořádných opravných prostředcích. Podle prof. Winterové by procesní právo z uvedeného důvodu mohlo existovat i bez opravných prostředků, což by sice významně posílilo institut právní moci, ale „výsledek by se tak někdy přibližoval obecně známé parole *Fiat iustitia – pereat mundus*.“. Opravné prostředky jsou podle prof. Winterové sice výsledkem kompromisu a hledání určité rovnováhy, ale to neodůvodňuje to, že v současné době máme jeden řádný opravný prostředek a třikrát více mimořádných opravných prostředků.⁸⁷ Řádným opravným prostředkem je podle občanského soudního řádu odvolání, mimořádnými opravnými prostředky jsou obnova řízení, žaloba pro zmatečnost a dovolání. Podle věcného návrhu civilního řádu soudního by měly být opravnými prostředky odvolání, dovolání a stížnost, zatímco obnova řízení a zmatečnost by měly být vyčleněny do samostatné části ČRS. Důvodem je to, že žaloba pro zmatečnost a žaloba na obnovu řízení nejsou opravnými prostředky v pravém smyslu, neboť obě postrádají devolutivní účinky a zpravidla též účinky suspenzivní.⁸⁸

To, že právo na spravedlivý proces v sobě nezahrnuje požadavek na existenci mimořádného opravného prostředku, by mohlo vést k nesprávnému závěru, že na něj není právní nárok. Na jednu stranu není povinností státu zakomponovat opravný prostředek (tím spíše mimořádný opravný prostředek) do právního řádu, ovšem pokud tak učinil, musí být podmínky jeho přípustnosti interpretovány a aplikovány tak, aby byly dodrženy maximy práva na spravedlivý proces, tedy musí být dána proporcionalita tohoto omezení a ochrana základních práv v konkrétním případě.⁸⁹ Prof. Winterová v souladu s uvedeným zastává názor, že opravný prostředek má být nárokový, za stanovených podmínek, které mohou být velmi restriktivní, ale i určité. Určitost této restrikce by měla vést k tomu, že bude pro účastníka srozumitelné, zda má či

⁸⁶ Věcný záměr civilního řádu soudního. Ministerstvo spravedlnosti ČR 2017 [online]. [cit. 2020/05/30]. Dostupné na: <https://crs.justice.cz/#>. s. 13-20.

⁸⁷ WINTEROVÁ, Alena. K opravným prostředkům v civilním procesu. In: LAVICKÝ, Petr a kol. *Současnost a perspektivy českého civilního procesu: sborník statí*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2014. 128 s. Spisy právnické fakulty Masarykovy univerzity, řada teoretická, Edice Scientia, sv. č. 502. ISBN 978-80-210-76886-0. s. 65.

⁸⁸ Věcný záměr civilního řádu soudního. Ministerstvo spravedlnosti ČR 2017 [online]. [cit. 2020/05/30]. Dostupné na: <https://crs.justice.cz/#>. s. 256.

⁸⁹ HAMULÁKOVÁ, Klára, PETROV KŘIVÁČKOVÁ, Jana, ŠÍNOVÁ, Renáta a kol. *Civilní proces, Casebook*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2018, 488 s. ISBN 978-80-7598-248-3. s. 276.

nemá nárok na provedení úkonu, který povede k meritornímu přezkoumání rozhodnutí, se kterým není spokojen.⁹⁰

Dovolání je podle věcného záměru civilního řádu soudního koncipováno jako řádný opravný prostředek, který bude mít vedle devolutivního také suspenzivní účinek. Dovolání se totiž do našeho právního prostředí vrátilo v roce 1991, ovšem na rozdíl od své původní podoby platné do roku 1950 se nepodařilo prosadit jej jako řádný opravný prostředek. Důvodem byl nesouhlas poslanců s tím, aby o dovoláních proti rozsudkům českého a slovenského Nejvyššího soudu meritorně rozhodoval Nejvyšší soud ČSFR. Výsledek tehdejší legislativní práce byl tedy takový, že o dovolání bude rozhodovat Nejvyšší soud ČSFR až poté, co rozhodnutí republikových soudů nabudou právní moci. Takový přístup ovšem rekodifikační skupina považuje za neudržitelný, když zrušující rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR hrubě narušuje právní jistotu nastolenou dříve vydanými (pravomocnými a vykonatelnými) rozsudky odvolacích soudů. Navrhuje se tedy pojmout dovolání jako věcné rozhodnutí, které bude skutečně konečné, závazné, nezměnitelné. Současně se tím řeší (či spíše odstraňuje) otázka vrácení plnění, které již bylo poskytnuto na základě dříve pravomocného a vykonatelného soudního rozhodnutí, nevzniká potřeba ochrany třetích osob, které na základě druhostupňového rozsudku nabyly nějaké právo a není nutno rozhodovat o odkladu vykonatelnosti. Podle autorů věcného záměru civilního řádu soudního nemůže změnou pojetí dovolání jako řádného opravného prostředku dojít k prodlužování řízení, když délka řízení je závislá spíše na pravidlech přípustnosti dovolání, nikoliv na povaze opravného prostředku jako řádného či mimořádného.⁹¹ Dovolání by mělo být opravným prostředkem jen proti rozsudkům odvolacího soudu, nikoli proti jeho usnesením. Dovolání by mělo být přípustné, jen pokud by hodnota předmětu sporu přesáhla určitou částku a zároveň by šlo o měnící rozhodnutí odvolacího soudu nebo o rozhodnutí potvrzující, avšak odvolací soud by dovolání ve výroku svého rozhodnutí připustil.⁹²

Na podobě budoucího dovolání nepanuje shoda ani mezi soudci Nejvyššího soudu.

⁹⁰ WINTEROVÁ, Alena. K opravným prostředkům v civilním procesu. In: LAVICKÝ, Petr a kol. *Současnost a perspektivy českého civilního procesu: sborník statí*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2014. 128 s. Spisy právnické fakulty Masarykovy univerzity, řada teoretická, Edice Scientia, sv. č. 502. ISBN 978-80-210-76886-0. s. 69.

⁹¹ Věcný záměr civilního řádu soudního. Ministerstvo spravedlnosti ČR 2017 [online]. [cit. 2020/05/30]. Dostupné na: <https://crs.justice.cz/#>. s. 231-234

⁹² RÝDLOVÁ, Hana. Nelze opravit něco, co je v samém základu špatně. Rozhovor s Petrem Lavickým o novém civilním řádu soudním. *Bulletin-advokacie.cz* [online]. 14. 2. 2018 [cit. 2021/03/20]. Dostupné na: <http://www.bulletin-advokacie.cz/nelze-opravovat-neco-co-je-v-samem-zakladu-spatne-rozhovor-s-petrem-lavicky-m-o-novem-civilnim-radu-soudnim>

Podle JUDr. Šuka, soudce Nejvyššího soudu „*neplatí rovnice – čím více instancí, tím více spravedlnosti*“, čímž vyslovil pochybnost nad tím, zda by měl být Nejvyšší soud soudem třetí instance. Podle jeho názoru je Nejvyšší soud jakýmsi nadstandardem, a dovolání k němu by mělo být mimořádným a nenárokovým opravným prostředkem. Bude-li Nejvyšší soud klasickou třetí instancí, pak bude podle JUDr. Šuka zanedbávána jeho úloha sjednocovatele judikatury.⁹³ Oproti tomu JUDr. Dvořák, také soudce Nejvyššího soudu, kritizuje koncepci dovolání podle aktuálně platného občanského soudního řádu a domnívá se, že by dovolání mělo být koncipováno jako řádný opravný prostředek, jako řádná třetí instance. Problém s aktuálním pojetím dovolání vidí především v tom, že zrušující rozhodnutí dovolacího soudu zasahují do pravomocných rozsudků, čímž vzniká stranám povinnost vrátit si plnění poskytnuté na základě těchto rozhodnutí. Problém také vidí v tom, že současná úprava umožňuje dovolání proti nemeritorním rozhodnutím, což se negativně odráží v délce celého řízení.⁹⁴

⁹³ KEJHOVÁ, Hana. Konference Budoucnost civilního procesu obohatila odbornou debatu. *Advokátnídeník.cz* [online]. 16. 10. 2019 [cit. 2021/03/20]. Dostupné na: <https://advokatnidenik.cz/2019/10/16/konference-budoucnost-civilniho-procesu-prispela-vymenou-zkusenosti-do-odborne-debaty/>

⁹⁴ DVOŘÁK, Bohumil. Nad koncepcí dovolání v civilních věcech. *Právníprostor.cz* [online]. 11. 1. 2021 [cit. 2021/03/20]. Dostupné na: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/procesni-pravo/nad-koncepci-dovolani-v-civilnich-vecech>

3. Podmínky přípustnosti dovolání a náležitosti dovolání

Pokud není účastník řízení spokojen s rozhodnutím odvolacího soudu, má možnost výsledek soudní pře zvrátit prostřednictvím některého mimořádného opravného prostředku, mezi které patří „dovolání“. Jedná se ale o opravný prostředek mimořádný, což se projevuje mimo jiné v tom, že jsou na jeho zpracovatele (zpravidla advokáta) kladeny zvýšené nároky, pokud jde o jeho úlohu přesvědčit dovolací soud, aby se jeho podáním zabýval a jeho dovolacímu návrhu vyhověl. Dovolací soud totiž nebude vlastní činností nahrazovat nedostatky dovolání ani k jeho opravě či doplnění nebude dovolatele vyzývat. Naopak, vážné vady v konstrukci dovolání (zejména nevymezení podmínek přípustnosti dovolání, jeho nesrozumitelnost či neurčitost vymezení dovolacích důvodů), které je zpravidla jediným podáním dovolatele, mohou vést k tomu, že se dovolací soud věcnou stránkou dovolání vůbec zabývat nebude. Praxe bohužel ukazuje, že na vadách dovolání či jeho nepřípustnosti ztroskotá zhruba osmdesát procent dovolání, která Nejvyšší soud nemeritorně odmítá.⁹⁵

Zkoumání podmínek přípustnosti dovolání a jeho důvodnosti lze shrnout do následujících bodů, které uvádí JUDr. Svoboda⁹⁶. Podle mého názoru lze tento obecný model (výčet podmínek a náležitostí dovolání) aplikovat na konkrétní kauzu a myšlenkově tak postupovat k závěru, zda má podání dovolání v konkrétním případě naději na úspěch či nikoli.

Přípustnost dovolání v širším smyslu je vymezena objektivními a subjektivními předpoklady přípustnosti:

- A. Do skupiny objektivních předpokladů přípustnosti patří:
 - 1. Způsobilý předmět dovolání, tedy rozhodnutí, proti kterému lze podle § 236 OSŘ dovolání podat.
 - 2. Přípustnost dovolání v užším smyslu vymezená v § 237 až 239 OSŘ. Je vymezena ve vztahu k rozhodnutím, jímž se končí odvolací řízení končí - § 237 a 238 OSŘ a ve vztahu k procesním rozhodnutím vydaným v průběhu odvolacího řízení - § 238a OSŘ.
 - 3. Dodržení lhůty k podání dovolání stanovené v § 240 OSŘ.
- B. Subjektivní předpoklady přípustnosti, pod které řadíme okruh osob oprávněných podat

⁹⁵ KEJHOVÁ, Hana. Konference Budoucnost civilního procesu obohatila odbornou debatu. *Advokatnidenik.cz* [online]. 16. 10. 2019 [cit. 2021/03/20]. Dostupné na: <https://advokatnidenik.cz/2019/10/16/konference-budoucnost-civilniho-procesu-prispela-vymenou-zkusenosti-do-odborne-debaty/>

⁹⁶ SVOBODA, K., ŠÍNOVÁ, R., HAMUĹÁKOVÁ, K. a kol. *Civilní proces: obecná část a sporné řízení*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, 432 s. ISBN 978-80-7400-279-3. s. 405 a násl.

dovolání. Touto osobu je vždy podle § 240 OSŘ účastník řízení, a to právně zastoupen způsobem uvedeným v § 241 OSŘ.

Náležitosti dovolání jsou následující:

- A. Obecné náležitosti podání ve smyslu § 42 odst. 4 OSŘ.
- B. Zvláštní náležitosti dovolání, mezi které podle § 241a odst. 2 OSŘ patří:
 - 1. Označení rozhodnutí, proti kterému dovolání směřuje.
 - 2. Uvedení rozsahu, v jakém dovolatel rozhodnutí napadá, tedy uvedení toho, jaké výroky rozhodnutí odvolacího soudu nebo jejich části napadá.
 - 3. Vymezení důvodu dovolání, který může spočívat jen na tom, že napadené rozhodnutí spočívá na nesprávném posouzení práva hmotného nebo procesního.
 - 4. Uvedení, v čem dovolatel spatřuje splnění předpokladů přípustnosti dovolání, což má význam především v případě přípustnosti dovolání podle § 237 OSŘ, ale vztahuje se také k vymezení přípustnosti dovolání podle § 238 a 238s OSŘ.
 - 5. Uvedení dovolacího návrhu, tedy čeho se dovolatel domáhá. Dovolatel se může domáhat zrušení nebo změny napadeného rozhodnutí, dovolací soud však není tímto návrhem vázán.

Podobně byla přípustnost dovolání založena na (a) vymezení způsobilého předmětu dovolání – tzn. rozhodnutí, proti kterým je dovolání přípustné, (b) vymezení okruhu osob, které jsou legitimovány k dovolání proti rozhodnutí odvolacího soudu a (c) vymezení dovolacího důvodu, pro který lze s úspěchem vznést dovolání, již ve třicátých letech minulého stolení.⁹⁷ Tento výčet obecných podmínek lze rozšířit o (d) naplnění poplatkové povinnosti a (e) povinné zastoupení dovolatele advokátem.⁹⁸

Podmínky přípustnosti dovolání v užším smyslu jsou uvedeny v § 237, 238 a 238a OSŘ. Tyto podmínky v užším smyslu lze podle rozhodnutí odvolacího soudu rozdělit do dvou skupin. Do první patří rozhodnutí odvolacího soudu, které soud vydal jako soud odvolací a tím řízení ukončil, a to bez ohledu na to, zda bylo odvolání vedeno proti meritornímu či procesnímu rozhodnutí soudu prvního stupně. Předpoklady přípustnosti dovolání proti těmto rozhodnutím jsou uvedeny v § 237 OSŘ s tím, že § 238 OSŘ obsahuje taxativní výčet těch rozhodnutí odvolacího soudu, která jsou z dovolání vyňata, i kdyby splňovala předpoklady podle § 237 OSŘ. Jedná se o rozhodnutí, kterým odvolací soud rozsudek soudu prvního stupně potvrdil, změnil nebo řízení

⁹⁷ BULÍN, Hynek. *Dovolání podle práva československého, německého a francouzského*. Brno – Praha: ORBIS, 1935, 450 s. Sbírká spisů právnických a národohospodářských; sv. 75. s. 19.

⁹⁸ SVOBODA, Karel, TRNĚNÁ, Klára. *Dovolání*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2018, 172 s. ISBN 978-80-7400-685-2. s. 5.

o odvolání zastavil.⁹⁹ Druhou skupinu tvoří procesní rozhodnutí odvolacího soudu vydaná v průběhu odvolacího řízení, kterými se ovšem řízení nekončí a odvolací soud v těchto věcech rozhoduje jako soud prvního stupně, nikoli jako soud odvolací. Proti těmto rozhodnutím je dovolání bez dalšího přípustné podle § 238a OSŘ. Ustanovení § 237 OSŘ na tyto případy vůbec nedopadá.¹⁰⁰

Posouzení, zda je dovolání přípustné či nikoli, může autoritativním způsobem zkoumat a učinit jen Nejvyšší soud ČR.¹⁰¹ Dovolatel není povinen předem odvolacímu soudu avizovat, že má v úmyslu využít práva podat dovolání, ani žádat odvolací soud o vyslovení přípustnosti dovolání. Odvolací soud totiž účastníka řízení poučuje pouze o možnosti podat dovolání u soudu prvního stupně a ve lhůtě dvou měsíců od doručení rozhodnutí odvolacího soudu, ovšem otázku přípustnosti dovolání se nezabývá. Dovolací soud není vázán tím, jak dovolatel vymezil předpoklad přípustnosti dovolání, proto dovolací soud dovolání věcně projedná, i kdyby dovolatel uvedl podle § 237 OSŘ nesprávný předpoklad přípustnosti dovolání, nicméně předpoklady přípustnosti musí být z dovolání zřejmé.

Nedostatek zákonných náležitostí dovolání má za následek odmítnutí dovolání. Nepostačuje například, když dovolatel uvede pouze to, že spatřuje splnění předpokladů přípustnosti dovolání v tom, že odvolací soud založil své rozhodnutí na posouzení otázky práva hmotného, která dosud nebyla v rozhodování odvolacího soudu řešena, ani poukaz na kritérium, podle kterého vyřešená právní otázka má být dovolacím soudem posouzena jinak, pokud současně žádnou konkrétní právní otázku nevymezil. Pro projednání nepostačuje pouhá citace textu § 237 OSŘ, aniž by bylo z dovolání zřejmé, od jaké konkrétní ustálené rozhodovací praxe se v rozhodnutí odvolací soud odchýlil, která konkrétní otázka hmotného či procesního práva má být dovolacím soudem vyřešena nebo je rozhodována rozdílně, případně od kterého (svého dříve přijatého) řešení se dovolací soud má odchýlit. Vymezení, v čem dovolatel spatřuje splnění předpokladů přípustnosti dovolání, je třeba provést pro každý jednotlivý dovolací důvod samostatně.¹⁰²

Přezkum správnosti posouzení přípustnosti dovolání může provést také Ústavní soud na základě ústavní stížnosti, pokud je následkem nesprávného posouzení přípustnosti dovolání ze

⁹⁹ § 218 a násl. OSŘ

¹⁰⁰ SVOBODA, Karel, TRNĚNÁ, Klára. *Dovolání*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2018, 172 s. ISBN 978-80-7400-685-2. s. 29.

¹⁰¹ § 239 OSŘ

¹⁰² Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 7. 1. 2015, sp. zn. 30 Cdo 3023/2014

strany Nejvyššího soudu porušení ústavně zaručeného práva nebo svobody účastníka řízení, tedy dovolatele v řízení o dovolání, resp. stěžovatele v řízení o ústavní stížnosti.¹⁰³ Pokud Ústavní soud uzavře, že Nejvyšší soud posoudil otázku nepřipustnosti dovolání nesprávně, zruší jen rozhodnutí Nejvyššího soudu, který připustnost dovolání opět posoudí. Po novém rozhodnutí Nejvyššího soudu se dovolateli opět otevírá prostor obrátit se na Ústavní soud, pokud by podle jeho názoru nové rozhodnutí o dovolání porušovalo jeho ústavně zaručená práva a svobody.¹⁰⁴ Ústavní soud ve své rozhodovací praxi nejednou nesdílí názor Nejvyššího soudu o nepřipustnosti dovolání. Ústavní soud ruší zejména ta rozhodnutí Nejvyššího soudu, která jsou nadměrně formalistická (například tím, že dovolatel neuvedl spisovou značku rozhodnutí, na které poukazuje), neodůvodněná co do důvodu odmítnutí dovolání (rozhodnutí, byť se jedná o odmítnutí dovolání, musí splňovat požadavky předvídatelnosti a srozumitelnosti) nebo trpí vnitřní obsahovou rozporností (například tím, že dovolací soud konstatuje absenci obligatorních předpokladů připustnosti dovolání, přesto se v rámci tzv. obiter dicta ve skutečnosti podaným dovoláním věcně zabývá).¹⁰⁵

3.1. Rozhodnutí odvolacího soudu

Dovoláním lze napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu, pokud to zákon připouští.¹⁰⁶

Rozhodnutí odvolacího soudu je v právní moci, bylo-li účastníku řízení doručeno.¹⁰⁷ Odvolacím soudem je krajský nebo vrchní soud, pokud rozhodoval o odvolání proti rozsudku soudu prvního stupně nebo vydával jiná rozhodnutí. Dovoláním nelze podle zásady univerzality napadnout všechna (či spíše jakákoli) rozhodnutí odvolacího soudu, nýbrž jen ta, u kterých to zákon výslovně připouští. Zásada univerzality je uplatněna v úpravě odvolání.

Dovolání není přípustné jen proti důvodům rozhodnutí.¹⁰⁸ Aniž by to zákon výslovně uváděl, z povahy opravných prostředků je zřejmé, že dovolání nebude přípustné proti těm výrokům rozhodnutí odvolacího soudu, které se dovolatele netýkají nebo mu nezpůsobují žádnou

¹⁰³ § 72 odst. 1 ZoÚS

¹⁰⁴ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 15. 3. 2017, sp. zn. II. ÚS 1966/16

¹⁰⁵ ŠIMÍČEK, V. Vztah dovolání a ústavní stížnosti včera, dnes a zítra. *Bulletin advokacie*. Praha: Česká advokátní komora. 2016, (7-8) 17 - 23. ISSN 1210-6348. s. 18.

¹⁰⁶ § 236 odst. 1 OSŘ

¹⁰⁷ § 159 OSŘ

¹⁰⁸ § 236 odst. 2 OSŘ

újmu, kterou by bylo možné dovolání odstranit.

Podle věcného záměru civilního řádu soudního má být dovolání přípustné proti rozsudku odvolacího soudu, kterým nebylo účastníku řízení v rámci projednání odvolání vyhověno, byť jen zčásti. Předpokládá se, že dovolání bude i nadále přípustné, jen pokud jej podá účastník řízení a jen za předpokladu, že to zákon připouští.¹⁰⁹

3.2. Přípustnost dovolání v užším smyslu podle § 237 a 238 OSŘ

Zákon nestanoví konkrétní způsob, jakým má být v dovolání uvedeno, v čem dovolatel spatřuje splnění předpokladů přípustnosti dovolání a jeho důvodnost, ani v jaké části dovolání mají být tyto skutečnosti uvedeny, nicméně tyto skutečnosti musí být v dovolání srozumitelně vyjádřeny.¹¹⁰ Nevymezení podmínek přípustnosti dovolání je často frekventovaným pochybením dovolatelů, kteří namísto toho polemizují se skutkovými zjištěními a právním posouzením věci odvolacím soudem anebo zákonné předpoklady přípustnosti uvedou jen jako parafrázi zákonného textu bez příslušného konkrétního vymezení jednoho ze čtyř kritérií přípustnosti dovolání taxativně vymezených v § 237 OSŘ.¹¹¹

3.2.1. Předpoklady přípustnosti podle § 237 OSŘ

Není-li v občanském soudním řádu stanoveno jinak, podle § 237 OSŘ je dovolání přípustné proti každému rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, jestliže napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se

- a) odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe odvolacího soudu nebo
- b) která v rozhodování odvolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo
- c) odvolacím soudem rozhodována rozdílně anebo
- d) má-li být odvolacím soudem vyřešená právní otázka posouzena jinak.¹¹²

Tato koncepce dovolání je založena na subjektivní přípustnosti dovolání, tedy na posouzení, zda má napadené rozhodnutí zásadní právní význam, byť ustanovení § 237 OSŘ slovní spojení „zásadní právní význam“ nepoužívá. Zákon uvádí taxativní výčet čtyř případů, v nichž je

¹⁰⁹ Věcný záměr civilního řádu soudního. Ministerstvo spravedlnosti ČR 2017 [online]. [cit. 2020/05/30]. Dostupné na: <https://crs.justice.cz/#.s.236.bod.340>.

¹¹⁰ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 15. 3. 2017, sp. zn. II. ÚS 1966/16

¹¹¹ VRCHA, Pavel. K problematice dovolání ve světle rozhodovací praxe Nejvyššího soudu a Ústavního soudu. *Vrcha.wenode.cz* [online]. 2.6.2017 [cit. 2020/06/21]. Dostupné na: <http://vrcha.webnode.cz/news/k-problematice-dovolani-ve-svetle-rozhodovaci-praxe-nejvyssiho-soudu-a-ustavniho-soudu/>

¹¹² § 237 OSŘ

dovolání bez dalšího přípustné. Tento výčet obsahuje jak věci individuální ochrany (první kritérium), tak věci judikaturního přesahu (druhé až čtvrté kritérium) a taková právní úprava je schopna poskytnout ochranu základním subjektivním právům jednotlivce a zároveň naplnit účel dovolacího řízení, který směřuje ke sjednocení judikatury obecných soudů.¹¹³

Dovolání je zásadně přípustné jen proti rozhodnutím odvolacího soudu, nikoli proti rozhodnutím soudu prvního stupně, a posouzení podmínek přípustnosti dovolání podle § 237 OSŘ podléhá jen taková rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se řízení o odvolání končí. Takovým rozhodnutím bude zpravidla rozsudek odvolacího soudu, kterým se rozsudek soudu prvního stupně mění nebo potvrzuje, ale i usnesení, kterým se odvolací řízení končí pro zpětvzetí odvolání. Dovolání však nebude přípustné proti usnesení o zastavení celého řízení pro zpětvzetí žaloby.

Pokud je splněno kritérium povahy rozhodnutí odvolacího soudu, tzn. že se jedná o rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se řízení odvolání končí, je zapotřebí posoudit, zda napadené rozhodnutí závisí na vyřešení právní otázky, která se týká práva hmotného nebo procesního.

Řešená otázka, která má povahu hmotněprávní, se může týkat výkladu občanského zákoníku, zákona o obchodních korporacích nebo jiného hmotného práva, včetně jejich ústavněprávních souvislostí. Příkladem otázky hmotného práva může být posouzení platnosti manažerské smlouvy, přičemž pokud se odvolací soud při jejím řešení odchýlí od ustálené rozhodovací praxe Nejvyššího soudu, zakládá to přípustnost dovolání.¹¹⁴

Otázkou procesního práva, která zakládá přípustnost dovolání, nejsou procesní vady spočívající v postupu odvolacího soudu, což otázky procesního práva dělí na dvě skupiny. V první skupině jsou ty, které lze podřadit pod podmínky přípustnosti dovolání a ve druhé ty, které přípustnost dovolání nezakládají.

Pokud jde o druhou skupinu, ve které jsou procesní vady, pro které lze podat žalobu pro zmatečnost, jakož i jiné vady řízení, které by mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, dovolací soud se jimi bude zabývat až když posoudí dovolání jako přípustné. To znamená, že tyto vady bez dalšího přípustnost dovolání nezakládají.¹¹⁵ Praxe bohužel nasvědčuje tomu, že uvedené platí i za předpokladu, že ona procesní pochybení soudu jsou v rozporu s ústavně zaručenými procesními právy účastníka řízení. Zatímco se účastník řízení nedomůže zrušení rozsudku

¹¹³ SVOBODA, K., SMOLÍK, P., LEVÝ, J., ŠÍNOVÁ, R. a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2017, 1627 s. ISBN 978-80-7400-673-9. s. 885.

¹¹⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 11. 4. 2018, sp. zn. 31 Cdo 4831/2017

¹¹⁵ § 242 odst. 3 OSŘ s odkazem na § 229 odst. 1, § 229 odst. 2 písm. a) a b) a § 229 odst. 3 OSŘ

odvolacího soudu v řízení o dovolání, se stejnou argumentací dosáhne zrušení rozsudku odvolacího soudu v řízení o ústavní stížnosti. Takový přístup Nejvyššího soudu ovšem může být vnímán jako zbytečné prodlužování řízení, navyšování nákladů na straně účastníků řízení a odepření spravedlnosti, neboť podané dovolání slouží jen jako formální podmínka přípustnosti ústavní stížnosti. Postačilo by přitom, aby Nejvyšší soud vykládal tzv. otázku procesního práva tak, aby bylo možné pod tuto kategorii zařadit jakékoli procesní vady soudu.¹¹⁶ Tato úvaha pramení z konkrétního rozhodnutí Ústavního soudu ČR, který zrušil rozsudek odvolacího soudu s tím, že stěžovateli nebylo postupem odvolacího soudu umožněno plně skutkově a právně argumentovat, v důsledku čehož došlo k porušení jeho základního ústavně zaručeného práva na řádný proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny ve spojení s právem vyjádřit se ke všem prováděným důkazům podle čl. 38 odst. 2 Listiny, kdy ale současně Ústavní soud potvrdil závěry Nejvyššího soudu ČR, že uvedený neústavní postup odvolacího soudu nezakládá přípustnost dovolání.¹¹⁷ To znamená, že je účastník řízení nucen podat dovolání i za situace, kdy s tímto mimořádným opravným prostředkem nemůže pro jeho nepřípustnost uspět, a to jen proto, aby si vytvořil podmínky pro podání ústavní stížnosti. Pokud by totiž stěžovatel před podáním ústavní stížnosti nevyčerpal dostupné opravné prostředky včetně dovolání, byla by jeho ústavní stížnost odmítnuta jako nepřipustná.¹¹⁸

Pokud jsou naplněny požadavky týkající se povahy rozhodnutí odvolacího soudu a toto rozhodnutí závisí na vyřešení otázky procesního nebo hmotného práva, musí být naplněn jeden ze čtyř dalších předpokladů, které se vztahují k ustálené rozhodovací praxi odvolacího soudu, resp. Ústavního soudu ČR. Jak již bylo uvedeno, jedná se o situace, kdy se (a) odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe odvolacího soudu nebo (b) která v rozhodování odvolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo (c) je dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo (d) má-li být dovolacím soudem vyřešená právní otázka posouzena jinak. Neuvedení některé z těchto variant zakládající přípustnost dovolání je nedodržením zákonem stanoveného postupu a vede to k odmítnutí dovolání. Ústavní soud v této souvislosti naznal, že pokud Nejvyšší soud požaduje po dovolateli dodržení zákonem stanovených formálních náležitostí dovolání, nejedná se o přepjatý

¹¹⁶ VLASTNÍK, Jiří. K (ne)přípustnosti dovolání z důvodu procesních vad soudu. *Eprávo.cz* [online]. 28. 8. 2019 [cit. 2020/06/20]. Dostupné na: <https://www.epravo.cz/top/clanky/k-nepripustnosti-dovolani-z-duvodu-procesnich-vad-soudu-109842.html>

¹¹⁷ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 26. 9. 2017, sp. zn. III. ÚS 3717/2016

¹¹⁸ § 75 odst. 1 a § 43 odst. 1 písm. e) ZoÚS

formalismus, ale o zákonem stanovený postup.¹¹⁹

V dovolání musí být uveden některý ze čtyř zákonných předpokladů přípustnosti dovolání, a to s odkazem na konkrétní judikaturu Nejvyššího soudu nebo Ústavního soudu ČR, vyjma případu, kdy dovolatel předkládá otázku, která doposud dovolacím soudem řešena nebyla. Údaje o tom, v čem dovolatel spatřuje předpoklady přípustnosti, mohou být uvedeny kdekoli v dovolání a nemusí být uvozeny nějakou pregnantní formulací. Na druhou stranu není úlohou Nejvyššího soudu ČR složitě bádát nad tím, které podmínky přípustnosti dovolatel asi považoval za naplněné či dokonce dovolání nějak doplňovat na základě výkladu textu dovolání. Proto je dovolatel povinně zastoupen, aby dovolání předkládané vrcholné soudní instanci obsahovalo formulaci dovolání v souladu se zákonnými požadavky.¹²⁰ Zkoumání rozhodovací praxe dovolacího soudu, popř. absence řešení nějaké právní otázky je jádrem dovolacího řízení. V dovolání nestačí uvést jen text § 237 OSŘ bez jakéhokoli vysvětlení, je zapotřebí také vysvětlit, v čem konkrétním je daný předpoklad přípustnosti dovolání naplněn.¹²¹

Dovolací soud se ve svém rozhodnutí nemusí vypořádat s veškerou judikaturou uvedenou dovolatelem, nýbrž jen s tou, která je pro rozhodnutí relevantní.¹²² Nejvyšší soud svá rozhodnutí opírá o předchozí meritorní rozhodnutí ve skutkově a právně obdobných věcech, nemůže se však odkazovat na usnesení o odmítnutí dovolání pro nepřipustnost. Z těchto usnesení může plynout jen nemožnost Nejvyššího soudu zabývat se danou věcí meritorně, proto nemohou mít meritorní závaznost.¹²³

Klíčovým je pojem ustálené rozhodovací praxe, kterou se míní stav, kdy je právní otázka v době rozhodování o dovolání vyřešena *přímo*, tzn. musí souviset se stejným ustanovením právního předpisu, *bezesporně*, tzn. že právní otázku ve všech souvislostech dovolací soud neřeší v různých rozhodnutích nepřeklenutelně odlišným způsobem. Není podstatné, zda dovolací soud právní otázku vyřešil v jednom rozhodnutí nebo se jí zabýval opakovaně.¹²⁴

V dovolání musí být uvedeno, od které konkrétní rozhodovací praxe dovolacího soudu se

¹¹⁹ Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 28. 4. 2015, sp. zn. I. ÚS 1092/2015

¹²⁰ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 3. 5. 2017, sp. zn. I. ÚS 2135/16, bod 19. a 20.

¹²¹ Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 20. 6. 2016, sp. zn. II. ÚS 1291/2016 nebo Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 15. 3. 2016, sp. zn. III. ÚS 656/2016

¹²² Nález Ústavního soudu ČR ze dne 5. 9. 2017, sp. zn. II. ÚS 1383/2017

¹²³ Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 5. 9. 2017, sp. zn. II. ÚS 1383/2017

¹²⁴ SVOBODA, Karel, TRNĚNÁ, Klára. *Dovolání*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2018, 172 s. ISBN 978-80-7400-685-2. s. 5.

odvolací soud odchýlil, která konkrétní rozhodnutí dovolacího soudu vedou k závěru, že dovolací soud nějakou konkrétní právní otázku řeší rozdílně nebo od jakého konkrétního řešení nějaké právní otázky se má dovolací soud odchýlit. Konkretizovat rozhodnutí dovolacího soudu dovolatel nemusí pouze v případě, kdy dovolatel předkládá k řešení otázku, která doposud nebyla v praxi Nejvyššího soudu řešena.

Pokud dovolatel tvrdí, že je shodná právní otázka dovolacím soudem rozhodována rozdílně, musí uvést konkrétní rozhodnutí dovolacího soudu, která jsou podle jeho názoru rozporná. Pokud bude taková argumentace důvodná, pak tříčlenný senát Nejvyššího soudu, jemuž taková věc s dovoláním napadla k projednání a rozhodnutí, předloží věc k rozhodnutí velkému senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu. Jen velký senát může odstraňovat rozpory v judikatuře Nejvyššího soudu, když sám rozhodne o podaném dovolání, a ostatní tříčlenné senáty budou poté vázány jeho řešením předmětné právní otázky.¹²⁵

Dovolatel musí při vymezení přípustnosti dovolání odkazovat na konkrétní rozhodnutí Nejvyššího soudu, a za předpokladu, že žádné rozhodnutí Nejvyššího soudu v dané právní otázce neexistuje, pak musí odkazovat na nálezovou judikaturu Ústavního soudu, která je závazná pro všechny orgány a osoby.¹²⁶ Vykonatelná rozhodnutí Ústavního soudu jsou závazná jak po stránce kasační, tak po stránce precedenční, a to i pro Nejvyšší soud a bez ohledu na to, zda se jedná o nálezy plenární či senátní. Tyto kategorie nálezů stojí na stejné úrovni a jsou závazné jak pro tříčlenné senáty Nejvyššího soudu, tak pro velký senát Nejvyššího soudu¹²⁷

Podle Ústavního soudu jsou předpoklady přípustnosti dovolání podle § 237 OSŘ naplněny i tehdy, pokud dovolatel uvede, že se odvolací soud při řešení určité otázky hmotného nebo procesního práva odchýlil od ustálené rozhodovací praxe Ústavního soudu. Obdobný význam z hlediska výkladu právních norem a sjednocování judikatury obecných soudů, jaký lze přisuzovat rozhodovací činnosti dovolacího soudu, má vůči všem obecným soudům, včetně soudu dovolacího, i rozhodovací činnost Ústavního soudu, byť se její předmět omezuje toliko na výklad práva ústavního. Dovolací soud je navíc, stejně jako jakýkoli jiný soud či orgán veřejné moci, jeho vykonatelnými rozhodnutími vázán, což je zvlášť významné, pokud jde o ochranu základních práv

¹²⁵ VRCHA, Pavel. K problematice dovolání ve světle rozhodovací praxe Nejvyššího soudu a Ústavního soudu. *Vrcha.wenode.cz* [online]. 2.6.2017 [cit. 2020/06/21]. Dostupné na: <http://vrcha.webnode.cz/news/k-problematice-dovolani-ve-svetle-rozhodovaci-praxe-nejvyssiho-soudu-a-ustavniho-soudu/>

¹²⁶ Čl. 89 odst. 2 Ústavy ČR

¹²⁷ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 28. 1. 2016, sp. zn. III. ÚS 247/14 odkazující na předchozí nálezy Ústavního soudu ČR sp. zn. IV. ÚS 301/05 ze dne 13.11.2005, nález sp. zn. I. ÚS 2219/12 ze dne 17. 4. 2014, nález sp. zn. III. ÚS 415/15 ze dne 27. 8. 2015, nález sp. zn. IV. ÚS 402/15 ze dne 8. 6. 2015

a svobod, jež je úlohou soudní moci jako celku. Pakliže je tedy dovolání přípustné a závisí-li napadené rozhodnutí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu, tím spíše bude podle Ústavního soudu tento předpoklad přípustnosti splněn v případě, že se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe Ústavního soudu.¹²⁸

Neřídí-li se dovolací soud právním názorem Ústavního soudu vysloveným v dřívějším kasačním rozhodnutí a řádně nevypořádá podstatné dovolací námítky stěžovatelů, dopouští se nepřipustné libovůle a porušuje právo na spravedlivý proces.¹²⁹

Existence předpokladů přípustnosti dovolání se zkoumá v době, kdy Nejvyšší soud o dovolání rozhoduje. Předpoklady přípustnosti dovolání jsou procesní skutečnosti, která se týká výhradně dovolacího řízení, a proto se tyto předpoklady mohou během dovolacího řízení vyvíjet. Například rozhodovací praxe dovolacího soudu, která bude podstatná z hlediska posouzení předpokladů přípustnosti dovolání, může vzniknout až po podání dovolání. To, že dovolací soud může přihlídnout k novým procesním skutečnostem, například k nové judikatuře Nejvyššího soudu nebo Ústavního soudu, ovšem nijak neprolamuje zákaz skutkových novot.¹³⁰

Čtyři předpoklady přípustnosti dovolání uvedené v § 237 OSŘ se navzájem vylučují, proto vymezení předpokladu přípustnosti odcitováním celého § 237 OSŘ vede k závěru, že je dovolání vnitřně rozporné a nepřipustné. Odvolatel však může uvést jeden primární předpoklad přípustnosti dovolání s tím, že sekundárně (in eventum) pro případ, že by se dovolací soud s tímto názorem neztotožnil, tvrdí jiný předpoklad přípustnosti. Dovolatel může například prvotně namítat, že dovoláním napadené rozhodnutí odvolacího soudu je v rozporu s konkrétní rozhodovací praxí Nejvyššího soudu, a jen pro případ, že by se Nejvyšší soud s tímto předpokladem neztotožnil, může dovolatel dodat, že nastolená právní otázka doposud nebyla v rozhodovací praxi Nejvyššího soudu řešena. Pokud by Nejvyšší soud za této situace dovolání odmítl, odepřel by dovolateli spravedlnost (denegatio iustitiae) a jeho rozhodnutí by bylo v rozporu s čl. 36 odst. 1 Listiny, podle něž se každý může domáhat stanoveným postupem svého práva u nezávislého a nestranného soudu.¹³¹

¹²⁸ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 6. 6. 2017, sp. zn. I. ÚS 980/17, ve kterém Ústavní soud odkázal na nálezy ze dne 1. 11. 2016, sp. zn. III. ÚS 1594/16, nálezy ze dne 6. 12. 2016, sp. zn. II. ÚS 2000/16, nálezy ze dne 21. 12. 2016, sp. zn. I. ÚS 3507/16

¹²⁹ Čl. 36 odst. 1 Listiny. Nález Ústavního soudu ČR ze dne 16. 5. 2017, sp. zn. IV. ÚS 2018/16

¹³⁰ SVOBODA, Karel, TRNĚNÁ, Klára. *Dovolání*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2018, 172 s. ISBN 978-80-7400-685-2. s. 41.

¹³¹ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 6. 9. 2016, sp. zn. III. ÚS 3822/15, bod 25.

Kritérium přípustnosti dovolání spočívající v tom, že se odvolací soud při řešení právní otázky odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu, slouží především k ochraně individuálních zájmů dovolatele a slouží k zajištění souladné aplikace a interpretace jednoduchého práva obecnými soudy.¹³² V praxi se může jednat například o situaci, kdy předmětem řízení je odškodnění nemajetkové újmy způsobené nepřiměřenou délkou soudního řízení a soudy jsou v takovém případě povinny v souladu s OdpŠk a judikaturou Nejvyššího soudu věc posuzovat podle několika kritérií (celková délka řízení, skutková obtížnost a procesní složitost věci, význam řízení pro stěžovatele a jeho podíl na délce řízení, postup orgánů veřejné moci během řízení), ovšem v rozporu s judikaturou Nejvyššího soudu některé kritérium opominou.¹³³

Kritérium přípustnosti dovolání spočívající v tom, že odvolací soud řešil právní otázku, která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla řešena, je zaměřeno na vytvoření nových judikатурních závěrů ohledně dovolatelem předložené právní otázky. Příkladem přípustnosti dovolání z uvedeného důvodu byla kauza týkající se žaloby o vrácení zápůjčky se sjednaným úrokem ve výši 0,5 % denně z jistiny. Nejvyšší soud připustil dovolání, neboť v poměrech právní úpravy účinné od 1. 1. 2014 nebyla v rozhodovací praxi Nejvyššího soudu řešena otázka rozporu ujednání o výši úroku z prodlení ve smlouvě o úvěru (uzavřené mezi podnikateli při výkonu jejich podnikatelské činnosti) s dobrými mravy.¹³⁴ Jiným příkladem je řízení o vypořádání zaniklého společného jmění manželů a vypořádání podílového spoluvlastnictví, kdy Nejvyšší soud připustil dovolání pro řešení otázky, která nebyla v rozhodovací praxi řešena. Jednalo se o otázku způsobu vypořádání vnosu z výlučného majetku do společného jmění manželů, která nebyla v poměrech občanského zákoníku účinného od roku 1. 1. 2014 dovolacím soudem řešena.¹³⁵ Domnívám se, že přípustnost dovolání založená na dosud neřešené otázce hmotného práva byla po datu 1. 1. 2014 frekventovaná v důsledku rekodifikace civilního práva hmotného.

Kritérium přípustnosti dovolání spočívající v tom, že odvolací soud řešil otázku, která je v rozhodovací praxi dovolacího soudu rozhodována rozdílně, směřuje k přípustnosti dovolání ohledně otázky, která je senáty Nejvyššího soudu rozhodována rozdílně, tudíž existuje zájem na sjednocení této rozhodovací praxe dovolacího soudu.

Kritérium přípustnosti dovolání spočívající v tvrzení dovolatele, že odvolací soud řešil

¹³² Nález Ústavního soudu ze dne 10. 5. 2005, sp. zn. IV. ÚS 128/05

¹³³ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 3.11.2020, sp. zn. 30 Cdo 2863/2020-143

¹³⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 22. 9. 2020, sp. zn. 32 Cdo 1490/2019-175

¹³⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 3. 2019, sp. zn. 22 Cdo 2020/2018

právní otázku dovolacím soudem již řešenou, která by ovšem měla být posouzena jinak, má jinou povahu než předchozí tři. Zatímco v předchozích případech splnění zákonných podmínek přípustnosti podle § 237 OSŘ zakládá povinnost dovolacího soudu dovolání připustit, zde se jedná o nenárokové dovolání. Posouzení, zda se Nejvyšší soud odchýlí od své dosavadní judikatury, závisí jen na jeho úvaze a dovolatel nemůže dopředu vědět, zda s takovým dovoláním uspěje.¹³⁶

3.2.2. Negativní předpoklady přípustnosti podle § 238 OSŘ

Dovolání proti rozhodnutí odvolacího soudu, byť splňuje shora uvedené obecné předpoklady uvedené v § 237 OSŘ, není přípustné v následujících případech.¹³⁷

a) Dovolání není přípustné ve věcech rodinněprávních upravených v části druhé občanského zákoníku, je-li řízení o nich vedeno podle občanského soudního řádu a nejedná-li se o manželské majetkové právo. Dovolání ve věcech rodinněprávních je upraveno v zákoně o zvláštních řízeních soudních¹³⁸.

b) Dovolání není přípustné ve věcech upravených zákonem o registrovaném partnerství, je-li řízení o nich vedeno podle občanského soudního řádu. Řízení ve věcech registrovaného partnerství se vede podle zákona o zvláštních řízeních soudních, který vymezuje druhy řízení: (a) řízení o určení, zda tu partnerství je či není, (b) řízení o určení platnosti partnerství a (c) řízení o zrušení partnerství. Pro tato řízení se přiměřeně užijí ustanovení zákona o zvláštních řízeních soudních o řízení ve věcech statusových. Zákon o zvláštních řízeních soudních vylučuje možnost podat dovolání proti rozhodnutí ve věcech partnerských.¹³⁹ Věci, které upravuje zákon o registrovaném partnerství, jsou vznik, zrušení, neexistence a neplatnost partnerství, právní jednání jménem druhého partnera, rozhodování o společných záležitostech partnerů a o vyživovací povinnosti.¹⁴⁰

c) Dovolání není přípustné proti rozsudkům (meritorním rozhodnutím) a usnesením (procesním rozhodnutím) vydaným v řízeních, jejichž předmětem bylo v době vydání rozhodnutí obsahujícího napadený výrok peněžité plnění nepřevyšující 50 000 Kč, včetně řízení o výkon rozhodnutí a exekučního řízení. Za rozhodnutí, proti kterému není dovolání přípustné, se považuje

¹³⁶ SVOBODA, K., SMOLÍK, P., LEVÝ, J., ŠÍNOVÁ, R. a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, 1627 s. ISBN 978-80-7400-673-9. komentář k § 237.

¹³⁷ § 238 OSŘ

¹³⁸ § 30 ZŘS

¹³⁹ § 399 a § 30 ZŘS

¹⁴⁰ § 8 a násl. RegP

i rozhodnutí vydané v řízení o určení pravosti nebo výše pohledávky nepřevyšující 50 000 Kč.

Uvedený peněžní limit se nepoužije, pokud jsou předmětem řízení vztahy ze spotřebitelských smluv¹⁴¹ nebo pracovněprávní vztahy¹⁴². Pojem „vztahy ze spotřebitelských smluv“ je natolik široký, že je zapotřebí pod něj podřadit nejen právní vztahy založené přímo spotřebitelskou smlouvou (jako právní skutečností), ale také právní (spotřebitelské) vztahy založené na základě zákona nebo jiného právního předpisu, včetně přímo použitelného předpisu Evropské unie, odvíjí-li se jejich vznik od spotřebitelské smlouvy, a to i tehdy, bude-li nárok uplatňován podle zákona vůči osobě, která nebyla smluvní stranou této spotřebitelské smlouvy. Neurčitost uvedeného pojmu je třeba vykládat ve prospěch účastníků řízení tak, aby jim byl umožněn přístup k Nejvyššímu soudu jako soudu dovolacímu.¹⁴³

V řízení o výkonu rozhodnutí nebo v exekučním řízení se finanční limit přípustnosti dovolání nevztahuje k výši exekučované částky, nýbrž k hodnotě majetku, který je předmětem exekuce. Z hlediska přípustnosti dovolání je podstatný obsah exekuce, tedy to, jaká práva povinného mají být postižena. Například dovolání nebude z důvodu peněžního limitu nepřipustné v řízení pro pohledávku nedosahující částky 50.000 Kč, je-li předmětem exekuce nemovitost, jejíž hodnota tuto částku přesahuje.¹⁴⁴

Do peněžního limitu přípustnosti dovolání se nezapočítává příslušenství pohledávky, kterým se rozumí úroky, úroky z prodlení a náklady spojené s jejím uplatněním.¹⁴⁵ Pokud je ale spor veden jen o příslušenství pohledávky, pak se sporné příslušenství stává procesně nezávislým nárokem, tudíž bude pro posouzení přípustnosti dovolání posuzována výše žalovaného příslušenství.

Pokud rozhodnutím napadené odvolání obsahuje více výroků, je zapotřebí stanovený limit přípustnosti dovolání zkoumat zvlášť ke každému samostatnému nároku, který se opírá o samostatný skutkový a právní základ. Z hlediska posouzení finančního limitu přípustnosti dovolání je podstatné peněžité plnění, jež bylo předmětem odvolacího řízení, ovšem jen v rozsahu, ve kterém bylo napadeno dovoláním, tudíž v rozsahu, ve kterém může být rozhodnutím dovolacího soudu dotčeno. Tento princip je zapotřebí uplatnit také u rozhodnutí procesní povahy nebo

¹⁴¹ § 1810 a násl. OZ

¹⁴² Pracovně právní vztahy upravuje ZP

¹⁴³ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 31. 3. 2020, IV. ÚS 2397/19, Nález Ústavního soudu ČR ze dne 31. 3. 2020, sp. zn. II. ÚS 291/20

¹⁴⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 2. 5. 2017, sp. zn. 20 Cdo 1616/2017

¹⁴⁵ § 513 OZ

u vzájemného návrhu.¹⁴⁶

Polemiku vyvolává peněžní limit přípustnosti dovolání ve vztahu k procesním (sekundárním) rozhodnutím, která nemají přímý vztah k předmětu meritorního rozhodování. Stanovený peněžní limit tedy fakticky brání přezkumu těchto prvoinstančních procesních rozhodnutí, což by mohlo vést až k závěru o neústavnosti takového zákonného ustanovení.¹⁴⁷

U opětvujícího se peněžitého plnění je pro závěr, zda rozhodnutí obsahující dovoláním napadený výrok bylo vydáno v řízení, jehož předmětem bylo v době vydání rozhodnutí peněžité plnění nepřevyšující 50 000 Kč, rozhodný součet všech opětvujících se plnění. Jde-li však o peněžité plnění na dobu života, na dobu neurčitou nebo na dobu určitou delší než 5 let, je rozhodný pouze pětinasobek výše ročního plnění.

d) Dovolání není přípustné ve věcech odkladu provedení výkonu rozhodnutí nebo exekuce.

e) Dovolání není přípustné proti usnesením odvolacího soudu, kterým bylo odmítnuto odvolání nebo kterým bylo zastaveno odvolací řízení, proti usnesením odvolacího soudu, kterým bylo potvrzeno nebo změněno usnesení soudu prvního stupně o odmítnutí odvolání nebo dovolání pro opožděnost. Proti těmto rozhodnutím je přípustná žaloba pro zmatečnost.¹⁴⁸

f) Dovolání není přípustné proti usnesením, kterými bylo rozhodnuto o předběžném opatření, pořádkovém opatření, znalečném nebo tlumočném.¹⁴⁹ Jedná se o rozhodnutí předběžné a dočasné povahy a rozhodnutí, která nedosahují takového významu, aby vůči nim zákon připouštěl přezkum v dovolacím řízení.

g) Dovolání není přípustné proti usnesení, jímž bylo rozhodnuto o žalobě z rušené držby. Řízení o žalobě z rušené držby je speciálním typem řízení, který reaguje na právní úpravu ochrany a uchování držby obsaženou v občanském zákoníku. Proti usnesení, kterým bylo rozhodnuto o žalobě z rušené držby není přípustný žádný mimořádný opravný prostředek.¹⁵⁰

Novelou občanského soudního řádu účinnou dne 30. 9. 2017 byly mezi objektivní důvody nepřípustnosti dovolání zařazeny důvody uvedené dále po písmeny h) až k).

h) Dovolání není přípustné proti rozhodnutím v části týkající se výroku o nákladech

¹⁴⁶ SVOBODA, Karel, TRNĚNÁ, Klára. *Dovolání*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2018, 172 s. ISBN 978-80-7400-685-2. s. 51.

¹⁴⁷ SVOBODA, Karel, TRNĚNÁ, Klára. *Dovolání*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2018, 172 s. ISBN 978-80-7400-685-2. s. 53.

¹⁴⁸ § 229 odst. 4 OSŘ

¹⁴⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 29. 9. 2016, sp. zn. 32 Cdo 3471/2019

¹⁵⁰ § 1003 a násl. o.z. a § 230 odst. 1 písm. a) OSŘ

řízení.¹⁵¹

i) Dovolání není přípustné proti usnesením, kterými bylo rozhodnuto o návrhu na osvobození od soudního poplatku nebo o povinnosti zaplatit soudní poplatek.¹⁵²

j) Dovolání není přípustné proti usnesením, kterými bylo rozhodnuto o žádosti účastníka o ustanovení zástupce.

k) Dovolání není přípustné proti rozhodnutím, kterými odvolací soud zrušil rozhodnutí soudu prvního stupně a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení. Jedná se o rozhodnutí, kterým se sice odvolací řízení končí, ovšem nekončí se tím řízení jako celek.¹⁵³ Z uvedeného důvodu není dovolání proti takovému rozhodnutí přípustné a bude přípustné až proti rozhodnutí odvolacího soudu, kterým bude věc pravomocně ukončena jako celek.

3.2.3. Věcný záměr civilního řádu soudního

Podle věcného záměru civilního řádu soudního má být dovolání řádným opravným prostředkem, nikoli však tak široce pojatým jako odvolání. Řízení o dovolání by mělo napravit pouze vážné vady rozhodnutí odvolacího (pouze odvolacího) soudu.

Dovolání má být přípustné, pokud hodnota předmětu sporu přesahuje 50.000 Kč a není to zákonem výslovně vyloučeno, proti rozsudku (a) kterým odvolací soud změnil rozsudek soudu prvního stupně, (b) kterým odvolací soud potvrdil rozsudek soudu prvního stupně, pokud odvolací soud ve výroku svého rozsudku dovolání výslovně připustil.

Odvolací soud má dovolání připustit, pokud rozsudek odvolacího soudu závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, (a) při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe odvolacího soudu nebo (b) která v rozhodování odvolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo (c) která je dovolacím soudem rozhodována rozdílně nebo (d) má-li být dovolacím soudem vyřešená právní otázka posouzena jinak.

Pokud hodnota předmětu sporu přesáhne částku 100.000 Kč, předpokládá se, že bude dovolání přípustné i proti potvrzujícímu rozsudku, přestože jej odvolací soud nepřipustil, shledá-li dovolací soud, že je naplněna podmínka, že rozsudek odvolacího soudu závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, (a) při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe odvolacího soudu nebo (b) která v rozhodování odvolacího soudu dosud nebyla

¹⁵¹ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 14. 2. 2018, sp. zn. 33 Cdo 340/2018

¹⁵² Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 24. 1. 2018, sp. zn. 21 Cdo 79/2018

¹⁵³ § 221 odst. 1 písm. a) OSŘ

vyřešena nebo (c) která je dovolacím soudem rozhodována rozdílně nebo (d) má-li být dovolacím soudem vyřešená právní otázka posouzena jinak.¹⁵⁴

Podobně jako dnešní občanský soudní řád v § 238 uvádí výčet věcí, ve kterých je dovolání nepřipustné, bude tento výčet obsahovat i paragrafové znění nového civilního řádu soudního. Věcný záměr civilního řádu soudního již dnes uvádí absolutní nepřipustnost věcí, kdy hodnota sporu nepřesahuje 50.000 Kč. Pokud hodnota sporu překročí tuto částku a rozhodnutí soudu prvního stupně a soudu odvolacího bude díformní, bude to znamenat připustnost dovolání. Budou-li tato rozhodnutí konformní, pak bude dovolání připustné jen po splnění dalších předpokladů.

Odvolací soud bude nadán pravomocí posoudit připustnost dovolání, půjde-li však o věc hodnocenou na částku přesahující 100.000 Kč, bude dovolací soud oprávněn připustnost dovolání posoudit sám a fakticky tak napravit případný omyl soudu odvolacího v tomto posouzení. Bude-li dovolání podáno navzdory rozhodnutí odvolacího soudu o jeho nepřipustnosti, bude se jednat o tzv. výjimečné dovolání, které odkládá právní moc, nikoli však vykonatelnost dovolacího soudu. To ale nevyklučuje rozhodnutí o odkladu vykonatelnosti (přesněji předběžné vykonatelnosti) na základě návrhu dovolatele. Dovolání má být připustné jen pro řešení otázky hmotného nebo procesního práva, na které závisí rozhodnutí sporu.

Pokud odvolací soud vysloví připustnost dovolání, pak by to podle věcného záměru civilního řádu soudního měl učinit ve výroku svého rozsudku, a to i bez návrhu účastníků řízení. Odvolací soud by měl svůj závěr o připustnosti či nepřipustnosti dovolání v rozsudku také odůvodnit.¹⁵⁵ Soud učiní rozhodnutí o ne/připustnosti dovolání bez návrhu účastníka řízení, neboť ten nemá pro podání návrhu na připuštění dovolání v době před vydáním rozhodnutí odvolacího soudu dostatek informací a jeho návrh by mohl být vybudován toliko na předpokladu, jaké věcné rozhodnutí odvolací soud vydá a jak jej odůvodní.

Dovolací soud by měl být podle věcného návrhu ČŘS výrokem o připustnosti dovolání vázán, neboť v opačném případě by rozdílný názor odvolacího soudu a dovolacího soudu podporoval právní nejistotu a zbytečně prodlužoval řízení. Dovolací soud by měl být vázán pouze výrokem o připustnosti dovolání, nikoli důvody, pro které dovolání odvolací soud připustil. Naopak by dovolací soud neměl být vázán výrokem o nepřipuštění dovolání a měl by být oprávněn

¹⁵⁴ Věcný záměr civilního řádu soudního. Ministerstvo spravedlnosti ČR 2017 [online]. [cit. 2020/05/30]. Dostupné na: <https://crs.justice.cz> s. 236 - 240, bod 341, 342.

¹⁵⁵ Věcný záměr civilního řádu soudního. Ministerstvo spravedlnosti ČR 2017 [online]. [cit. 2020/05/30]. Dostupné na: <https://crs.justice.cz/#>. s. 240, bod 343.

věc posoudit jinak, tedy dovolání připustit.¹⁵⁶

Dovolání má být založeno na revizním principu, tedy dovolací soud zpravidla rozhodne ve věci samé.

3.3. Přípustnost dovolání v užším smyslu podle § 238a OSŘ

Dovolání je přípustné proti usnesení odvolacího soudu, kterým bylo v průběhu odvolacího řízení rozhodnuto (a) o tom, kdo je procesním nástupcem účastníka, (b) o vstupu do řízení na místo dosavadního účastníka, (c) o přistoupení dalšího účastníka a (d) o záměně účastníka.¹⁵⁷ Jedná se o procesní rozhodnutí, které vydává sice odvolací soud, ale činí tak jako soud prvního stupně. Proti těmto prvoinstančním rozhodnutím není přípustné odvolání, nýbrž dovolání.¹⁵⁸ Přípustnost dovolání podle § 238a OSŘ nijak nesouvisí s přípustností dovolání podle § 237 OSŘ, ani na ni nedoléhá negativní vymezení přípustnosti dovolání uvedené v 238 OSŘ; ostatní obecné předpoklady přípustnosti dovolání ovšem splňovat musí včetně toho, že je dovolatel povinen uvést důvody dovolání.¹⁵⁹ Všechna uvedená rozhodnutí jsou zásadní povahy, neboť se týkají ztráty procesní subjektivity účastníka řízení a nedostatku věcné legitimace některého z účastníků řízení a dovolací řízení zde nahrazuje chybějící řízení o řádném opravném prostředku proti těmto rozhodnutím.

3.3.1. Procesní nástupnictví, univerzální sukcese

Jestliže účastník řízení v průběhu odvolacího řízení ztratí způsobilost být účastníkem, posoudí odvolací soud, zda může v řízení pokračovat nebo zda je nezbytné řízení přerušit do doby, než bude zřejmé, s kým má v řízení pokračovat. Novým účastníkem řízení je ten, kdo vstoupil do práv a povinností osoby, která procesní způsobilost ztratila. O tom, s kým bude soud v řízení pokračovat, rozhodne usnesením.¹⁶⁰

3.3.2. Vstup nového účastníka namísto dosavadního, singulární sukcese

Má-li žalobce za to, že nastala právní skutečnost, s níž právní předpisy spojují převod nebo

¹⁵⁶ Věcný záměr civilního řádu soudního. Ministerstvo spravedlnosti ČR 2017 [online]. [cit. 2020/05/30]. Dostupné na: <https://crs.justice.cz/#>. s. 241, bod 344.

¹⁵⁷ § 238a OSŘ s odkazem na § 107a, 92 odst. 1 a 92 odst. 2 OSŘ

¹⁵⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 23. 1. 2003, sp. zn. 26 Cdo 8/2003

¹⁵⁹ § 241a OSŘ

¹⁶⁰ § 107 OSŘ

přechod práva nebo povinnosti účastníka řízení, o něž v řízení jde, může navrhnout, aby nabyvatel práva nebo povinnosti, popřípadě ten, kdo převzal výkon vlastnického práva k majetku, o nějž v řízení jde, vstoupil do řízení namísto dosavadního účastníka.¹⁶¹ Pokud taková skutečnost nastala a ten, kdo má do řízení vstoupit namísto žalobce, vysloví se svým vstupem do řízení souhlas, soud návrhu vyhová usnesením.¹⁶²

3.3.3. Přistoupení a záměna účastníka řízení

Na návrh žalobce může soud připustit, aby do řízení přistoupil další účastník. Souhlasu toho, kdo má takto do řízení vstoupit, je třeba, jestliže má vystupovat na straně žalobce.¹⁶³

Na návrh žalobce může soud se souhlasem žalovaného připustit, aby žalobce nebo žalovaný z řízení vystoupil a aby na jeho místo vstoupil někdo jiný. Má-li být takto zaměněn žalobce, je třeba, aby s tím souhlasil i ten, kdo má na jeho místo vstoupit.¹⁶⁴

V řízení o odvolání je možnost přistoupení nebo záměny účastníka zákonem vyloučena.¹⁶⁵ To vychází ze zásady, že již od podání žaloby se má řízení účastnit ten, kdo je nositelem hmotného práva (aktivní legitimace), nebo ten, koho podle hmotného práva stíhá povinnosti (pasivní legitimace). K přistoupení nového účastníka nebo k záměně účastníka může dojít jen v řízení před soudem prvního stupně. Povaha odvolacího řízení jako řízení přezkumného vylučuje záměny účastníků, které by eliminovaly výsledky prvoinstančního rozhodnutí. Pokud účastník řízení učiní návrh na záměnu nebo přistoupení účastníka v průběhu řízení o odvolání, soud na takový návrh nebude reagovat, pouze se s ním vypořádá v odůvodnění rozhodnutí. Záměnu a přistoupení účastníka nelze zaměňovat s nástupnictvím univerzální či singulární sukcesí, neboť v jejich důsledku ke změně okruhu účastníků dojít může.¹⁶⁶

3.3.4. Věcný záměr civilního řádu soudního

Oproti stávající právní úpravě věcný návrh ČŘS nepřepokládá, že by mělo být dovolání

¹⁶¹ § 107a OSŘ

¹⁶² § 107a OSŘ

¹⁶³ § 92 odst. 1 OSŘ

¹⁶⁴ § 92 odst. 2 OSŘ

¹⁶⁵ § 216 odst. 1 OSŘ

¹⁶⁶ SVOBODA, K., SMOLÍK, P., LEVÝ, J., ŠÍNOVÁ, R. a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, 1627 s. komentář k § 216 OSŘ.

proti usnesením odvolacího soudu přípustné.¹⁶⁷ Procesní rozhodnutí učiněná v průběhu řízení o odvolání, která jsou rozhodnutím prvoinstančním, mají do budoucna zůstat bez možnosti jejich přezkoumání.

3.2. Aktivně legitimovaný subjekt a podání dovolání

3.2.1. Aktuální právní úprava

Subjektivním předpokladem přípustnosti je, že dovolání podá účastník řízení, v němž bylo vydáno dovoláním napadené rozhodnutí, a to v zákonem stanovené lhůtě dvou měsíců ode dne, kdy mu bylo rozhodnutí odvolacího soudu doručeno.¹⁶⁸ Řízení předcházející dovolání má dva účastníky řízení, a to žalobce a žalovaného, popř. navrhovatele a účastníka řízení, jde-li o řízení nesporné.¹⁶⁹ Dovolání je procesním prostředkem dostupným oběma účastníkům řízení, ovšem jen za předpokladu, že dovolateli byla rozhodnutím odvolacího soudu způsobena přímá újma na jeho právech, kterou lze v řízení o dovolání odstranit. Tato podmínka pramení z povahy opravného prostředku, kterým nelze brojit proti vyhovujícím výrokům napadeného rozhodnutí ani proti důvodům rozhodnutí. Vznik újmy není zapotřebí tvrdit ani dokazovat. Zákon hovoří o právu podat dovolání ve vztahu k hlavnímu účastníku řízení a ponechává stranou legitimaci vedlejšího účastníka. Z uvedeného důvodu není vedlejší účastník legitimován k podání dovolání, pokud jde o věcný výrok rozhodnutí odvolacího soudu. Obecně platí, že vedlejší účastník v řízení jedná sám za sebe a má stejná práva a povinnosti jako hlavní účastník¹⁷⁰, ovšem pokud jde o uplatnění opravných prostředků, je takové právo vedlejšího účastníka speciálně upraveno v pasáži občanského soudního řádu týkající se odvolání nebo žaloby na obnovu řízení¹⁷¹, nikoli však části upravující podání dovolání. Nejvyšší soud ČR ovšem dovodil, že je vedlejší účastník legitimován podat dovolání proti výroku o náhradě nákladů řízení, pokud se tento výrok dotýká jeho práva či povinnosti k náhradě nákladů řízení.¹⁷² Nutno dodat, že novelou občanského soudního řádu z roku 2017 bylo dovolání proti výroku o náhradě nákladů řízení zařazeno mezi rozhodnutí, proto nimž

¹⁶⁷ Věcný záměr civilního řádu soudního. Ministerstvo spravedlnosti ČR 2017 [online]. [cit. 2020/05/30]. Dostupné na: <https://crs.justice.cz/#>. s. 236, bod 340.

¹⁶⁸ § 240 odst. 1 OSŘ

¹⁶⁹ § 90 OSŘ, § 6 ZŘS

¹⁷⁰ § 93 odst. 3 OSŘ

¹⁷¹ § 203 odst. 1, § 231 odst. 1 OSŘ

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 5. 2003, sp. zn. 25 Cdo 162/2003

¹⁷² Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 22.10.2014, sp. zn. 30 Cdo 3601/2014

není podle dovolání objektivně přípustné.

Na straně žalobce nebo žalovaného může stát více osob, jejichž procesní postavení může být nerozlučné nebo samostatné. Pokud soud rozhodne o právech některého samostatného procesního společníka, jehož práva mají vlastní skutkový základ, pak tento účastník není oprávněn podat dovolání proti výroku rozsudku, kterým soud rozhodl o právu jiného účastníka na téže straně sporu. Naopak, pokud na jedné straně stojí nerozluční procesní společníci, pak může podat dovolání jen některý z nich a soud s dovoláním nakládá, jako by dovolání podali všichni. Nerozlučné společenství účastníků řízení znamená, že předmětem řízení jsou taková společná práva nebo povinnosti, že se rozsudek musí vztahovat na všechny účastníky, kteří vystupují na jedné straně, tudíž úkony jednoho z nich platí i pro ostatní.¹⁷³

Pokud po vydání pravomocného rozhodnutí odvolacího soudu dojde k singulární sukcesi, tzn. má-li žalobce za to, že po vydání pravomocného rozhodnutí odvolacího soudu nastala právní skutečnost, s níž právní předpisy spojují převod nebo přechod práva nebo povinnosti účastníka řízení, o něž v řízení jde, nemůže úspěšně navrhnout, aby nabyvatel práva nebo povinnosti, popřípadě ten, kdo převzal výkon vlastnického práva k majetku, o něž v řízení jde, vstoupil do řízení o dovolání na místo dosavadního účastníka. Singulární sukcese je zákonem vyloučena,¹⁷⁴ tudíž o ní lze rozhodnout pouze do okamžiku právní moci rozhodnutí odvolacího soudu. Oproti tomu univerzální sukcesor bude subjektivně legitimován k podání dovolání. Jedná se o situaci, kdy účastník řízení ztratí způsobilost být účastníkem řízení, takže na jeho místo nastoupí ten, kdo vstoupil do jeho práv a povinností. Tento právní nástupce je oprávněn podat dovolání, aniž by o jeho nástupnictví soud rozhodl. Pokud dojde k nástupnictví až po podání dovolání, pak soud prvního stupně, popř. dovolací soud, pokud mu již byla věc předána, vydá rozhodnutí usnesení o tom, s kým bude v řízení pokračovat.¹⁷⁵

Soud může doručovat rozhodnutí několika způsoby, a to při jednání nebo jiném úkonu soudu, prostřednictvím datové sítě do datové schránky anebo na žádost účastníka na jinou adresu nebo elektronickou adresu. Nelze-li žádný z těchto způsobů použít, doručí soud rozhodnutí prostřednictvím doručujícího orgánu, nebo účastníka řízení či jeho zástupce.¹⁷⁶ Lhůta pro podání dovolání počíná okamžikem, kdy bylo účastníku řízení doručeno rozhodnutí, které má být

¹⁷³ § 91 odst. 2 OSŘ

¹⁷⁴ § 243b, § 107a OSŘ

¹⁷⁵ § 107 OSŘ

¹⁷⁶ § 45 odst. 1 až 3 OSŘ

dovoláním napadeno.

Zákonná lhůta dva měsíce pro dovolání běží každému účastníku řízení samostatně ode dne doručení rozhodnutí odvolacího soudu. Je-li účastník v řízení zastoupen, počíná lhůta dnem, kdy bylo rozhodnutí doručeno zástupci účastníka. Pokud účastník řízení podá dovolání v době mezi ústním vyhlášením rozhodnutí odvolacího soudu a doručením jeho písemného vyhotovení, vyčká soud prvního stupně do doby, než bude písemné vyhotovení rozhodnutí odvolacího soudu k dispozici a poté pokračuje v řízení o dovolání. Pro tento závěr svědčí úvahy Nejvyššího soudu vedené ve vztahu k odvolání, když odvolání považuje Nejvyšší soud za účinné i tehdy, jestliže bylo podáno po jeho vyhlášení dříve, než odvolateli bylo doručeno písemné vyhotovení tohoto rozhodnutí a je tedy nerozhodné, že v době podání odvolání ještě nezačala běžet odvolací lhůta.¹⁷⁷

Lhůtu pro podání dovolání nelze prominout, ovšem za určitých okolností se tato lhůta prodlužuje. Zprvce se počátek lhůty pro podání odvolání může posunout ze dne doručení rozhodnutí odvolacího soudu na den, kdy bylo účastníku řízení doručeno opravné usnesení, pokud takové soud vydal. Zákon neřeší, zda by se mělo jednat o jakékoli usnesení nebo jen o takové, kterým se opravují náležitosti výroku rozhodnutí, tzn. výrok jako takový, ale i označení věci a účastníků řízení. Lze se jistě přiklonit k závěru, že účinky posunutí počátku lhůty pro dovolání bude mít jakékoli opravné usnesení.¹⁷⁸ Zadruhé platí, že je lhůta pro podání dovolání zachována také tehdy, jestliže dovolání bylo podáno po uplynutí dvouměsíční lhůty proto, že se dovolatel řídil nesprávným poučením soudu o dovolání. Za této situace se lhůta pro podání odvolání prodlužuje na tři měsíce ode dne, kdy bylo dovolateli napadené rozhodnutí doručeno. Nesprávným poučením se míní vadné poučení o lhůtě k dovolání nebo o soudu, u něhož se podává, nebo o tom, že dovolání není přípustné.¹⁷⁹ Kterákoli z uvedených vad vede bez dalšího k tomu, že je lhůta pro podání dovolání tři měsíce.

Dovolání lze také považovat za doručné dnem, kdy soud rozhodl o neúčinnosti doručení (přesněji řečeno prvního marného pokusu o doručení) rozhodnutí. Rozhodnutí o neúčinnosti doručení lze vydat jen na návrh účastníka řízení, který prokáže, že se nemohl z omluvitelného důvodu s písemností seznámit. Tento návrh lze podat do patnácti dnů poté, co se účastník s doručovaným rozhodnutím skutečně seznámil nebo seznámit mohl. Omluvitelným důvodem může být skutečnost, že se účastník řízení, který je fyzická osoba, trvale nezdržuje na adrese pro

¹⁷⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 11. 6. 2007, sp. zn. 20 Cdo 1374/2006

¹⁷⁸ SVOBODA, Karel, TRNĚNÁ, Klára. *Dovolání*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2018, 172 s. ISBN 978-80-7400-685-2. s. 14.

¹⁷⁹ § 240 odst. 2 a 3 OSŘ

doručování a v případě podnikající fyzické osoby nebo právnické osoby skutečnost, že se na adrese pro doručování nikdo nezdržuje. Vydat rozhodnutí o neúčinnosti doručení přísluší tomu soudu, který doručované rozhodnutí odesílal.¹⁸⁰

Dovolání musí být podáno ve lhůtě dvou měsíců (resp. tří měsíců v případě vadného poučení) od doručení rozhodnutí odvolacího soudu. V případě nedostatku právního zastoupení se však prodlužuje lhůta pro nápravu obsahových nedostatků dovolání, které lze jinak napravit jen ve lhůtě pro dovolání, tedy ve lhůtě dvou (tří) měsíců od doručení rozhodnutí odvolacího soudu. Pokud není v době podání dovolání splněna podmínka povinného právního zastoupení dovolatele, běží (prodlužuje se) lhůta pro opravu dovolání až do uplynutí lhůty, která byla dovolateli určena ke splnění podmínky povinného právního zastoupení. Přiměřenou lhůtu pro odstranění nedostatku zastoupení stanoví soud prvního stupně podle vlastní úvahy, neměl by to ovšem činit s tím, že fakticky zkrátí zákonnou lhůtu pro podání odvolání. K tomu by mohlo dojít za situace, kdy nezastoupený účastník řízení podá dovolání obratem po doručení rozhodnutí odvolacího soudu a soud prvního stupně mu stanoví lhůtu pro odstranění nedostatku zastoupení tak, že ve skutečnosti zkrátí lhůtu dva měsíce, kterou mají k dispozici jiní účastníci řízení.¹⁸¹

Požádal-li dovolatel před uplynutím lhůty o ustanovení zástupce, běží lhůta pro podání dovolání znovu až od právní moci usnesení, kterým bylo o žádosti o ustanovení zástupce rozhodnuto.¹⁸² Uvedené vede k určité nerovnosti mezi dovolateli v závislosti na tom, zda splnili podmínku povinného zastoupení. Dovolatel právně zastoupen má lhůtu pro dovolání dva měsíce (resp. v případě vadného poučení tři měsíce), dovolatel právně nezastoupen může tuto lhůtu prodloužit o soudcovskou lhůtu, ve které mu bude uložena povinnost odstranit nedostatek spočívající v nedostatku zastoupení a dovolatel právně nezastoupený, který navíc požádá o ustanovení advokáta, získá na doplnění dovolání další dva měsíce počínaje rozhodnutím o ustanovení právního zástupce, a to bez ohledu na to, zda požádal o ustanovení právního zástupce důvodně či nikoli.¹⁸³

Předseda senátu může ustanovit zástupce účastníku řízení, u něhož jsou předpoklady, aby byl soudem osvobozen od soudních poplatků, jestliže je to nezbytně třeba k ochraně jeho zájmů.

¹⁸⁰ § 50c odst. 1 až 3 OSŘ

¹⁸¹ BÍLKOVÁ, Jana, VLČKOVÁ, Veronika. Lhůty k podání a doplnění dovolání. *Bulletin-advokacie.cz* [online]. 6.5.2016 [cit. 2020/05/31]. Dostupné na: <http://www.bulletin-advokacie.cz/lhuty-k-podani-a-doplneni-dovolani>

¹⁸² § 241b odst. 3 OSŘ

¹⁸³ BÍLKOVÁ, Jana, VLČKOVÁ, Veronika. Lhůty k podání a doplnění dovolání. *Bulletin-advokacie.cz* [online]. 6.5.2016 [cit. 2020/05/31]. Dostupné na: <http://www.bulletin-advokacie.cz/lhuty-k-podani-a-doplneni-dovolani>

Vyžaduje-li to ochrana zájmů účastníka nebo jde-li o ustanovení zástupce pro řízení, v němž je povinné zastoupení advokátem (notářem), ustanoví mu předseda senátu zástupce z řad advokátů.¹⁸⁴

Opožděně podané dovolání odmítne soud prvního stupně nebo dovolací soud. Stejně bude odmítnuto dovolání, které bude opožděně doplněno o chybějící obligatorní náležitosti. Odmítnutí dovolání je popsáno v kapitole o rozhodnutí o dovolání.

Pro úplnost nutno dodat, že lhůta pro podání dovolání je upravena také zákonem o některých opatřeních ke zmírnění dopadů epidemie koronaviru SARS CoV-2 přijatým v roce 2020. Pokud účastník řízení nebo jeho zástupce zmešká lhůtu z omluvitelného důvodu spočívajícího v mimořádném opatření při epidemii, soud promine zmeškání této lhůty i v případech, ve kterých to zákon jinak vylučuje, tedy mimo jiné v případě podání dovolání. Návrh na prominutí zmeškání lhůty je třeba podat do patnácti dnů od ukončení nebo zrušení mimořádného opatření, z něhož plynulo omezení znemožňující nebo podstatně ztěžující učinění úkonu, a je třeba s ním spojit i zmeškaný úkon. Tato lhůta patnáct dnů však neskončí dříve než patnáct dnů po ukončení nebo zrušení nouzového stavu.¹⁸⁵ Tato právní úprava byla přijata v souvislosti s rozšířením nákazy koronavirem a reagovala tak na různá opatření Ministerstva zdravotnictví ČR nebo krajských hygienických stanic, kterými došlo k zásadnímu omezení běžného života (povinné karantény, uzavření některých obcí nebo omezení provozu České pošty s.p.).¹⁸⁶ Za této situace se stalo pro některé osoby objektivně nemožné dodržet procesní lhůty, proto zákonodárce přistoupil k přijetí této mimořádné právní úpravy.

Lhůta určená podle měsíců skončí uplynutím toho dne, který se svým označením shoduje se dnem, kdy došlo ke skutečnosti určující počátek lhůty, a není-li ho v měsíci, pak skončí posledním dnem měsíce. Případně-li konec lhůty na sobotu, neděli nebo svátek, je posledním dnem lhůty nejbližší následující pracovní den. Lhůta je zachována, je-li posledního dne lhůty dovolání doručeno soudu nebo předáno orgánu, který má povinnost jej doručit.¹⁸⁷

¹⁸⁴ § 30, § 138 OSŘ

¹⁸⁵ § 2 odst. 1 a 2 zákona č. 191/2020 Sb., o některých opatřeních ke zmírnění dopadů epidemie koronaviru SARS CoV-2 na osoby účastníci se soudního řízení, poškozené, oběti trestných činů a právnické osoby a o změně insolvenčního zákona a občanského soudního řádu, ve znění pozdějších předpisů

¹⁸⁶ Důvodová zpráva k zákonu č. 191/2020 Sb., o některých opatřeních ke zmírnění dopadů epidemie koronaviru SARS CoV-2 na osoby účastníci se soudního řízení, poškozené, oběti trestných činů a právnické osoby a o změně insolvenčního zákona a občanského soudního řádu, ze dne 31. 3. 2020, Sněmovní tisk Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR č. 807/0, rok 2020

¹⁸⁷ § 57 OSŘ

Dovolání se podává u soudu, který rozhodoval v prvním stupni, což bude soud okresní, popř. soud krajský. Přes uvedené platí, že je lhůta pro dovolání zachována i tehdy, když účastník řízení podá dovolání u odvolacího nebo dovolacího soudu.¹⁸⁸ Doručení dovolání jiným soudům nebo jiným státním orgánům nelze považovat za řádně doručené dovolání, když takové doručení nemá žádné účinky. Pokud tento nepřislušný soud či jiný státní orgán přepošle dovolání příslušnému soudu, bude lhůta posuzována k datu, kdy nepřislušný soud nebo jiný státní orgán odevzdal písemnost doručujícímu orgánu k přepravě s tím, že jej adresuje soudu prvního stupně, popřípadě soudu odvolacímu či dovolacímu.¹⁸⁹

3.2.2. Věcný návrh civilního řádu soudního

Podle věcného záměru ČRS by mělo být zachováno místo podání dovolání, kterým bude i nadále soud prvního stupně. Nově se však navrhuje stanovit konečnou lhůtu pro podání dovolání, která by měla činit jeden měsíc od doručení rozsudku odvolacího soudu. Opožděně podané dovolání soud prvního stupně odmítne. Pro případ, že by dovolatel zmeškal lhůtu pro podání dovolání z omluvitelných důvodů, mohl by požádat o navrácení v předešlý stav.¹⁹⁰

Dovolání je nově zamýšleno jako řádný opravný prostředek, tedy účinkem jeho podání bude odklad právní moci a vykonatelnosti až do skončení dovolacího řízení. Výjimkou z uvedeného by měla být dovolání podaná přesto, že odvolací soud nevyslovil přípustnost dovolání. V takovém případě rozsudek odvolacího soudu nenabude právní moci, ale stane se vykonatelným. Bude-li dovolání podáno svévolně nebo za účelem průtahu věci, tedy za právem neaprobovaným účelem, bude mít dovolací soud pravomoc dovolateli nebo advokátovi dovolatele uložit trest pro svévoli.¹⁹¹

3.3. Povinné zastoupení

Řízení o dovolání je aktuálně jediným druhem řízení upraveným občanským soudním řádem, ve kterém musí být účastník (přesněji řečeno pouze ten účastník, který podává dovolání) povinně zastoupen advokátem. Předkladatelé civilního řádu soudního činí předmětem diskuse, zda

¹⁸⁸ § 240 odst. 2 OSŘ

¹⁸⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 12. 8. 2004, sp. zn. 29 Odo 696/2004

¹⁹⁰ Věcný záměr civilního řádu soudního. Ministerstvo spravedlnosti ČR 2017 [online]. [cit. 2020/05/30]. Dostupné na: <https://crs.justice.cz/#.> s. 241 a 84, bod 345 a 53.

¹⁹¹ Věcný záměr civilního řádu soudního. Ministerstvo spravedlnosti ČR 2017 [online]. [cit. 2020/05/30]. Dostupné na: <https://crs.justice.cz/#.> s. 242, bod 346 a 347.

by neměl být účastník řízení zastoupen také v řízení o řádných opravných prostředcích, popř. také v řízení před soudem prvního stupně. Smyslem těchto úvah je zajistit, aby ještě před zahájením řízení byla procesní látka promyšlena, odborně zpracována a uspořádána, což má přispět rychlému průběhu řízení před soudem, popř. ke smírnému vyřešení sporu. Povinné právní zastoupení účastníků řízení by mohlo „odbremit“ soudy, když je jistě rozdíl v tom, zda soud zvažuje právním zástupcem nabídnutou právní argumentaci nebo jestli ji musí vytvářet sám, protože nezastoupený účastník (právní laik) žádnou nenabídne.¹⁹² Povinné zastoupení advokátem se v českých zemích uplatňovalo až do přijetí zák. č. 319/1948 Sb., o zlidovění soudnictví, kdy bylo odstraněno především ideologickými argumenty a představou, že je civilní proces jakási bezkonfliktní spolupráce soudu a účastníků řízení. Tato představa byla právem v polistopadové době odmítnuta, neboť řízení před soudem je založeno především na kontradiktorním postavení stran, které mezi sebou vedou spor o právo a svou procesní činností ve svém vlastní zájmu přispívají k objasnění skutkového stavu. Věcný záměr civilního řádu soudního neobsahuje restrikcí, pokud jde o počet zmocněnců.^{193 194}

Aktuálně platná a účinná právní úprava dovolání jako mimořádného opravného prostředku klade na dovolatele zvýšené požadavky, kdy nedodržení obsahových náležitostí dovolání má za následek odmítnutí dovolání bez jeho věcného posouzení. Důsledky vadně podaného dovolání se mohou promítnout také do neúspěchu v řízení před Ústavním soudem. Pokud totiž Nejvyšší soud odmítne dovolání jen pro nesplnění základních obsahových náležitostí, pak nelze hovořit o vyčerpání všech právních prostředků k ochraně práva stěžovatele před podáním ústavní stížnosti a Ústavní soud z tohoto důvodu stížnost odmítne. S ohledem na tuto obsahovou náročnost dovolání stanoví zákon speciální podmínku spočívající v povinném právním zastoupení dovolatele.¹⁹⁵

Dovolatel musí být zastoupen advokátem nebo notářem.¹⁹⁶ Notář může dovolatele

¹⁹² WINTEROVÁ, Alena. K opravným prostředkům v civilním procesu. In: LAVICKÝ, Petr a kol. *Současnost a perspektivy českého civilního procesu: sborník statí*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2014. 128 s. Spisy právnické fakulty Masarykovy univerzity, řada teoretická, Edice Scientia, sv. č. 502. ISBN 978-80-210-76886-0. s. 64.

¹⁹³ LAVICKÝ, Petr, WINTEROVÁ, Alena, DOBROVOLNÁ, Eva, DVOŘÁK, Bohumil, PULKRÁBEK, Zdeněk. Věcný záměr civilního řádu soudního z pohledu advokacie. *Bulletin advokacie*. Praha: Česká advokátní komora, 2018, (1-2) 11-21. ISSN 1210-6348. s. 15, 16, 17.

¹⁹⁴ Podle § 24 odst. 1 aktuálně platného OSŘ se účastník může dát v řízení zastupovat zástupcem, jež si zvolí, ale v téže věci může mít účastník řízení současně jen jednoho zvoleného zástupce.

¹⁹⁵ Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 20. 6. 2016, sp. zn. II. ÚS 1291/16

¹⁹⁶ § 241 OSŘ

zastupovat jen v rozsahu svého oprávnění stanoveného zvláštním předpisem, kterým se rozumí notářský řád. Uvedené naplatí za předpokladu, že je dovolatelem fyzická osoba, která má právnické vzdělání nebo je-li dovolatelem právnická osoba, stát, obec nebo vyšší územně samosprávný celek, jedná-li za ně osoba oprávněná k takovému jednání, která má právnické vzdělání.¹⁹⁷ Dovolatel nemusí být zastoupen advokátem nebo notářem také v případě, že je dovolatelem obec, kterou zastupuje Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových za podmínek stanovených v zákoně o tomto úřadu.¹⁹⁸

Vedle formálního požadavku na zastoupení dovolatele zákon výslovně stanoví, že dovolání skutečně musí být sepsáno advokátem, notářem nebo některou z osob oprávněných jednat za dovolatele, není-li dovolatel fyzickou osobu, která má právnické vzdělání.¹⁹⁹

K obsahu podání, v němž dovolatel uvedl, v jakém rozsahu napadá rozhodnutí odvolacího soudu, nebo v němž vymezil důvody dovolání, aniž by však splnil podmínku povinného zastoupení, dovolací soud nepřihlíží.²⁰⁰

Účastník řízení, který musí mít pro řízení o dovolání zastoupení, může požádat soud o ustanovení právního zástupce pro dovolací řízení. Do doby, než soud rozhodne o žádosti o ustanovení právního zástupce, nelze dovolací řízení zastavit. Pokud soud přes uvedené dovolací řízení zastaví, poruší tím Listinou garantované právo účastníka řízení na přístup k soudu.²⁰¹

Pro splnění zákonného požadavku na kvalifikované zastoupení dovolatele nepostačí jen to, že si dovolatel zvolí advokáta, ovšem dovolání následně sepiše sám. Nastane-li taková situace, je soud prvního stupně povinen učinit vhodná opatření k odstranění tohoto nedostatku a dovolateli k tomu poskytnout přiměřenou lhůtu.²⁰² Pokud dovolací soud řízení zastaví, aniž by dovolatel měl možnost uvedený nedostatek odstranit, ačkoliv jinak mohlo být dovolání věcně projednáno, poruší tím základní právo stěžovatele na soudní ochranu.²⁰³ Povinné zastoupení tedy není jen formální podmínkou splněnou tím, že si dovolatel zvolí zmocněnce, ale je zapotřebí, aby zmocněnec

¹⁹⁷ § 21, 21a, 21b OSŘ

¹⁹⁸ § 241 odst. 3 OSŘ, § 26a odst. 3 OSŘ, § 13 ZoÚZSVM

¹⁹⁹ § 241 odst. 4 OSŘ

²⁰⁰ § 241a odst. 5 OSŘ

²⁰¹ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 28. 4. 2020, čl. 36 odst. 1 Listiny, čl. 6 odst. 1 Úmluvy

²⁰² § 241b odst. 2, § 104 odst. 2 OSŘ

²⁰³ Čl. 36 odst. 1 Listiny, Nález Ústavního soudu ČR ze dne 18. 2. 2020, sp. zn. I. ÚS 3767/2020

dovolání skutečně sepsal a dovolatele zastupoval v celém řízení o dovolání.²⁰⁴

Ke splnění podmínky povinného zastoupení nepostačuje, že zákonný zástupce nebo opatrovník dovolatele jsou zastoupeni advokátem nebo notářem. Právně zastoupen pro dovolací řízení musí být přímo dovolatel. Pokud si dovolatel zvolil právního zástupce až poté, co podal dovolání, pak toto dovolání musí právní zástupce vlastnoručně podepsat s tím, že se s jeho obsahem ztotožňuje nebo jej nahradit podáním vlastním.²⁰⁵

3.4. Náležitosti dovolání a důvody dovolání

3.4.1. Obecné náležitosti dovolání

Dovolání musí obsahovat (a) obecné náležitosti podání, (b) označení rozhodnutí, proti kterému směřuje, (c) uvedení rozsahu, v jakém se rozhodnutí odvolacího soudu napadá, (d) vymezení důvodu dovolání, (e) sdělení, v čem dovolatel spatřuje splnění předpokladů přípustnosti dovolání a (f) čeho se dovolatel domáhá, tedy co navrhuje.²⁰⁶ Jedná se o obligatorní obsahové prvky dovolání, kdy neuvedení některého z nich vede k odmítnutí dovolání.²⁰⁷

Obecnou náležitostí podání²⁰⁸ je označení soudu, kterému je určeno, osoby, která jej činí, věci, které se podání týká a sdělení, co podáním sleduje. Podání musí být také podepsáno a datováno. Povinnost podpisu a datování se nevztahuje na podání v elektronické podobě podle zvláštního právního předpisu²⁰⁹. Je-li účastník zastoupen advokátem, může být podpis advokáta nahrazen otiskem podpisového razítka, jehož vzor byl uložen u soudu, kterému je podání určeno. Podání v listinné podobě je třeba předložit s potřebným počtem stejnopisů a s přílohami tak, aby jeden stejnopis zůstal u soudu a aby každý účastník dostal jeden stejnopis, jestliže je to třeba. Podání v jiných formách se činí pouze jedním stejnopisem. K podání učiněnému elektronicky lze připojit také všechny jeho přílohy v elektronické podobě.

Označením rozhodnutí, proti kterému dovolání směřuje, se míní uvedení data vydání rozhodnutí, spisové značky nebo čísla jednacího, pod kterým je rozhodnutí vydáno a označení

²⁰⁴ SVOBODA, Karel, ŠÍNOVÁ, Renáta, HAMULÁKOVÁ, Klára a kol. *Civilní proces: obecná část a sporné řízení*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, 432 s. ISBN 978-80-7400-279-3. s. 411.

²⁰⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 8. 7. 2003, sp. zn. 29 Odo 457/2003

²⁰⁶ § 241a odst. 2 s odkazem na § 42 odst. 4, § 237 až 238a OSŘ

²⁰⁷ Např. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 18. 1. 2017, sp. zn. 30 Cdo 3052/2016

²⁰⁸ § 42 odst. 4 OSŘ

²⁰⁹ Zákon č. 300/2008 Sb., o elektronických úkonech, osobních číslech a autorizované konverzi, ve znění pozdějších předpisů

soudu, který napadené rozhodnutí vydal. Rozsah, v jakém se rozhodnutí napadá, je nezbytné vymežit uvedením konkrétních výroků, které mají být podrobeny přezkumu. Dovolacím návrhem se rozumí návrh na zrušení nebo změnu napadeného rozhodnutí odvolacího soudu.

Jádrem dovolání jsou jeho dvě osobité náležitosti, a to uvedení důvodu dovolání a vymezení předpokladů přípustnosti dovolání. Dovolatel musí uvést důvody dovolání spočívající v nesprávném právním posouzení věci a ke každému důvodu dovolání přiřadit předpoklad jeho přípustnosti v užším smyslu podle § 237 nebo 238a OSŘ. Pokud v dovolání chybí vymezení toho, v čemž dovolatel spatřuje splnění předpokladů jeho přípustnosti a jaké jsou důvody dovolání, dovolací soud není oprávněn takové dovolání věcně přezkoumat. Pokud by takto vadné dovolání věcně přezkoumal, porušil by tím právo druhého účastníka řízení na soudní ochranu.²¹⁰

3.4.2. Dovolací důvod

Dovolacími důvody jsou fakta, o který lze dovolání opřít. Jedná se tzv. materiální jádro dovolacího řízení spočívající v nastolení konkrétní právní otázky, kterou má dovolací soud meritorně řešit, včetně identifikace materiálních důvodů (nikoli formálních důvodů, které vymezuje jiná náležitost dovolání, tzv. předpoklad přípustnosti dovolání), proč má být právní otázka zodpovězena. Dovolací důvod poskytuje odpověď na otázku „co“ a „proč konkrétně“ má dovolací soud dovolání řešit; oproti tomu předpoklad přípustnosti dovolání vymezuje „abstraktní proč“, tedy vymezuje obecný procesní důvod, pro který se má dovolací soud dovoláním zabývat. Dovolací důvod v užším smyslu²¹¹ se vztahuje k dovoláním napadenému rozhodnutí, když směřuje k identifikaci jeho nesprávnosti, pokud jde o právní posouzení. Dovolacím důvodem v širším smyslu²¹² je odůvodnění okolností, pro které má být právní otázka nastolená dovolatelem zodpovězena, tedy vysvětlení, proč má dovolací soud již řešenou právní otázku posoudit jinak, v čem tkví rozpor v dosavadní rozhodovací praxi Nejvyššího soudu a proč je zapotřebí tento rozpor překlenout nebo v čem konkrétně se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe.²¹³

Dovolání lze podat pouze z důvodu, že rozhodnutí odvolacího soudu spočívá na nesprávném právním posouzení věci. Dovolání nelze podat z důvodu vad, pro které lze podat

²¹⁰ Čl. 36 odst. 1 Listiny. Nález Ústavního soudu ČR ze dne 11. 2. 2020, sp. zn. III. ÚS 2478/18-2

²¹¹ § 241a odst. 1 OSŘ

²¹² § 241a odst. 3 OSŘ

²¹³ SVOBODA, Karel, TRNĚNÁ, Klára. *Dovolání*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2018, 172 s. ISBN 978-80-7400-685-2. s. 65 – 66.

žalobu pro zmatečnost.²¹⁴ Důvod dovolání se vymezí tak, že dovolatel uvede právní posouzení věci, které pokládá za nesprávné, a že vyloží, v čem spočívá nesprávnost tohoto právního posouzení.²¹⁵ Věci se ve smyslu uvedeného míní skutkový základ, na který soud aplikoval právní posouzení.

Právním posouzením je aplikace norem hmotného nebo procesního práva, nikoli však jakákoli aplikace těchto norem provedená v průběhu řízení. Jedná o takové právní posouzení, na němž napadené rozhodnutí spočívalo a stalo se rozhodující pro výrok rozhodnutí odvolacího soudu a promítlo se tak do výsledku řízení.²¹⁶

Právní posouzení věci je činnost soudu, spočívající v podřazení zjištěného skutkového stavu příslušné právní normě, jež vede k závěru o právech a o povinnostech účastníků. Právní posouzení je nesprávné, dopustil-li se soud při této činnosti omylu, tzn. když na správně zjištěný skutkový stav aplikoval jinou právní normu, než kterou měl správně použít, případně pokud aplikoval sice správnou právní normu, ale nesprávně jí vyložil, nebo pokud ze zjištěných skutečností vyvodil nesprávné právní závěry, anebo pokud právní normu aplikoval při absenci (relevantní části) skutkového stavu. To platí za situace, kdy skutkový stav nebyl zcela nebo v podstatné části zjištěn, ale i za situace, kdy skutkový stav byl vnitřně rozporný (ať již ve vztahu mezi relevantními dílčími skutkovými zjištěními anebo ve vztahu mezi některým pro rozhodnutí zásadně významným dílčím skutkovým zjištěním a závěrem o skutkovém stavu věci), takže nepředstavoval skutkový podklad, který by mohl být podřazen pod příslušnou právní normu.²¹⁷

Přípustnost i důvodnost dovolání může být založena tím, že odvolací soud ve svém rozhodnutí právně kvalifikační úvahu neuvede, což je postup jdoucí na vrub správnosti právního posouzení věci. Má-li být v dovolacím řízení posouzena právní otázka, na jejímž vyřešení závisí rozhodnutí odvolacího soudu, musí z napadeného rozhodnutí odvolacího soudu řešení takové právní otázky vyplývat. Nastane-li ovšem situace, kdy odvolací soud rezignuje na právní posouzení věci tak, že z odůvodnění jeho písemného vyhotovení rozhodnutí nelze postihnout stěžejní momenty právního posouzení věci coby právně kvalifikačního zhodnocení zjištěného skutkového stavu věci, pak nelze jinak než konstatovat, že takovéto rozhodnutí je postiženo nejen (jinou) vadou, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, ale i (s ohledem na

²¹⁴ § 229 odst. 1, § 229 odst. 2 písm. a) a b) a § 229 odst. 3 OSŘ

²¹⁵ § 241a odst. 1 a 3 OSŘ

²¹⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 24.9.2003, sp. zn. 33 Odo 527/2003-470, Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 30.10.2002, sp. zn. 30 Cdo 1370/2002

²¹⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28.1.2015, sp. zn. 30 Cdo 4464/2014

absenci přezkoumatelné aplikační úvahy) nesprávným právním posouzením věci. Jinými slovy řečeno, měl-li by odvolací soud při svém rozhodování zohlednit relevantní odvolací námitku zákonu odpovídajícím způsobem (tj. nikoli jí přehlížet, ale ve světle takto snesené odvolací argumentace vyložit, zda taková argumentace je či není a proč důvodná), mohl by při takto korektním postupu dospět třeba k jinému právnímu závěru, než který zaujal v rozhodnutí, v němž se uvedenou odvolací námitkou nezabýval. Pokud by se dovolací soud i přes nepřezkoumatelný právně kvalifikační závěr odvolacího soudu zabýval vyřešením předmětné právní otázky, de facto by tímto způsobem kompenzoval deficit odvolacího přezkumu, což je stav zcela nepřijatelný.²¹⁸

Dovolacím důvodem může být pouze tvrzení nesprávného právního posouzení věci, nikoli primárně nesprávnost skutkových zjištění soudu.²¹⁹ Rozhraní mezi skutkovými otázkami a právními otázkami ovšem nemusí být zcela zřejmé a za určitých okolností může právní otázka vyvstat i v souvislosti se skutkovými zjištěními. Dovolatel může přezkumu předestřít způsob, jakým odvolací soud dospěl ke skutkovými zjištěním, zda respektoval pravidla hodnocení důkazu a zdržel se zakázané svévole. Relevantní otázka procesního práva se může týkat například toho, zda odvolacím soudem učiněná skutková zjištění nejsou v extrémním rozporu s provedenými důkazy.²²⁰

Rozhodnutí soudu spočívá na nesprávném právním posouzení věci i tehdy, jestliže z odůvodnění písemného vyhotovení rozsudku nelze (např. pro úplnou nebo částečnou absenci právně významných skutkových zjištění anebo pro vnitřní rozpor významných dílčích skutkových zjištění ve vztahu k závěru o skutkovém stavu) zjistit, na základě jakého skutkového stavu soud vlastně přistoupil k aplikaci příslušné právní normy (k právnímu posouzení věci).²²¹ Pokud tedy dovolatel při řádně uplatněném dovolacím důvodu brojí z hlediska přípustnosti dovolání do skutkových zjištění, pak při zjištění, že odůvodnění napadeného rozsudku odvolacího soudu je zatíženo skutkovými defekty, že skutková zjištění nedávají podklad pro odvolacím soudem učiněné právní posouzení, jsou osvědčeny podmínky pro vydání kasačního rozhodnutí.²²² Právní kvalifikace je nesprávná, pokud soud neměl při absenci právně významných skutkových zjištění

²¹⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 13. 5. 2015, sp. zn. 30 Cdo 5243/2014

²¹⁹ Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 20. 6. 2016, sp. zn. II. ÚS 1291/2016

²²⁰ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 15. 3. 2017, sp. zn. II. ÚS 1966/16, zejm. bod 24.

²²¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 21.10.2010, sp. zn. 30 Cdo 4111/2009

²²² VRCHA, Pavel. K problematice dovolání ve světle rozhodovací praxe Nejvyššího soudu a Ústavního soudu. *Vrcha.webnode.cz* [online]. 2.6.2017 [cit. 2020/06/21]. Dostupné na: <http://vrcha.webnode.cz/news/k-problematice-dovolani-ve-svetle-rozhodovaci-praxe-nejvyssiho-soudu-a-ustavniho-soudu/>

nezbytný skutkový prostor, aby mohl přistoupit k právnímu posouzení věci.²²³

Na možnou nejednoznačnost rozhranění mezi skutkovými a právními otázkami reagoval Ústavní soud odkazujíc přitom na judikaturu ESLP, podle které nemohou být účastníci řízení sankcionováni, pokud mají v dobré víře za to, že platně otevřeli otázku (zásadního) právního významu.²²⁴ Ústavní soud zdůraznil, že při rozlišování právních a skutkových námitek je třeba v případě pochybností postupovat ve prospěch dovolatele. Odmítnutí dovolání z důvodu, že uplatněné námitky postrádají charakter právní otázky, je možné pouze v případech, kdy je tato skutečnost zcela jednoznačná a závěr soudu o skutkové povaze uplatněné námitky musí být řádně odůvodněn. Ústavní soud se takto vyslovil v případě nároku stěžovatelky na náhradu škody, kdy předmětem dovolání byl způsob určení výše náhrady nákladů na zdravotní péči, tedy otázka aplikace právních pravidel na zjištěný skutkový stav.

Podmínku přípustnosti dovolání může zakládat hodnocení důkazu výpovědi svědka, resp. zjištění skutkového stavu na základě této výpovědi. Situace, kdy dovolatel namítá, že (a) soud prvního stupně provedl výslech svědka a učinil z něj skutkové závěry a (b) soud odvolací následně odkázal na zjištění prvoinstančního soudu, ale učinil z této svědecké výpovědi jiné skutkové závěry (aniž by výpověď svědka opakoval), vyvolává otázku, zda dovolatel (a) polemizuje se skutkovým zjištěním odvolacího soudu nebo (b) napadá procesní postup odvolacího soudu. Ústavní soud k uvedenému zaujal stanovisko, že se nejedná o pouhé napadání skutkových závěrů (což by vedlo k odmítnutí dovolání), ale o řešení otázky, zda se odvolací soud při řešení otázky procesního práva neodchýlil od judikatury odvolacího soudu (což zakládá přípustnost dovolání), resp. zda odvolací soud, aniž by opakoval důkazy provedené soudem prvního stupně, dospěl k jiným skutkovým závěrům než soud prvního stupně a na jejich základě změnil rozsudek soudu prvního stupně.²²⁵

Samostatným dovolacím důvodem může být vážné procesní pochybení odvolacího soudu. Tento závěr zaujal Ústavní soud za situace, kdy procesní pochybení odvolacího soudu dosáhlo takové intenzity, že v něm lze spatřovat porušení práva na spravedlivý proces. V judikované věci došlo k tomu, že odvolací soud ve shodě se soudem prvního stupně přehlédl, že se povinný domáhal zastavení exekuce z vícero důvodů, a věnoval se pouze jednomu z nich. Takovým postupem byl povinný zbaven možnosti brojit dovoláním proti případně nesprávnému právnímu názoru

²²³ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 19. 2. 2014, sp. zn. 30 Cdo 232/2014

²²⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 27. 4. 2020, sp. zn. II.ÚS 664/19, Rozsudek ESLP ze dne 12. 10. 2010 ve věci Adamíček proti České republice, č. 35836/05

²²⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 22.11.2016, sp. zn. IV. ÚS 1155/16

odvolacího soudu, jímž by byl (pokud by se soud všemi jeho důvody pro zastavení exekuce zabýval) odůvodněn závěr odvolacího soudu.²²⁶

Uvedené stanovisko Ústavního soudu se opírá o judikaturu Nejvyššího soudu, podle níž platí, že i když ve smyslu ustanovení § 213 odst. 1 OSŘ²²⁷ a ustálené judikatury soudů není odvolací soud vázán skutkovým stavem, jak jej zjistil soud I. stupně, neznamená to, že od skutkových zjištění, která soud I. stupně čerpal z výpovědí účastníků řízení a svědků, popř. jiných důkazů, se může odvolací soud bez dalšího odchýlit. Pokud má odvolací soud pochybnosti o věrohodnosti výpovědí účastníků a svědků, na nichž soud I. stupně založil své skutkové zjištění, musí tyto důkazy opakovat a popř. i doplnit a opatřit si tak podklady pro vlastní posouzení jejich věrohodnosti.²²⁸ Postup odvolacího soudu, který se odchýlil od skutkového stavu zjištěného soudem I. stupně, aniž však dokazování sám zopakoval, není v souladu se zásadami spravedlivého procesu, neboť tímto se odnímá dotčenému účastníkovi reálná možnost jednat před soudem, spočívající v oprávnění právně a skutkově argumentovat, v důsledku čehož dochází k porušení jeho základního práva zakotveného v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod. Chce-li se odvolací soud odchýlit od skutkového zjištění, které učinil soud I. stupně na základě v řízení provedených důkazů předloženými listinami ve spojení s výpovědí účastníků řízení, je nutno, aby tyto důkazy sám opakoval a zjednal si tak rovnocenný podklad pro případné odlišné zhodnocení těchto důkazů.²²⁹

Odlišení právního posouzení od skutkového zjištění bylo v soudní praxi řešeno v souvislosti s otázkou, zda se žalovaný majitel chodníku zproští své prevenční povinnosti tvrzením, že v době úrazu na chodníku bylo počasí v kalamitním stavu, anebo zda byl tento vlastník chodníku povinen umístit u chodníku upozornění pro chodce, že v případě kalamitních stavů nebude chodník udržován. Tato otázka není podle Ústavního soudu polemikou se skutkovým zjištěním, nýbrž se jedná o otázku právního posouzení odpovědnosti účastníka řízení, resp. o právní posouzení, zda počasí kalamitního charakteru lze samo o sobě považovat za dostatečný liberační důvod v rámci povinnosti generální prevence vlastníka komunikace.²³⁰

²²⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 1. 3. 2019, sp. zn. 20 Cdo 314/2019

²²⁷ Podle § 213 odst. 1 o.s.ř. odvolací soud není vázán skutkovým stavem, jak jej zjistil soud prvního stupně.

²²⁸ Podle § 213 odst. 2 o.s.ř. odvolací soud může zopakovat dokazování, na jehož základě soud prvního stupně zjistil skutkový stav věci; dosud provedené důkazy zopakuje vždy, má-li za to, že je z nich možné dospět k jinému skutkovému zjištění, než které učinil soud prvního stupně.

²²⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 27.10.2010, sp. zn. 30 Cdo 5309/2008 s odkazem na Nález Ústavního soudu ze dne 14. 9. 2007, sp. zn. I. ÚS 273/06

²³⁰ Nález Ústavního soudu ze dne 22. 11. 2016, sp. zn. IV. ÚS 1155/16

Typickými námitkami, které nelze považovat za řádné vymezení předpokladů přípustnosti dovolání, které bude z tohoto důvodu odmítnuto, jsou námitky proti skutkovým zjištěním soudů a předkládání vlastní skutkové verze dovolatelem. Jedná se například o situaci, kdy dovolatel ze smlouvy uzavřené mezi účastníky řízení dovozuje jiné skutkové závěry, než to učinil odvolací soud. Zjišťuje-li se obsah smlouvy, a to i za pomoci výkladu projevu vůle stran, jedná se o zjištění skutkového základu, který nelze v dovolacím řízení s úspěchem zpochybnit. Naopak, zjištěný skutkový stav je pro dovolací soud závazný. Námitka extrémního nesouladu mezi skutkovými zjištěními odvolacího soudu a provedeným dokazováním je uplatnitelná jako dovolací důvod, ale není řádným vymezením předpokladů přípustnosti dovolání, neboť nemá žádnou vypovídací hodnotu ve vztahu ke kritériím přípustnosti dovolání podle § 237 OSŘ, neboť z ní nelze usuzovat, v jakém směru a ve vztahu k jaké konkrétní otázce by měla být přípustnost dovolání dána.²³¹

3.4.3. Zákaz odkazu na listiny a zákaz novot

V dovolání nelze poukazovat na podání, která dovolatel učinil za řízení před soudem prvního stupně nebo v dovolacím řízení.²³² Pokud odvolatel ve svém podání nevyličí skutečnosti podstatné pro posouzení jeho podání a namísto toho odkáže na jiné listiny, ke kterým ovšem dovolací soud nemůže přihlížet, může to vést k odmítnutí dovolání.

V dovolání nelze uplatnit nové skutečnosti nebo důkazy.²³³ Skutečnostmi se míní skutkový stav, který zjistil odvolací soud, ale i soud prvního stupně, na které odvolací soud v odůvodnění napadeného rozhodnutí odkázal. Dovolatel nemůže dovolacímu soudu úspěšně predestřit polemiku s právním názorem odvolacího soudu, když současně vychází z vlastní (nové) skutkové verze, než ze které vycházel dovolací soud. Takové dovolání je ve smyslu § 237 OSŘ nepřipustné.²³⁴

Nové skutečnosti lze chápat ve smyslu (a) skutečně nových skutkových okolností, které nastaly až po vydání rozhodnutí dovolacího soudu, nebo (b) ve smyslu skutečností existujících již v době rozhodnutí dovolacího soudu, se kterými se však dovolací soud nevyřadil. Uplatnění nových skutečností v první skupině je nepřipustné, ale pokud jde o druhou skupinu nových

²³¹ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 29.11.2018, sp. zn. 33 Cdo 932/2012, Nález Ústavního soudu ze dne 29.11.2016, sp. zn. II. ÚS 1113/16

²³² § 241a odst. 4 OSŘ

²³³ § 241a odst. 6 OSŘ

²³⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 4. 2017, sp. zn. 30 Cdo 6012/2016

skutečností, je zapotřebí rozlišovat tři případy.²³⁵

Prvý případ se týká skutečností, které podle dovolatele existovaly již v době rozhodnutí odvolacího soudu, ale odvolací soud je nezjistil. Tyto skutečnosti úspěšně v dovolacím řízení uplatnit nelze, neboť podstatou dovolacího řízení je přezkum právního posouzení, které odvolací soud provedl ve vztahu ke skutkovým okolnostem, které mu byly v době rozhodování známy. To platí zejména za situace, kdy dovolatel nese odpovědnost za to, že soud skutkové okolnosti neznal. Jiný závěr nutno zaujmout k situaci, kdy odvolací soud měl povinnost skutkové okolnosti zjistit a v rozhodnutí je uvést a vypořádat se s nimi. Takový postup soudu je neústavním porušením práv dovolatele a námitka proti němu může být dovolacím důvodem.

Druhý případ se týká skutečnosti, která v době vydání napadeného rozhodnutí existovala, dovolací soud ji v řízení zjistil, ale nepřikládal jí žádný právní význam. V tomto případě lze dovoláním brojit proti právnímu názoru odvolacího soudu o bezvýznamnosti skutkové okolnosti.

Třetím případem je situace, kdy skutková okolnost v době rozhodování odvolacího řízení existovala a odvolací soud se jí zabýval, ale při volném hodnocení důkazu dospěl k závěru, že se jí nepodařilo prokázat. Uvedený postup odvolacího soudu, resp. jeho závěr, že účastník řízení neunesl důkazní břemeno, nelze úspěšně dovoláním napadnout.

Novými důkazy, které jsou v dovolacím řízení nepřijatelné, stejně jako nové skutečnosti, se míní jakékoli důkazy, bez ohledu na to, zda mají složit k prokázání nových skutečností nebo mají podporovat skutková tvrzení v uplatněná v dovolacím řízení.

3.4.4. Věcný záměr civilního řádu soudního

Náležitosti dovolání by měly být podle věcného záměru civilního řádu soudního zachovány, tzn. dovolatel bude i nadále povinen uvést (a) označení rozsudku odvolacího soudu, proti kterému dovolání směřuje, (b) rozsah, v jakém rozsudek odvolacího soudu napadá, (c) dovolací důvody, tedy proč rozsudek odvolacího soudu napadá dovoláním a (d) dovolací návrh, tedy zda navrhuje zrušení nebo změnu rozsudku odvolacího soudu. Odlišností bude povinnost dovolatele uvést skutkové okolnosti a důkazní návrhy, kterými má být prokázána pravdivost dovolacího důvodu, pokud ten má podle dovolatele spočívat ve zmatečnosti řízení. Druhou odlišností bude povinnost dovolatele tvrdit přípustnost dovolání, pokud jej podává navzdory rozhodnutí odvolacího soudu o tom, že dovolání není přípustné. Nové skutečnosti a nové důkazní návrhy bude možné uplatnit jen

²³⁵ SVOBODA, Karel, TRNĚNÁ, Klára. *Dovolání*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2018, 172 s. ISBN 978-80-7400-685-2. s. 75 – 77.

v případě, že důvodem dovolání bude zmatečnost řízení.²³⁶

Dovolání bude podle věcného záměru civilního řádu soudního možné podat jen ze dvou důvodů, a to (a) nesprávného právního posouzení věci a (b) zmatečnosti. Nesprávným právním posouzením věci se míní posouzení věci jak po stránce hmotně právní, tak po stránce procesní. Shodně se současnou právní úpravou se navrhuje nepřipustit dovolání pro řešení skutkových otázek. Zmatečností se rozumí závažné vady řízení, pro které musí být rozhodnutí zrušeno bez ohledu na jejich věcnou správnost. Ke zmatečnosti řízení se přihlíží z úřední povinnosti, neboť na odstranění takového rozhodnutí převažuje veřejný zájem. Může se jednat například o nesprávné obsazení soudu nebo o odnětí možnosti jednat před soudem.²³⁷

3.5. Poplatek za dovolání

Soudní poplatky se podle zákona o soudních poplatcích vybírají za (a) za řízení, (b) úkony a (c) zápisy. Řízením (ad a) se rozumí řízení před soudy České republiky, resp. zpoplatněné úkony účastníků provedené v tomto řízení, které jsou uvedeny v sazebníku poplatků. Úkonem (ad b) se rozumí úkony prováděné soudem a úkony prováděné správou soudů, které jsou uvedeny v sazebníku poplatků. Zápis (ad c) je zápisem skutečnosti do veřejného rejstříku provedený notářem na žádost osoby oprávněné k jejímu podání.²³⁸

Poplatníkem za řízení o dovolání je dovolatel a jeho poplatková povinnost vzniká podáním dovolání nebo uložením povinnosti zaplatit poplatek v souvislosti s rozhodnutím soudu o odmítnutí dovolání pro nepřipustnost podle § 238 OSŘ. Pokud dovolatel nezplatí poplatek při podání návrhu, soud jej vyzve k zaplacení ve lhůtě, kterou mu určí v délce alespoň patnácti dnů. Na poplatkovou povinnost za podání dovolání se vztahují obecná ustanovení o osvobození od soudních poplatků s výjimkou situace, kdy bude dovolání odmítnuto pro nepřipustnost podle § 238 OSŘ, v takovém případě je dovolatel povinen poplatek zaplatit.²³⁹

Pro stanovení výše poplatku je rozhodující předmět řízení. Podle Položky 23 Sazebníku poplatků, který je přílohou Zákona o SOP se za dovolání vybírá poplatek od 4.000 Kč až do 28.000 Kč.

²³⁶ Věcný záměr civilního řádu soudního. Ministerstvo spravedlnosti ČR 2017 [online]. [cit. 2020/05/30]. Dostupné na: <https://crs.justice.cz/#.s.242-243>, bod 348. a 349.

²³⁷ Věcný záměr civilního řádu soudního. Ministerstvo spravedlnosti ČR 2017 [online]. [cit. 2020/05/30]. Dostupné na: <https://crs.justice.cz/#.s.243-2244>, bod 350.

²³⁸ § 1 písm. a), b) a c) Zákona o OSP

²³⁹ § 4 odst. 1 písm. c) a i), § 9 odst. 1, § 11a Zákona o SOP

Soudní poplatek soud od dovolatele vybere i za situace, že se dovolatel domáhá dovolacího přezkumu ve věci, ve které je dovolání ze zákona nepřípustné.²⁴⁰

Pokud dovolatel zaplatí soudní poplatek za dovolání řádně a včas, a přesto dojde pro administrativní nedopatření soudu k zastavení řízení pro nezaplacení soudního poplatku, je to porušením práva dovolatele na spravedlivý proces a Ústavní soud takové rozhodnutí v řízení o ústavní stížnosti zruší.²⁴¹

3.6. Dovolání podle zákona o zvláštních řízeních soudních

V roce 2012 byla dokončena rekodifikace soukromého práva, a to vyhlášením občanského zákoníku, zákona o obchodních korporacích a zákona o mezinárodních vztazích ve Sbírce zákonů. Tato rekodifikace si vyžádala nezbytnou harmonizaci základního procesního předpisu upravujícího řízení před civilními soudy v soukromoprávních věcech, tedy občanského soudního řádu. OSŘ musí být reflexí pozitivního civilního práva hmotného a musí obsahovat všechny instituty umožňující soudní ochranu subjektivních práv a povinností soukromoprávními normami upravené.

Pro vyčlenění pravidel civilního řízení nesporného z občanského soudního řádu do samostatného zákona byla shledána řada věcných důvodů: různá povaha řízení sporného a nesporného (sporné řízení je ochranou porušeného nebo ohroženého subjektivního práva; nesporné řízení upravuje vztahy mezi účastníky pro budoucnost), různý způsob stanovení civilní pravomoci (ve sporném řízení civilní soudy projednávají zásadně všechny spory, které mají soukromoprávní povahu; pravomoc soudů v nesporném řízení se musí opírat o výslovné ustanovení zákona), různé vymezení okruhu účastníků řízení (pro řízení sporné je charakteristická tzv. první definice účastníků, pro řízení nesporné pak tzv. druhá a třetí definice účastníků), postavení účastníků (v nesporném řízení jsou vyloučeny instituty hlavní intervence, vedlejší intervence, společenství účastníků, přistoupení účastníka nebo záměny účastníka), určení místní příslušnosti soudu (v nesporném řízení se užívá tzv. výlučná místní příslušnost, nikoli příslušnost daná na výběr), možnost vstupu státního zastupitelství do řízení (tato možnost je příznačná pro nesporné řízení, ve kterém se projednávají věci veřejného zájmu), způsob zahájení řízení (sporné řízení lze zahájit jen na návrh účastníka, většina nesporných řízení může být zahájena i bez

²⁴⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 22. 1. 2020, sp. zn. 21 Cdo 3794/2019

²⁴¹ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 28. 1. 2020, sp. zn. III. ÚS 3213/19

návrhu), dispozici s řízením a předmětem řízení (tato dispozice je typická pro sporné řízení, zatímco v nesporném řízení se uplatňuje zásada oficiality), průběh dokazování (ve sporném řízení jsou za prokázání rozhodných skutečností odpovědní účastníci řízení, ve nesporném řízení je tato odpovědnost na soudu), průběh řízení (například zásada koncentrace řízení platí jen ve sporném řízení), právní moc a vykonatelnost rozhodnutí (nesporné řízení mnohdy končí usnesením, která jsou vykonatelná jejich doručením, pokud není stanoveno, že jsou vykonatelná až po nabytí právní moci; v nesporném řízení lze některá rozhodnutí změnit novým rozhodnutím, ve sporném řízení lze změnu pravomocného rozhodnutí docílit jen uplatněním mimořádného opravného prostředku), apelační princip (ve sporném řízení platí princip neúplné apelace, sporné řízení je ovládáno zásadou úplné apelace).²⁴²

Zákon o zvláštních řízeních soudních neobsahuje samostatnou právní úpravu dovolání, ale uvádí dvě obecná pravidla, která doplňují úpravu obsaženou v občanském soudním řádu. Prvým je to, že dovolání není přípustné proti rozhodnutí v řízeních věcech rodinněprávních, ledaže jde o rozsudek o omezení nebo zbavení rodičovské odpovědnosti, pozastavení nebo omezení jejího výkonu, o určení nebo popření rodičovství nebo o nezrušitelné osvojení. O tato řízení se rozšiřuje výčet věcí uvedený v OSŘ, ve kterých je dovolání nepřípustné.²⁴³

Druhým pravidlem je, že dovolací soud není vázán rozsahem dovolacích návrhů ve věcech, v nichž lze zahájit řízení bez návrhu.²⁴⁴ Druhé pravidlo doplňuje obecnou úpravu rozsahu přezkumné činnosti dovolacího soudu podle občanského soudního řádu, resp. rozšiřuje výčet věcí, ve kterých není dovolací soud vázán rozsahem dovolacích návrhů. Podle občanského soudního řádu není dovolací soud vázán rozsahem dovolacích návrhů jen v případě (a) provázanosti nároků, (b) nerozlučného procesního společenství nebo (c) vyplývá-li z právního předpisu určitý způsob vypořádání vztahu mezi účastníky.

Vyjma uvedených dvou pravidel se pro dovolací řízení konané ve zvláštních řízeních užije právní úprava dovolání obsažená ve zvláštní části zákona o zvláštních řízeních soudních. I v těchto řízeních se tedy uplatní povinné zastoupení advokátem, pravidlo, že vady dovolání, pro které v dovolacím řízení nelze pokračovat, bez dalšího vedou k omítnutí dovolání nebo že neuvedení

²⁴² Důvodová zpráva k zákonu č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ze dne 27. 2. 2013, Sněmovní tisk Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR č. 931/0

²⁴³ § 30 odst. 1 a § 238 OSŘ

²⁴⁴ § 30 odst. 1 a 2 ZŘS a § 242 OSŘ

dovolacího důvodu ve zvláštních řízeních, která lze zahájit výhradně na návrh, povede bez dalšího k jejich odmítnutí dovolacím soudem.²⁴⁵

Ve zvláštní části zákona o zvláštních řízeních soudních je speciální norma týkající se dovolání obsažena v pasáži, která se týká řízení o pozůstalosti. Jedná se o taxativní výčet věcí, ve kterých není dovolání přípustné.²⁴⁶

²⁴⁵ SVOBODA, Karel, TLÁŠKOVÁ, Šárka, VLÁČIL, David, LEVÝ, Jiří, HROMADA, Miroslav a kol.: *Zákon o zvláštních řízeních soudních*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, 1054 s. ISBN 978-80-7400-297-7. komentář k § 30.

²⁴⁶ § 135 s odkazem na § 128 ZŘS

4. Úkony soudu prvního stupně, odvolacího soudu a řízení u dovolacího soudu

4.1. Úkony soudu prvního stupně po podání dovolání

Na úkony soudu prvního stupně po podání dovolání se použijí obdobně ustanovení občanského soudního řádu o úkonech soudu prvního stupně po podání odvolání.²⁴⁷ To znamená, že soud prvního stupně posoudí dovolání z hlediska jeho včasného doručení a případných vad, zajistí doručení dovolání ostatním účastníkům, kterým poskytne lhůtu k vyjádření a věc předloží dovolacímu soudu.

Opožděně podané dovolání předseda senátu soudu prvního stupně odmítne. Proti takovému rozhodnutí je přípustná stížnost, na jejímž základě může odvolací soud rozhodnutí o odmítnutí dovolání potvrdit nebo zrušit. Pokud odvolací soud rozhodnutí soudu prvního stupně potvrdí, věc nebude dovolacímu soudu předložena. V opačném případě soud prvního stupně věc předloží dovolacímu soudu, který ovšem není názorem nižších soudů vázán a může otázku včasnosti podání dovolání posoudit opět a zaujmout k ní odlišné stanovisko.

Zjistí-li soud prvního stupně, že dovolání trpí vadami, je povinen vyzvat účastníka řízení k tomu, aby je odstranil. Odlišují se vady odstranitelné jen ve lhůtě pro podání dovolání a vady, které lze odstranit i po této lhůtě. Po uplynutí lhůty pro odvolání již nelze měnit vymezení důvodu dovolání, rozsah, ve kterém se rozhodnutí odvolacího soudu napadá a splnění předpokladů přípustnosti dovolání.²⁴⁸

Původně odstranitelné vady ve vymezení důvodu dovolání, rozsahu, ve kterém se rozhodnutí odvolacího soudu napadá a splnění předpokladů přípustnosti dovolání se stávají po uplynutí lhůty pro odvolání neodstranitelnými a nelze je napravit, i kdyby soud prvního stupně účastníka řízení k takové nápravě vyzval. Soud prvního stupně totiž nemůže v rozporu s kogentním ustanovením občanského soudního řádu lhůtu oživit a svou výzvou stanovit její nový počátek.²⁴⁹ Ostatní vady dovolání lze napravit i po lhůtě dvou, resp. tří měsíců od doručení dovolání. Výzvu k odstranění vady dovolání doručuje účastníku řízení soud prvního stupně, dovolací soud takový úkon vůči účastníku řízení učinit nemůže.²⁵⁰

²⁴⁷ § 241a odst. 1, § 208 odst. 1, § 209 a § 210 OSŘ

²⁴⁸ § 241b odst. 3 a § 242 odst. 4 OSŘ

²⁴⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 20.11.2013, sp. zn. 28 Cdo 2608/2013

²⁵⁰ § 241b odst. 1 s odkazem na § 209 a § 243b s odkazem na § 43 OSŘ

Není-li dovolatel zastoupen advokátem nebo notářem nebo nemá-li dovolatel sám právnické vzdělání, anebo dovolání nebylo sepsáno některou z uvedených osob, jedná se o odstranitelný nedostatek řízení.²⁵¹ Soud je v takovém případě povinen učinit vhodná opatření k tomu, aby byl tento nedostatek řízení odstraněn a řízení může zastavit jen v případě, že se nedostatek podmínky řízení odstranit nepodaří. Vhodným opatřením bude zpravidla výzva soudu adresovaná dovolateli k odstranění vad jeho podání. Vadu nedostatku právního zastoupení ovšem soud neodstraňuje za situace, kdy je zřejmé, že dovolání odmítne z jiných důvodů a odstranění nedostatku právního zastoupení nemůže na takovém rozhodnutí nic změnit. Jedná se o situace, kdy je dovolání podáno opožděně, někým, kdo není k dovolání oprávněn, nebo směřuje-li proti rozhodnutí, proti němuž není dovolání přípustné.²⁵²

Dovolání, které neobsahuje údaje o tom, v jakém rozsahu se rozhodnutí odvolacího soudu napadá, v čem dovolatel spatřuje splnění předpokladů přípustnosti dovolání (§ 237 až 238a) nebo které neobsahuje vymezení důvodu dovolání, může být o tyto náležitosti doplněno jen v průběhu trvání lhůty k dovolání. Nebyla-li v době podání dovolání splněna podmínka povinného právního zastoupení, běží tato lhůta až do uplynutí lhůty, která byla dovolateli určena ke splnění této podmínky; požádal-li však dovolatel před uplynutím lhůty o ustanovení zástupce (§ 30), běží lhůta podle věty první znovu až od právní moci usnesení, kterým bylo o této žádosti rozhodnuto. Nebyla-li podmínka podmínky uvedené v § 241 ani ve lhůtě určené ke splnění této podmínky odstraněn, předseda senátu soudu prvního stupně dovolací řízení zastaví.

4.2. Příslušnost rozhodovat o dovolání

Podle Ústavy ČR tvoří soustavu soudů Nejvyšší soud, Nejvyšší správní soud a soudy vrchní, krajské a okresní.²⁵³ Nejvyšší soud se sídlem v Brně je vrcholným soudním orgánem ve věcech náležejících do pravomoci soudů v občanském soudním řízení a v trestním řízení, vyjma těch věcí, o nichž rozhoduje Ústavní soud nebo Nejvyšší správní soud. Pravomoc rozhodnout o dovolání má výlučně Nejvyšší soud ČR.²⁵⁴

Nejvyšší soud zajišťuje jednotu a zákonnost rozhodování tím, že (a) rozhoduje o mimořádných opravných prostředcích v případech stanovených zákony o řízení před soudy,

²⁵¹ § 241b odst. 2 s odkazem na § 104 odst. 2 OSŘ

²⁵² § 241b odst. 2 s odkazem na § 238 OSŘ

²⁵³ Čl. 91 odst. 1 Ústavy ČR

²⁵⁴ § 10a OSŘ

(b) rozhoduje v jiných případech stanovených zvláštním právním předpisem nebo mezinárodní smlouvou, s níž vyslovil souhlas Parlament, jíž je Česká republika vázána a která byla vyhlášena. Nejvyšší soud dále rozhoduje (a) o uznání a vykonatelnosti rozhodnutí cizozemských soudů, vyžaduje-li to zvláštní právní předpis nebo mezinárodní smlouva, s níž vyslovil souhlas Parlament, jíž je Česká republika vázána a která byla vyhlášena, (b) v dalších případech stanovených zvláštním právním předpisem nebo mezinárodní smlouvou, s níž vyslovil souhlas Parlament, jíž je Česká republika vázána a která byla vyhlášena. Nejvyšší soud sleduje a vyhodnocuje pravomocná rozhodnutí soudů v občanském soudním řízení a v trestním řízení a na jejich základě v zájmu jednotného rozhodování soudů zaujímá stanoviska k rozhodovací činnosti soudů ve věcech určitého druhu.²⁵⁵

Podle věcného záměru civilního řádu soudního se počítá s tím, že funkčně příslušným soudem k projednání a rozhodnutí o dovolání bude i nadále výlučně Nejvyšší soud ČR.²⁵⁶

4.3. Úkony dovolacího soudu

Dovolací soud přezkoumá rozhodnutí odvolacího soudu v rozsahu, ve kterém byl jeho výrok napaden. Z této obecné zásady vázanosti dovolacího soudu kvantitativní stránkou dovolání připouští zákon tři výjimky.²⁵⁷

První výjimkou jsou případy, kdy na rozhodnutí o napadeném výroku je závislý výrok, který dovoláním nebyl dotčen. Závislost tohoto výroku spočívá v tom, že by nemohl obstát osamocen v případě, že by dovolací soud zrušil výrok dovoláním napadený.

Druhou výjimkou jsou případy, kdy je řízení vedeno o taková společná práva nebo povinnosti, že se rozhodnutí musí vztahovat na všechny účastníky, kteří vystupují na jedné straně, a kde platí úkony jednoho z nich i pro ostatní, třebaže dovolání podal jen některý z účastníků. Tato výjimka se prosadí za situace, kdy na jedné řízení stojí více účastníků a řízení je vedeno o taková společná práva a povinnosti, že se musí rozsudek vztahovat na všechny tyto účastníky. Úkony jednoho z těchto účastníků platí i pro ostatní, aniž by byl vyžadován jejich souhlas s takovým úkonem. Souhlas všech účastníků je vyžadován pouze ke změně návrhu, ke zpětvzetí návrhu, k uznání nároku a k uzavření smíru.²⁵⁸ Jedná se o tzv. nerozlučné společenství účastníků řízení.

²⁵⁵ § 14 odst. 1 až 3 ZSS

²⁵⁶ Věcný záměr civilního řádu soudního. Ministerstvo spravedlnosti ČR 2017 [online]. [cit. 2020/05/30]. Dostupné na: <https://crs.justice.cz/> s. 235.

²⁵⁷ § 242 odst. 1 odst. 2 OSŘ

²⁵⁸ § 91 odst. 2 OSŘ

Třetí výjimkou ze zásady vázanosti dovolacího soudu kvantitativní stránkou dovolání je situace, kdy z právního předpisu vyplývá určitý způsob vypořádání vztahu mezi účastníky.

Dovolací soud v případech shora uvedených tří výjimek rozhodne o výrocích výslovně napadených dovoláním, ale také o výrocích a dalších účastnících v závislosti na napadeném výroku. Prostřednictvím těchto výjimek může dovolací soud rozhodnout i o výroku, proti němuž není dovolání přípustné, ale není oprávněn zkoumat věcnou správnost tohoto výroku.²⁵⁹

Vedle shora uvedené vázanosti dovolacího soudu kvantitativním vymezením dovolání je dovolací soud vázán také kvalitativní stránkou dovolání, když rozhodnutí odvolacího soudu může dovolací soud přezkoumat jen z důvodu vymezeného v dovolání. Jediným dovolacím důvodem je nesprávné právní posouzení věci a je úlohou dovolatele vymezit, co konkrétního považuje za nesprávné. Je-li dovolání přípustné, dovolací soud přihlédně též k tzv. zmatečnostním vadám²⁶⁰, jakož i k jiným vadám řízení, které mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci. Zmatečnostní vady ovšem nemohou být samostatným dovolacím důvodem.²⁶¹

O dovolání dovolací soud rozhodne zpravidla bez jednání. Považuje-li to dovolací soud za potřebné, nařídí k projednání dovolání jednání a v takovém případě postupuje obdobně podle § 215 a § 216 odst. 3.²⁶² Obecné pravidlo, že je dovolací řízení písemné a neveřejné je odrazem toho, že dovolací soud neprovádí žádné dokazování a jeho rozhodnutí vychází ze skutkového stavu, který zjistil soud první stupně, popřípadě soud odvolací. V dovolacím řízení již nelze uplatňovat žádné nové skutečnosti ani provádět důkazy.²⁶³

Provedení jednání před dovolacím soudem je nutné, pokud dovolací soud bude měnit rozhodnutí odvolacího soudu. Jedná se o nové rozhodnutí, a to nemůže být založeno na něčem, co nebylo předmětem diskuse stran, neboť takové rozhodnutí by bylo překvapivé a postup soudu by byl v rozporu se zásadou předvídatelnosti, zásadou kontradiktornosti a právem na spravedlivý proces. Ústavní soud k této otázce uvedl, že za situace, kdy dovolací soud dospěl ohledně posuzované otázky k opačným závěrům než soud nalézací a soud dovolací, a rozhodl ve věci (změnil rozsudek odvolacího soudu tak, že se žaloba zamítá) aniž by tuto otázku učinil předmětem kontradiktorní diskuse, porušil tím požadavky spravedlivého procesu plynoucí z čl. 38

²⁵⁹ SVOBODA, K., SMOLÍK, P., LEVÝ, J., ŠÍNOVÁ, R. a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, 1627 s. ISBN 978-80-7400-673-9, kom. k § 242.

²⁶⁰ § 229 odst. 1, § 229 odst. 2 písm. a) a b) a § 229 odst. 3 OSŘ

²⁶¹ § 242 odst. 3, § 241a odst. 1 OSŘ

²⁶² § 243a OSŘ

²⁶³ § 241a odst. 6 OSŘ

odst. 2 Listiny, resp. čl. 6 odst. 1 Úmluvy.²⁶⁴

Pro dovolací řízení platí přiměřeně ustanovení o řízení před soudem prvního stupně, pokud občanský soudní řád neobsahuje v pasáži týkající se dovolání úpravu samostatnou nebo není-li užití těchto ustanovení vyloučeno zákonem nebo povahou dovolacího řízení.

Občanský soudní řád výslovně vylučuje užití ustanovení o výzvě soudu adresované účastníkovi řízení k odstranění vad podání, o záměně účastníků na základě návrhu žalobce, o dispozičních úkonech účastníků řízení (změna návrhu na zahájení řízení, zpětvzetí návrhu na zahájení řízení, vzájemný návrh, kompenzační námitka, uzavření soudního smíru) a o změně účastníků řízení v podobě singulární sukcese.²⁶⁵ Pokud jde o nemožnost vzít v průběhu dovolacího řízení návrh na zahájení řízení zpět, míní se tím zpětvzetí návrhu na zahájení soudního řízení (žaloby), nikoli zpětvzetí návrhu na zahájení dovolacího řízení. Dovolací řízení lze ukončit zpětvzetím dovolání až do okamžiku právní moci rozhodnutí dovolacího soudu. Stejný závěr lze vyslovit ve vztahu ke změně návrhu na zahájení řízení. V dovolacím řízení nelze měnit návrh na zahájení soudního řízení (žalobu), lze však měnit návrh na zahájení dovolacího řízení, ovšem s tím, že není přípustná změna důvodu dovolání a rozsahu, ve kterém se rozhodnutí odvolacího soudu napadá.

Povaha dovolacího řízení vylučuje například užití ustanovení občanského soudního řádu o dokazování, neboť to se v dovolacím řízení neprovádí.

Podle věcného záměru civilního řádu soudního má dovolací soud, podobně jako v současné době, rozhodovat věc bez ústního jednání. Výjimkou by měla být situace, kdy dovolací soud považuje za vhodné ústní jednání nařídit, provádí dokazování nebo trvá-li na něm alespoň jedna ze stran. Navrhne-li dovolatel důkazy k prokázání dovolacího důvodu spočívajícího ve zmatečnosti řízení, může dovolací soud tyto důkazy provést prostřednictvím dožádaného soudu. Přezkumná činnost dovolacího soudu bude ohraničena dovolacími návrhy a důvody, vyjma důvodu zmatečnosti rozsudku odvolacího soudu, ke kterému bude dovolací soud povinen přihlédnout, i kdyby nebyl dovolatelem uplatněn. Dovolací soud bude v řízení postupovat za přiměřeného užití ustanovení ČŘS o odvolání, pokud nebude zákonem stanoveno jinak. Na žádost účastníka řízení dovolací soud vystaví potvrzení o tom, v jakém rozsahu je rozhodnutí odvolacího soudu vykonatelné.²⁶⁶

²⁶⁴ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 9. 2. 2017, sp. zn. IV. ÚS 216/16

²⁶⁵ § 243b s odkazem na § 43, 92, 95 až 99 a 107a OSŘ

²⁶⁶ Věcný záměr civilního řádu soudního. Ministerstvo spravedlnosti ČR 2017 [online]. [cit. 2020/05/30]. Dostupné na: <https://crs.justice.cz/#>. s. 244 - 246, bod 351 až 355.

4.4. Odklad vykonatelnosti a právní moci

Podání dovolání nemá ze zákona suspenzivní účinek, tj. podání dovolání neodkládá právní moc ani vykonatelnost napadeného rozhodnutí. Před rozhodnutím o dovolání však může dovolací soud i bez návrhu odložit (a) vykonatelnost napadeného rozhodnutí, kdyby neprodleným výkonem rozhodnutí nebo exekucí hrozila dovolateli závažná újma, nebo (b) právní moc napadeného rozhodnutí, je-li dovolatel závažně ohrožen ve svých právech a nedotkne-li se odklad právních poměrů jiné osoby než účastníka řízení.²⁶⁷ Odkladem vykonatelnosti nebo právní moci rozhodnutí je dovolatel chráněn před nepříznivými důsledky, které pro něj může mít napadené rozhodnutí. O odkladu vykonatelnosti nebo právní moci rozhodne soud usnesením, proti němuž není přípustné odvolání.²⁶⁸

Senáty Nejvyššího soudu ČR všechna nově došlá dovolání předběžně prostudují, a to zejména se změřením na to, zda neobsahují návrh na odklad vykonatelnosti nebo právní moci. Současně se při předběžném prostudování senát Nejvyššího soudu ČR zaměří na to, zda má dovolání všechny podstatné náležitosti, aby se na případné nedostatky upozornilo co nejdříve, a zda je senát skutečně věcně příslušný vzhledem ke své specializaci k řešení konkrétní věci. Řešení otázky odkladu vykonatelnosti nebo odkladu právní moci příslušný senát Nejvyššího soudu ČR předkládá v co nejkratším čase.²⁶⁹

Usnesení o odložené právní moci nebo vykonatelnosti musí Nejvyšší soud odůvodnit. Pokud dovolací soud takové usnesení neodůvodní, může být zrušeno Ústavním soudem, neboť je nepřezkoumatelné, což je projevem libovůle v soudním rozhodování, a tudíž v rozporu s požadavky, které vyplývají z (normativního) pojmu právního státu podle Ústavy ČR a jeho zásad zakotvených v Listině.²⁷⁰

Odklad vykonatelnosti rozhodnutí (ukládající povinnost k plnění) a odklad právní moci

²⁶⁷ § 243 OSŘ

²⁶⁸ HAMULÁKOVÁ, Klára, PETROV KŘIVÁČKOVÁ, Jana, ŠÍNOVÁ, Renáta a kol. *Civilní proces, Casebook*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2018, 488 s. ISBN 978-80-7598-248-3. s. 289.

²⁶⁹ Podle tiskové zprávy Nejvyššího soudu bylo v roce 2016 vydáno 8 rozhodnutí o odložení vykonatelnosti ve lhůtách 16 až 112 dní a tři rozhodnutí o odložení právní moci ve lhůtách 37 až 317 dní.

Návrh na odklad vykonatelnosti nebo návrh na odklad právní moci napadeného rozhodnutí soudu nižšího stupně. *Nejvyšší soud ČR* [online]. [cit. 2020/05/23]. Dostupné na:

http://www.nsoud.cz/Judikatura/ns_web.nsf/web/Prověřenostamedia~TiskovezpravyNejvysshosoudu~Tiskova_zprava_Navrh_na_odklad_vykonatelnosti_nebo_navrh_na_odklad_pravni_moci_napadeneho_rozhodnuti_soudu_nizsiho_stupne~

²⁷⁰ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 28. 6. 2019, sp. zn. IV. ÚS 1527/19, Čl. 1 odst. 1 Ústavy ČR, Čl. 2 odst. 2 Listiny

(závaznosti) cílí na jiná rozhodnutí. Je-li možné závažné újmě zabránit odkladem vykonatelnosti rozhodnutí, soud primárně odloží vykonatelnost rozhodnutí. Pouze pokud odklad vykonatelnosti nemůže vést ke sledovanému cíli, soud přistoupí k odložení právní moci. Odklad právní moci přichází v úvahu tam, kde jsou sice rozhodnutí vykonatelná, ale pojmově je u nich výkon rozhodnutí vyloučen. Bude se jednat například o určovací rozhodnutí, rozhodnutí ukládající prohlášení vůle nebo rozhodnutí zamítavá. Přestože je u těchto rozhodnutí výkon rozhodnutí vyloučen, jsou schopná zasáhnout do práv některého z účastníků řízení. O odkladu vykonatelnosti a právní moci nemůže soud rozhodnout kumulativně.²⁷¹

Podle věcného záměru civilního řádu soudního má být dovolání pojato jako řádný opravný prostředek, jehož podáním rozsudek odvolacího soudu nenabývá právní moci ani vykonatelnosti. Výjimkou bude dovolání podané navzdory rozhodnutí odvolacího soudu o tom, že je dovolání nepřipustné. Podání takového dovolání způsobí, že rozsudek odvolacího soudu nenabude právní moci, stane se však vykonatelné. Odklad vykonatelnosti bude za této situace možný jen na návrh účastníka řízení.²⁷²

4.5. Další průběh řízení po rozhodnutí o dovolání

Řízení dále nepokračuje, pokud dovolací soud řízení o dovolání skončil tak, že dovolání odmítl, zamítl nebo rozhodnutí odvolacího změnil. Jestliže dovolací soud zruší rozhodnutí odvolacího soudu, popř. zruší také rozhodnutí soudu prvního stupně, pak jedná o věci soud, jemuž se věc vrací k dalšímu řízení.²⁷³ Pokud dovolací soud zrušil dovoláním napadené rozhodnutí pro nedodržení závazného právního názoru nebo z důvodu závažných procesních vad, může nařídit, aby ve věci jednal a rozhodoval jiný senát nebo samosoudce, nebo může věc přikázat jinému soudu.

Soud, který o „obživlé“ věci jedná, je vázán právním názorem vysloveným dovolacím soudem v otázce práva hmotného nebo procesního.²⁷⁴ Pokud jde ale o skutkový stav, soud rozhoduje podle stavu zjištěného v době jeho rozhodnutí. Od závazného právního názoru dovolacího soudu se soud v novém řízení může odchýlit ze dvou důvodů. Prvým je to, že v době

²⁷¹ HAMULÁKOVÁ, Klára, PETROV KŘIVÁČKOVÁ, Jana, ŠÍNOVÁ, Renáta a kol. *Civilní proces, Casebook*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2018, 488 s. ISBN 978-80-7598-248-3. s. 293.

²⁷² Věcný záměr civilního řádu soudního. Ministerstvo spravedlnosti ČR 2017 [online]. [cit. 2020/05/30]. Dostupné na: <https://crs.justice.cz/#>. s. 242, bod 346.

²⁷³ § 243g odst. 1 OSŘ

²⁷⁴ § 243g odst. 1 s odkazem na § 226 OSŘ

od vyhlášení zrušeného rozhodnutí a vydání nového rozhodnutí došlo ke změně právní úpravy týkající se předmětu řízení. Druhým důvodem může být taková změna skutkového základu věci, která nedovoluje aplikaci právního názoru dovolacího soudu. Za uvedených okolností tedy lze připustit, aby se soud nižšího stupně odchýlil od právního názoru soudu vyššího stupně, je však nutné vyžadovat, aby soud tento „odklon“ od právního posouzení přesvědčivě zdůvodnil.²⁷⁵

Pokud bylo dovoláním napadené rozhodnutí zrušeno z důvodu, že o věci rozhodoval věcně nepřislušný soud, pak soud, kterému byla věc postoupena, nemůže opět zkoumat svou věcnou příslušnost.²⁷⁶

V novém řízení, tedy poté, co bylo rozhodnutí odvolacího soudu, popř. také rozhodnutí soudu prvního stupně zrušeno dovolacím soudem, nemůže vzít žalobce žalobu zpět, jestliže důvodem pro zpětvzetí návrhu na zahájení řízení byla skutečnost, která nastala v době, kdy trvaly účinky zrušeného rozhodnutí. Soud o takovém zpětvzetí návrhu na zahájení řízení rozhodne tak, že není účinné.²⁷⁷

Právní poměry někoho jiného než účastníka řízení nemohou být z důvodu právní jistoty novým rozhodnutím dotčeny.²⁷⁸ Právní postavení třetích osob, pokud je odvozeno od rozhodnutí, které dovolací soud zrušil, zůstává nadále odvozeno od tohoto zrušeného rozhodnutí.

²⁷⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 23.10.2018, sp. zn. 27 ICdo 179/2017

²⁷⁶ § 243g odst. 1, § 226 odst. 2, § 104a OSŘ

²⁷⁷ § 96 odst. 6 OSŘ

²⁷⁸ § 243 odst. 2 OSŘ

5. Rozhodnutí o dovolání

O dovolání rozhoduje výhradně Nejvyšší soud, který může dovolání odmítnout, zamítnout, napadené rozhodnutí změnit nebo napadené rozhodnutí odvolacího soudu, popř. také rozhodnutí soudu prvního stupně, zrušit. Pokud Nejvyšší soud rozhodnutí zruší, pak může řízení zastavit, věc vrátit soudu nižšího stupně k dalšímu řízení, popř. postoupit jinému orgánu.

5.1. Zastavení řízení

Dovolatel musí být v řízení zastoupen advokátem nebo notářem, pokud sám nemá právnické vzdělání. Pokud je dovolatelem právnická osoba, stát, obec nebo vyšší územně samosprávný celek, pak za ně musí jednat kvalifikovaná osoba.²⁷⁹ Není-li dovolatel ve smyslu uvedeného zastoupen, ani nespĺňuje předpoklady pro to, aby mohl v dovolacím řízení jednat sám, pak dovolání trpí vadou, kterou lze na výzvu soudu odstranit. Není-li tato vada odstraněna, je to důvod pro zastavení řízení. Řízení zastaví předseda senátu soudu prvního stupně, a pokud to neučiní, pak řízení zastaví dovolací soud.²⁸⁰ Pokud řízení zastaví soud prvního stupně, je proti takovému rozhodnutí přípustný řádný opravný prostředek, a to odvolání, o kterém rozhoduje odvolací soud. Pokud odvolací soud rozhodnutí soudu prvního stupně zruší, není tímto názorem odvolacího soudu dovolací soud vázán, neboť jen dovolací soud může posuzovat splnění podmínek přípustnosti dovolání. Pokud odvolací soud potvrdí rozhodnutí soudu prvního stupně o zastavení řízení, pak soud prvního stupně věc dovolacímu soudu vůbec nepředloží, neboť soudy i účastníci řízení jsou takovým rozhodnutím vázány.

Důvodem pro zastavení řízení je také zpětvzetí dovolání dovolatelem.²⁸¹ Zpětvzetí návrhu žaloby či návrhu na zahájení řízení o řádném či mimořádném opravném prostředku je uplatněním dispoziční zásady. Po zpětvzetí dovolání může dovolatel podat proti stejnému rozhodnutí nové dovolání, které dovolací soud projednává. Pokud by soud druhé řízení o druhém dovolání zastavil z důvodu dříve doručeného zpětvzetí dovolání, porušil by tím základní práva účastníka řízení na soudní ochranu.²⁸²

Dovolací soud zastaví řízení pro neodstranitelné vady řízení. Podmínky zastavení

²⁷⁹ § 241 s odkazem na § 21, 21a, 21b, 26 OSŘ, § 13a ZoÚZSVM

²⁸⁰ § 241b odst. 3, § 243c odst. 3 OSŘ

²⁸¹ § 243c odst. 3 OSŘ

²⁸² Nález Ústavního soudu ČR ze dne 31. 3. 2020, sp. zn. III. ÚS 4012/19, Nález Ústavního soudu ČR ze dne 8. 1. 2020, sp. zn. II. ÚS 1244/19, čl. 36 odst. 1 Listiny

dovolacího řízení se v zásadě posuzují podle hlavy třetí části čtvrté občanského soudního řádu²⁸³, může však nastat situace, kdy dovolací soud musí posoudit podmínky pro zastavení řízení z hlediska podmínek řízení, tedy podle hlavy první části třetí občanského soudního řádu.²⁸⁴ Jedná se o podmínky řízení, které je soud povinen zkoumat kdykoli během řízení s tím, že jedná-li se o takový nedostatek řízení, který nelze odstranit, musí soud řízení zastavit. Pokud je například Nejvyššímu soudu předložena věc náležející do věcné příslušnosti soudu, který rozhoduje podle zvláštního zákona věci správního soudnictví, dovolací soud řízení zastaví. Konkrétně se může jednat o situaci, kdy je dovolání podáno proti rozhodnutí soudu, který toto rozhodnutí vydal jako správce daně, nikoli jako orgán moci soudní. To znamená, že se opravné prostředky proti takovému rozhodnutí řídí daňovým řádem, nikoli občanským soudním řádem, a daňový řád sice připouští přezkum rozhodnutí vydaného při správě daně na základě mimořádného opravného prostředku, ovšem tím se podle daňového řádu míní obnova řízení, nikoli dovolání. Nejvyšší soud, jako orgán moci soudní, nemá pravomoc v rámci řízení o dovolání zasahovat svými rozhodnutími do průběhu daňové (správní) exekuce.²⁸⁵

5.2. Odmítnutí dovolání

Odmítnutí dovolání znamená, že se dovolací soud meritorně dovoláním vůbec nezabýval, je však zapotřebí odlišovat dva důvody, pro které může být dovolání odmítnuto.

Prvým důvodem pro odmítnutí dovolání je jeho vada spočívající v tom, zjevně neobsahuje některou povinnou obsahovou náležitost nebo nesplňuje některý z předpokladů přípustnosti dovolání. Takové dovolání může odmítnout i soud prvního stupně, kterému bylo dovolání doručeno.

Druhý důvod odmítnutí dovolání pramení ze situace, kdy dovolání sice obsahuje všechny povinné náležitosti, soud proto přistoupí k posouzení jeho obsahu, ovšem zjistí, že pro nějakou vadu dovolání nemůže přistoupit k meritornímu přezkumu dovoláním napadeného rozhodnutí odvolacího soudu. Jedná se o případy, kdy je dovolání po formální stránce bez vad, tedy mimo jiné obsahuje vymezení předpokladů jeho přípustnosti i dovolací důvody, ovšem dovolací soud se s těmito závěry dovolatele neztotožní.

Dále uvádím několik příkladů odmítnutí dovolání v praxi.

²⁸³ OSR Část čtvrtá Opravné prostředky, Hlava třetí Dovolání, § 236 a násl. OSŘ

²⁸⁴ OSŘ Část třetí Řízení v prvním stupni, Hlava první Průběh řízení, § 103 a násl. Zkoumání podmínek řízení

²⁸⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 29. 8. 2017, sp. zn. 20 Cdo 3589/2017; § 108 odst. 1 DŘ

Dovolací soud odmítne dovolání, které bylo podáno někým, kdo k podání dovolání není oprávněn nebo dovolání, které bylo podáno opožděně.²⁸⁶ Dodržením lhůty pro podání dovolání se zabývá již soud prvního stupně, který je oprávněn dovolání o opožděnost odmítnout.²⁸⁷ Proti takovému rozhodnutí soudu prvního stupně je přípustné odvolání.

Dovolací soud dovolání odmítne, pokud bylo podané proti rozhodnutí odvolacího soudu, ovšem není přípustné nebo trpí vadami, jež nebyly ve stanovené lhůtě odstraněny a pro něž nelze v dovolacím řízení pokračovat.²⁸⁸ Dovolací soud také odmítne dovolání, které je zjevně bezdůvodné. Pokud dovolací soud odmítá dovolání z důvodu, že dovolání není podle § 237 OSŘ přípustné, je třeba souhlasu všech členů senátu.²⁸⁹

Dovolání dovolací soud odmítne, pokud dovolatel sice uvede odkaz na § 237 OSŘ, popř. toto ustanovení v dovolání odcituje, ovšem neuvede žádnou konkrétní judikaturu Nejvyššího soudu, s níž je rozhodnutí odvolacího soudu v rozporu, která má být přehodnocena nebo která je údajně rozporná. Toto rozhodnutí o odmítnutí dovolání může učinit předseda senátu nebo pověřený člen senátu.²⁹⁰ Nejvyšší soud není povolán k tomu, aby přezkoumával správnost rozhodnutí odvolacího soudu jen proto, že má dovolatel o této správnosti pochybnosti. Naopak je povinností dovolatele, aby vymezil předpoklady přípustnosti dovolání a uvedl konkrétní řešenou otázku z oblasti hmotného nebo procesního práva.²⁹¹

Dovolání dovolací soud odmítne, pokud dovolací soud zjistí, že dovolatelem předestřená právní otázka byla odvolacím soudem posouzena v souladu s ustálenou rozhodovací praxí odvolacího soudu, nepřisvědčí tedy dovolateli, pokud jde o tvrzené rozpory s ustálenou rozhodovací praxí. Dovolání bude odmítnuto v případě, že předestřená právní otázka již byla dovolacím soudem v rozhodovací praxi ve všech souvislostech vyřešena, tedy nepřisvědčí tvrzení dovolatele, že je předestřená právní otázka doposud neřešena.

Pokud je dovolatelem předestřena jedna právní otázka, ačkoli dovoláním napadené rozhodnutí odvolacího soudu závisí na vyřešení více právních otázek, které obstojí samy o sobě, bude dovolání odmítnuto jako nepřípustné, když nesplňuje předpoklady vymezené v § 237 OSŘ.

²⁸⁶ § 243c odst. 3 s odkazem na § 218 písm. b), § 218a OSŘ

²⁸⁷ § 241b odst. 1 s odkazem na § 208 odst. 1 OSŘ

²⁸⁸ § 241b odst. 3 OSŘ

²⁸⁹ § 243c odst. 1 a 2 OSŘ

²⁹⁰ SVOBODA, Karel, TRNĚNÁ, Klára. *Dovolání*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2018, 172 s. ISBN 978-80-7400-685-2. s. 64.

²⁹¹ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 18. 1. 2017, sp. zn. 30 Cdo 3052/2016

Není-li totiž dovolacímu přezkumu předestřena být jen jedna z právních otázek, na které závisí výsledek odvolacího řízení, pak věcný přezkum ostatních otázek nemůže výsledek dovolacího řízení nijak ovlivnit. Dovolání nemůže být přípustné ani k přezkoumání dovoláním otevřené otázky, když případný závěr o nesprávnosti řešení přijatého odvolacím soudem by nemohl vést ke zrušení či změně napadeného rozhodnutí a neprojevil by se tak v poměrech dovolatele založených napadeným rozhodnutím. Jinými slovy posouzení každé jedné otázky, na které závisí rozhodnutí odvolacího soudu, musí být předmětem dovolání, a pokud některá z těchto otázek není dovolatelem zpochybněna nebo nesplňuje předpoklady vymezené v § 237 OSŘ, vede to k odmítnutí dovolání jako celku. Nejvyšší soud vysvětlil, že je vázán uplatněnými dovolacími důvody, včetně jejich obsahového vymezení, a z jiných než dovolatelem uplatněných důvodů napadené rozhodnutí přezkoumat nemůže.²⁹²

5.3. Zamítnutí dovolání a změna rozhodnutí odvolacího soudu

Pokud dovolací soud řízení nezastavil ani dovolání neodmítl, pak (a) dovolání zamítne, dojde-li k závěru, že rozhodnutí odvolacího soudu je správné, nebo (b) může rozhodnutí odvolacího soudu změnit, jestliže odvolací soud rozhodl nesprávně a jestliže dosavadní výsledky řízení ukazují, že je možné o věci rozhodnout.²⁹³

Změní-li dovolací soud rozhodnutí odvolacího soudu, zruší rozhodnutí vydaná v řízení v prvním stupni nebo v odvolacím řízení, která jsou na změněném rozhodnutí odvolacího soudu závislá. Dozví-li se dovolací soud až dodatečně o tom, že na změněném rozhodnutí odvolacího soudu jsou závislá rozhodnutí vydaná v řízení v prvním stupni nebo v odvolacím řízení, rozhodne o jejich zrušení samostatným usnesením.

5.4. Zrušení rozhodnutí odvolacího soudu

Nejsou-li podmínky pro zastavení dovolacího řízení, pro odmítnutí dovolání, pro zamítnutí dovolání nebo pro změnu rozhodnutí odvolacího soudu, dovolací soud napadené rozhodnutí

²⁹² Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 16. 5. 2016, sp. zn. 32 Cdo 5169/2015

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 31. 5. 2016, sp. zn. 29 Cdo 654/2016, ve kterém Nejvyšší soud ČR odkázal na svá usnesení ze dne 23. 10. 2013, sp. zn. 29 Cdo 2303/2013, usnesení ze dne 27. 5. 1999, sp. zn. 2 Cdo 808/97, uveřejněné pod číslem 27/2001 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek, usnesení ze dne 30. 1. 2002, sp. zn. 20 Cdo 910/2000, uveřejněné v časopise Soudní judikatura číslo 3, ročník 2002, pod číslem 54, usnesení ze dne 27. 10. 2005, sp. zn. 29 Cdo 663/2003, uveřejněné pod číslem 48/2006 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek.

²⁹³ Viz § 243d odst. 1 OSŘ

zruší.²⁹⁴ Dovolací soud zruší napadené rozhodnutí v rozsahu, v němž je dovoláním dotčeno. Současně se zrušením napadeného rozhodnutí dovolací soud ve výroku rozhodnutí rozhodne, kterému soudu nebo orgánu věc vrací či poustupuje k dalšímu řízení.

Dovolací soud věc vrátí odvolacímu soudu, pokud svým rozhodnutím zrušil jeho rozhodnutí. Platí-li ale důvody, pro které bylo zrušeno rozhodnutí odvolacího soudu, také na rozhodnutí soudu prvního stupně, zruší dovolací soud i toto rozhodnutí a vrátí věc soudu prvního stupně k dalšímu řízení. Dovolací soud z uvedeného důvodu zruší rozhodnutí soudu prvního stupně *ex officio* a není přitom vázán tím, zda dovolatel požadavek na zrušení prvoinstančního rozhodnutí vznesl či nikoli.²⁹⁵ Pokud o věci rozhodoval věcně nepřislušný soud, dovolací soud věc postoupí k dalšímu řízení věcně příslušnému soudu.²⁹⁶

Dovolací soud zruší také další rozhodnutí vydaná v řízení v prvním stupni nebo v odvolacím řízení, která jsou na zrušovaném rozhodnutí odvolacího soudu závislá. Takovým závislým rozhodnutím bývá zpravidla výrok o náhradě nákladů řízení. Dozví-li se dovolací soud až dodatečně o tom, že na zrušeném rozhodnutí odvolacího soudu jsou závislá rozhodnutí vydaná v řízení v prvním stupni nebo v odvolacím řízení, rozhodne o jejich zrušení samostatným usnesením.²⁹⁷

Zruší-li dovolací soud rozhodnutí odvolacího soudu proto, že se tento soud neřídil jeho závazným právním názorem vysloveným v jeho dřívějším rozhodnutí nebo že v řízení došlo k závažným vadám, může nařídit, aby věc v dalším řízení projednal jiný senát nebo přikázat věc k dalšímu řízení jinému odvolacímu soudu. V případě, že dovolací soud zruší rovněž rozhodnutí soudu prvního stupně, může také nařídit, aby věc v dalším řízení projednal u soudu prvního stupně jiný senát (samosoudce) nebo přikázat věc k dalšímu řízení jinému soudu prvního stupně.²⁹⁸

Nařízení, aby věc projednal a rozhodl jiný soud, senát nebo samosoudce, představuje výjimku z obecného pravidla nezměnitelnosti rozhodovacího tělesa, proto musí být tato výjimka vykládána restriktivním způsobem. Institut zákonného soudce je důležitým prvkem právní jistoty, jejíž prolomení je nutno chápat jako postup nestandardní, výjimečný a pečlivě odůvodněný. Ústavní soud opakovaně aproboval odnětí věci soudci za situace, kdy soudce nalézacího soudu

²⁹⁴ § 243e odst. 1 OSŘ

²⁹⁵ JIRSA, Jaromír. *Občanské soudní řízení. Soudcovský komentář. Kniha IV. § 201 – 250l občanského soudního řádu*. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, 288 s. ISBN 978-80-7598-375-6. s. 233.

²⁹⁶ § 243e odst. 2 OSŘ

²⁹⁷ § 243e odst. 2 OSŘ

²⁹⁸ § 243e odst. 3, § 243g odst. 1 OSŘ

i přes opakované kasace odvolacím soudem sverpě trvá na jednostranném, zjevně neobjektivním a nelogickém hodnocení důkazů, když sice některé odvolacím soudem doporučené důkazy sice provede, ale pak je stejně de facto nehodnotí a zaslepeně opakuje jen určitou výšeč skutkových a právních argumentů, které však věc nepostihují vyváženě a míjejí se s klíčovými skutkovými či právními otázkami.²⁹⁹

Zruší-li dovolací soud rozhodnutí odvolacího soudu a soudu prvního stupně pro zmatečnostní vady, rozhodne též o zastavení řízení, popřípadě o postoupení věci orgánu, do jehož pravomoci náleží.³⁰⁰ Zmatečnostními vadami se míní vady spočívající v tom, že (a) bylo rozhodnuto ve věci, která nenáleží do pravomoci soudů, (b) ten, kdo v řízení vystupoval jako účastník, neměl způsobilost být účastníkem řízení, (c) nebyl podán návrh na zahájení řízení, ačkoliv podle zákona ho bylo třeba, (d) v téže věci bylo již dříve zahájeno řízení, (e) v téže věci bylo dříve pravomocně rozhodnuto. Tyto nedostatky podmínek řízení neumožňují jeho další pokračování, proto dovolací soud odkládá vada rozhodnutí soudů obou stupňů a sám řízení zastaví. Pokud dovolací soud takto rozhodne o věci, která nepatří do pravomoci soudů, pak ve výroku svého rozhodnutí uvede, že věc postupuje orgánu, který je k projednání věci příslušný.³⁰¹

5.5. Forma rozhodnutí dovolacího soudu a rozhodnutí o náhradě nákladů řízení

5.5.1. Forma rozhodnutí a jeho odůvodnění

Dovolací soud rozhoduje rozsudkem, jestliže zamítá dovolání proti rozsudku odvolacího soudu nebo jestliže mění či zrušuje rozsudek odvolacího soudu; jinak rozhoduje usnesením.³⁰²

Rozsudek se vyhlašuje ústně, proběhlo-li ve věci jednání a při vyhlášení je přítomen alespoň jeden účastník nebo osoba zúčastněná na řízení anebo veřejnost. Jsou-li při vyhlašování rozsudku přítomny pouze soudní osoby, rozsudek se vyhlásí vyvěšením zkráceného písemného vyhotovení bez odůvodnění na úřední desce v budově soudu a na elektronické úřední desce po dobu patnácti dnů. Předseda senátu může rozhodnout, že tímto způsobem se uveřejní i nosné důvody rozsudku.³⁰³ Předseda senátu může rozhodnout též o uveřejnění jiného rozhodnutí

²⁹⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 1.12.2015 sp. zn. II. ÚS 2766/14

³⁰⁰ § 243e odst. 4 OSŘ, § 229 odst. 1 písm. a), b) nebo d) a § 229 odst. 2 písm. a) nebo b) OSŘ

³⁰¹ JIRSA, Jaromír. *Občanské soudní řízení. Soudcovský komentář. Kniha IV. § 201 – 250l občanského soudního řádu*. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, 288 s. ISBN 978-80-7598-375-6. s. 224.

³⁰² § 243f odst. 4 OSŘ

³⁰³ § 243f odst. 5 OSŘ

Nejvyššího soudu na úřední desce soudu stejným způsobem, jakým tam vyvěšuje rozsudek.³⁰⁴

Pro rozhodnutí dovolacího soudu je rozhodující stav v době vydání napadeného rozhodnutí odvolacího soudu.³⁰⁵

Rozhodnutí Nejvyššího soudu o dovolání musí být vždy odůvodněno tak, aby se dovolatel z rozhodnutí dozvěděl, proč soud rozhodl tak, jak uvedl ve výrokové části. Pokud rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR takové odůvodnění neobsahuje, jedná se o rozhodnutí nepřezkoumatelné, tudíž rozporné s principy právního státu. Takto vadné rozhodnutí může Ústavní soud ČR v řízení o ústavní stížnosti zrušit.³⁰⁶ Ústavní soud připustil, že se míra odůvodnění rozhodnutí dovolacího soudu může lišit v závislosti na tom, zda byla dovolatelem otevřená otázka v minulosti již řešena, či nikoliv. Každá otázka, není-li zjevně bezdůvodná, by měla být Nejvyšším soudem minimálně jednou důkladně vypořádána, až poté Nejvyšší soud může svá rozhodnutí odůvodnit jen stručně.³⁰⁷ V odůvodnění usnesení, jímž bylo dovolání odmítnuto nebo jímž bylo zastaveno dovolací řízení, dovolací soud pouze stručně uvede, proč je dovolání opožděné, nepřípustné nebo trpí vadami, jež brání pokračování v dovolacím řízení, nebo proč muselo být dovolací řízení zastaveno.³⁰⁸

O zastavení dovolacího řízení nebo o odmítnutí dovolání, které bylo podáno opožděně, které bylo podáno někým, kdo k dovolání není oprávněn, nebo které nebylo řádně doplněno nebo opraveno a v dovolacím řízení nelze pro tento nedostatek pokračovat, může rozhodnout předseda senátu dovolacího soudu nebo pověřený člen senátu.³⁰⁹

5.5.2. Náhrada nákladů v nalézacím řízení a v řízení před dovolacím soudem

Problematika náhrady nákladů řízení se z hlediska rozhodnutí o mimořádném opravném prostředku rozpadá na více samostatných témat. Prvým je rozhodnutí o nákladech řízení v nalézacím a dovolacím řízení, resp. možnost zrušení či změny takového rozhodnutí v řízení o dovolání a druhým je rozhodnutí o nákladech řízení o dovolání.

Nákladem řízení se rozumí zejména hotové výdaje účastníků a jejich zástupců, včetně soudního poplatku, ušlý výdělek účastníků a jejich zákonných zástupců, náklady důkazů, tlumočné, náhrada za daň z přidané hodnoty, odměna za zastupování a odměna pro mediátora

³⁰⁴ § 243f odst. 6 OSŘ

³⁰⁵ § 243f odst. 1 OSŘ

³⁰⁶ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 1. 3. 2004, sp. zn. IV. ÚS 582/2002

³⁰⁷ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 30.10.2019, sp. zn. II. ÚS 1852/19

³⁰⁸ § 243f odst. 3 OSŘ

³⁰⁹ § 243f odst. 2 OSŘ

podle zákona o mediaci za první setkání s mediátorem nařízené soudem.³¹⁰ Soud zpravidla přiznává náhradu nákladů podle zásady úspěchu ve věci tomu účastníku, který měl v řízení plný úspěch, popř. pokud měl ve věci úspěch jen částečný, může soud náhradu nákladů poměrně rozdělit nebo vyslovit, že žádný z účastníků nemá na náhradu nákladů právo. Soud má také možnost s přihlédnutím ke konkrétním okolnostem rozhodnout tak, že přiznává plnou náhradu nákladů řízení účastníku, který měl jen částečný úspěch ve věci.³¹¹

Podobná konstrukce náhrady nákladů řízení, kdy pravidla jejich náhrady je ovládána kritériem úspěchu či neúspěchu ve věci a kritériem účelnosti, je zpracována také do věcného záměru civilního řádu soudního. Novotou by mohla být dohoda účastníků o náhradě nákladů řízení, kterou soud pojme do výroku rozhodnutí, úročení pohledávky na náhradu nákladů v případě prodlení s jejich placením nebo možnost uložit žalobci povinnost zaplatit jistotu na náhradu nákladů řízení za předpokladu, že existuje nejistota o jeho schopnosti zaplatit v případě neúspěchu náhradu nákladů vzniklých na straně žalované.³¹²

Zákon o zvláštních řízeních soudních upravuje náhradu nákladů odlišně. Bylo-li možné zahájit řízení i bez návrhu a v řízení ve statusových věcech manželských a partnerských, nemá žádný z účastníků právo na náhradu nákladů řízení podle výsledku řízení. Náhradu nákladů řízení však lze přiznat, odůvodňují-li to okolnosti případu.³¹³ Speciální ustanovení obsahuje zákon o zvláštních řízeních soudních pro řízení o pozůstalosti, kdy soud přiznává účastníku náhradu nákladů řízení potřebných k účelnému uplatňování nebo bránění práva zcela nebo zčásti proti ostatním účastníkům nebo některým z nich, odůvodňují-li to okolnosti případu nebo jsou-li tu důvody hodné zvláštního zřetele.³¹⁴ Účelnost vynaložených nákladů posoudí soud podle své úvahy, kdy přihlédne k průběhu řízení i k osobním, majetkovým a sociálním poměrům účastníků řízení. Náhradu nákladů proti ostatním účastníkům řízení soud nepřiznává v případě, že byla nařízena likvidace pozůstalosti, neboť v takovém případě lze přiznat náhradu nákladů jen výjimečně, a to proti likvidačnímu správci.³¹⁵ Uvedená pravidla pro náhradu nákladů vzniklých v pozůstalostním řízení

³¹⁰ § 137 odst. 1 OSŘ, § 100 odst. 2 OSŘ

³¹¹ § 142 OSŘ

³¹² LAVICKÝ, Petr, WINTEREOVÁ, Alena, DOBROVOLNÁ, Eva, DVOŘÁK, Bohumil, PULKRÁBEK, Zdeněk. Věcný záměr civilního řádu soudního z pohledu advokacie. *Bulletin advokacie*. Praha: Česká advokátní komora, 2018, (1-2) 11-21. ISSN 1210-6348. s. 19.

³¹³ § 23 ZŘS

³¹⁴ § 128 ZŘS

³¹⁵ § 230, § 266 ZŘS

se obdobně použijí také při rozhodování o nákladech v řízení o dovolání, které bylo v pozůstalostních věcech podáno.³¹⁶

Samostatnou úpravu náhrady nákladů obsahuje exekuční řád. Náklady exekuce jsou odměna exekutora, náhrada paušálně určených či účelně vynaložených hotových výdajů, náhrada za ztrátu času při exekuci, náhrada za doručení písemností, odměna a náhrada nákladů správce závodu, a je-li exekutor nebo správce závodu plátcem daně z přidané hodnoty, je nákladem exekuce rovněž příslušná daň z přidané hodnoty podle zvláštního právního předpisu. Oprávněný má právo na náhradu nákladů účelně vynaložených k vymáhání nároku a tyto náklady hradí oprávněnému povinný. Náklady exekuce hradí exekutorovi povinný.³¹⁷

Ode dne 1. 1. 2013 bylo dovolání přípustné proti každému rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se řízení končilo.³¹⁸ To znamená, že dovolání bylo přípustné (po splnění dalších předpokladů přípustnosti) nejen proti výrokům rozhodnutí odvolacího soudu ve věci samé, ale také proti výrokům o náhradě nákladů, tedy proti akcesorickým výrokům rozhodnutí odvolacího soudu, jímž se odvolací řízení končí.³¹⁹ Současně ale přípustnost dovolání vylučoval tzv. majetkový census, který nedovoloval brojit dovoláním proti rozhodnutím o peněžitém plnění, které nepřevyšovalo částku 50.000 Kč, ledaže jde o vztahy ze spotřebitelských smluv a o pracovní právní vztahy.³²⁰ To otevřelo otázku, zda se tato částka vztahuje zvláště k řízení před soudem prvního stupně a před odvolacím soudem, nebo zda lze pro účely posouzení přípustnosti dovolání tyto částky sčítat. Logické a ústavní se jeví řešení spočívající v součtu nákladů řízení před soudy obou stupňů. Opačný postup by mohl vést například k tomu, že rozhodnutí o náhradě nákladů řízení provedené před soudem prvního stupně, bude-li se týkat částky vyšší než 50.000 Kč, může být přezkoumáno v odvolacím řízení a podruhé také v dovolacím řízení. Naopak rozhodnutí o náhradě nákladů odvolacího řízení, bude-li náhrada činit částku nižší než 50.000 Kč, nebude přezkoumatelné vůbec. V rovině ústavní pak pro řešení spočívající v součtu obou částek hovoří to, že podmínky omezující přístup účastníka řízení k oprávněnému prostředku musí být vykládány restriktivně a bylo by projevem přepjatého formalismu odmítnout dovolání jen proto, že samostatná náhrada nákladů před soudem prvního stupně nebo před odvolacím soudem

³¹⁶ § 135 ZŘS

³¹⁷ § 87 odst. 1 EŘ

³¹⁸ Novela OSŘ provedená zák. č. 404/2012 Sb.

³¹⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 5. 2013, sp. zn. 29 Cdo 1172/2013

³²⁰ § 238 písm. c) OSŘ

nedosahuje částky 50.000 Kč, byť náhrada nákladů v součtu tuto částku přesahuje.³²¹ Ustanovení § 238 OSŘ bylo ode dne 30. 9. 2017 novelizováno mimo jiné tak, že byla možnost přezkoumání výroku o náhradě nákladů řízení dovolacím soudem vyloučena. Zákonodárce vycházel z toho, že úprava nákladů řízení není agendou zvláště složitou, tudíž si nevyžaduje sjednocování judikatury dovolacím soudem.³²²

Výrok o náhradě nákladů je výrokem akcesorickým, který sleduje osud výroku rozhodnutí ve věci samé. Pokud odvolací soud ruší věcný výrok rozhodnutí soudu prvního stupně a věc vrací tomuto soudu k dalšímu řízení, pak tím bez dalšího (aniž by to musel ve svém rozhodnutí uvést) ruší také rozhodnutí o náhradě nákladů řízení, o které bude soud prvního stupně opět rozhodovat v dalším řízení.³²³ Stejně bude postupovat dovolací soud v případě, že zruší rozhodnutí odvolacího soudu a věc mu vrátí k dalšímu řízení. Také v tomto případě bude zrušen výrok o náhradě nákladů řízení, bez ohledu na to, zda byly splněny předpoklady přípustnosti dovolání proti výroku o náhradě nákladů řízení, a odvolací soud o náhradě nákladů rozhodne opět v novém řízení.

5.5.3. Náhrada nákladů řízení před dovolacím soudem

Pro dovolací řízení, stejně jako pro řízení předcházející platí, že rozhodování o nákladech řízení je integrální součástí soudního řízení jako celku. Soud je povinen rozhodnout o náhradě nákladů řízení v souladu s průběhem řízení a výrokem ve věci, přičemž porušení této povinnosti je důvodem pro vyslovení závěru o porušení principu práva na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny.³²⁴ Výjimečně může soud náhradu nákladů zcela nebo zčásti účastníku řízení nepřiznat, pokud existují důvody zvláštního zřetele hodné, nebo odmítne-li se účastník bez vážného důvodu zúčastnit prvního setkání s mediátorem.³²⁵ Pokud soud uplatňuje toto moderační právo, musí účastníkům řízení vytvořit prostor, aby k takovému postupu mohli vznášet tvrzení

³²¹ COUFALÍK, Petr. Několik poznámek k náhradě nákladů řízení v rozhodovací praxi Nejvyššího soudu. *Bulletin advokacie*. Praha: Česká advokátní komora, 2015, (3) 39-43. ISSN 1210-6348.

³²² Důvodová zpráva k zákonu č. 296/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony ze dne 23. 11. 2016, Sněmovní tisk Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR č. 987/0, rok 2016

Usnesení nejvyššího soudu ČR ze dne 14. 2. 2018, sp. zn. 33 Cdo 340/2018

³²³ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 17. 1. 2019, sp. zn. 28 Cdo 4504/2018

³²⁴ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 12. 5. 2004, sp. zn. I. ÚS 653/03

³²⁵ § 150 OSŘ

a důkazní návrhy, které by mohly rozhodnutí soudu ovlivnit.³²⁶ Tento požadavek v obecné rovině vyplývá z práva na spravedlivý proces a obecný soud k takovému postupu zavazuje občanský soudní řád.³²⁷

Součástí rozhodnutí o dovolání je i rozhodnutí dovolacího soudu o náhradě nákladů řízení o dovolání, kdy dovolací soud obdobně aplikuje ustanovení občanského soudního řádu o náhradě nákladů vzniklých v řízení o odvolání, resp. v řízení před soudem prvního stupně.³²⁸ Uvedené znamená, že dovolací soud rozhodne o náhradě nákladů řízení podle úspěšnosti v tomto řízení.

Pokud dovolací soud dovolání odmítne nebo zamítne, uloží dovolateli povinnost zaplatit druhému účastníku náhradu nákladů řízení.³²⁹ Zpravidla se bude jednat o náklady vzniklé účastníku řízení tím, že se písemně vyjádřil k dovolání, když je zapotřebí tento náklad považovat za účelně vynaložený. Pokud byl účastník v dovolacím řízení zastoupen jiným advokátem, než který jej zastupoval v předchozím řízení, připadá do úvahy také náhrada za právní úkon spočívající v převzetí věci.³³⁰ O nákladech řízení dovolací soud rozhodne také v případě, že vedle zrušení rozhodnutí rozhodne také o zastavení řízení nebo o postoupení věci orgánu, do jehož pravomoci projednávána věc náleží. Bylo-li dovolání odmítnuto nebo bylo-li dovolací řízení zastaveno, nemusí být rozhodnutí o náhradě nákladů dovolacího řízení odůvodněno.³³¹ Dovolací soud o povinnosti zaplatit náhradu nákladů řízení o dovolání rozhodne také v případě, že rozhodnutí odvolacího soudu změní. Pokud dovolací soud rozhodnutí odvolacího soudu zruší, rozhodne o náhradě nákladů dovolacího řízení soud, jemuž byla věc vrácena k dalšímu řízení.^{332 333}

5.6. Rozhodnutí o dovolání podle věcného záměru civilního řádu soudního

Věcný záměr civilního řádu soudního předpokládá, že dovolací soud bude zpravidla vydávat věcné rozhodnutí. Dovolací soud ovšem rozhodnutí odvolacího soudu zruší, pokud jej

³²⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 3. 3. 2009, sp. zn. IV. ÚS 215/09 nebo Nález Ústavního soudu ze dne 5. 6. 2008, sp. zn. IV. ÚS 1390/07-1

³²⁷ § 118a odst. 2 OSŘ

³²⁸ § 243c odst. 3 věta první, § 224 odst. 1 a 2, § 137 a násl. OSŘ

³²⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 18.12.2017, sp. zn. 21 Cdo 222/2014

³³⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 4. 3. 2013, sp. zn. 28 Cdo 355/2013 nebo Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 4. 2017, sp. zn. 30 Cdo 6012/2016

³³¹ § 243f odst. 3 OSŘ

³³² Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 16. 5. 2016, sp. zn. 32 Cdo 5169/2015, § 243c odst. 3 věta první, § 224 odst. 1 a § 151 odst. 1 OSŘ

³³³ § 243g odst. 1 OSŘ

považuje za zmatečné, a žalobu odmítne nebo věc vrátí odvolacímu soudu k dalšímu řízení. Dovolací soud rozsudek odvolacího soudu zruší také z důvodu nesprávného právního posouzení, bude-li mít za to, že je třeba nového jednání pro vyřízení věci. Bude-li dovolací soud rušit rozsudek odvolacího soudu a bude-li zapotřebí provést ústní jednání před soudem prvního stupně, pak zruší i rozsudek soudu prvního stupně a věc vrátí tomuto soudu k dalšímu řízení. Soudy nižších stupňů budou vázány právním názorem dovolacího soudu. Nepřípustné dovolání soud se stručným odůvodněním odmítne. O potvrzení nebo změně rozsudku odvolacího soudu rozhodne dovolací soud rozsudkem, v ostatních případech bude rozhodovat usnesením.³³⁴

³³⁴ Věcný záměr civilního řádu soudního. Ministerstvo spravedlnosti ČR 2017 [online]. [cit. 2020/05/30]. Dostupné na: <https://crs.justice.cz/#>. s. 246 - 247, bod 356. až 358.

6. Vztah dovolání a ústavní stížnosti

Po pravomocném ukončení soudního řízení sporného má účastník, který je nespokojen se soudním rozhodnutím, dvě možnosti, jak pro něj nepříznivé rozhodnutí odklidit. Jedná se o zrušení rozhodnutí, které může učinit Nejvyšší soud v řízení o dovolání nebo Ústavní soud v řízení o ústavní stížnosti. Tyto prostředky ochrany práv účastníka nejsou totožné a nelze je použít paralelně. Pro úplnost možno doplnit, že po vyčerpání vnitrostátních prostředků právní ochrany se účastník řízení může obrátit se stížností na Evropský soud pro lidská práva.

Vztah ústavní stížnost a dovolání je často komplikovaný pro účastníky řízení, ale i pro jejich advokáty. Dovolání totiž, na rozdíl od jiných mimořádných opravných prostředků, není zákonnou úpravou nastaveno natolik jednoznačně, aby bylo účastníkům řízení zřejmé, zda je v konkrétním případě přípustné a důvodné či nikoli. Z uvedeného důvodu je převážná většina dovolání odmítnuta bez meritorního přezkumu. Rozhodnutí Nejvyššího soudu dokonce podle některých právníků budí dojem, že Nejvyšší soud věnuje mnoho času vysvětlováním, proč nemůže (a zřejmě ani nechce) meritorně rozhodnout o podaném dovolání, namísto toho, aby se zcela stejným nebo dokonce menším intelektuálním úsilím k meritornímu rozhodnutí přistoupil.³³⁵ Po neúspěchu v řízení o dovolání se účastník řízení může obrátit na Ústavní soud.

6.1. Rozdílná úloha dovolání a ústavní stížnosti

Dovolání a ústavní stížnost slouží k ochraně subjektivních práv účastníků řízení a oba prostředky ochrany práva lze použít proti pravomocnému soudnímu rozhodnutí. Rozdíl mezi těmito instituty je především v tom, že úlohou Ústavního soudu ČR je ochrana ústavnosti, nikoli vedení řízení o dalším opravném prostředku. Ústavní stížnost není dalším řádným ani mimořádným opravným prostředkem, ústavní stížnost je zvláštním právní prostředkem, kterým se zahajuje zcela nové řízení, ve kterém je přezkoumávána ústavnost postupu obecných soudů. Ústavní soud ČR ve svých rozhodnutích upozorňuje, že není součástí soustavy soudů ve smyslu čl. 91 odst. Ústavy ČR a nenáleží mu ani výkon dohledu nad jejich rozhodovací činností. Pokud jde o postup v soudním řízení, zjišťování a hodnocení skutkového stavu a výklad jiných než ústavních předpisů a jejich použití, to je záležitostí obecných soudů. Ústavní soud zasáhne do činnosti obecných soudů jen tehdy, jsou-li právní závěry obecných soudů v příkrém nesouladu se skutkovými zjištěními nebo z nich v žádném možném výkladu odůvodnění nevyplývají, nebo

³³⁵ ŠIMÍČEK, V. Vztah dovolání a ústavní stížnosti včera, dnes a zítra. *Bulletin advokacie*. Praha: Česká advokátní komora. 2016, (7-8) 17-23. ISSN 1210-6348. s. 18.

zakládá-li porušení některé z norem podústavního práva v důsledku svévole (například nerespektování kogentní normy), anebo v důsledku interpretace, jež je v extrémním rozporu s principy spravedlnosti (například uplatněním přepjatého formalismu při použití práva), porušení základního práva nebo svobody.³³⁶

Řízení o ústavních stížnostech nutno chápat ve světle zásady subsidiarity ústavní stížnosti, z níž plyne princip minimalizace zásahů Ústavního soudu do činnosti orgánů veřejné moci. Ústavní stížnost je krajním prostředkem k ochraně práva, nastupujícím tehdy, když náprava před těmito orgány již není standardním postupem možná. Předmětem ústavního přezkumu mají být zásadně věci pravomocně skončené, v nichž případná protiústavnost již není napravitelná jinými procesními prostředky. Smyslem a funkcí ústavní stížnosti je náprava rozhodnutí či jiného zásahu orgánu veřejné moci do ústavně zaručených práv stěžovatele. K této nápravě však nemůže dojít, aniž by byly vyčerpány všechny opravné prostředky, které jsou stěžovateli k dispozici.³³⁷ Ústavní stížnost je ze zákona nepřipustná, jestliže stěžovatel nevyčerpal všechny procesní prostředky, které mu zákon k ochraně jeho práva poskytuje, což platí i pro mimořádný opravný prostředek, který orgán, jenž o něm rozhoduje, může odmítnout jako nepřipustný z důvodů závisejících na jeho uvážení. Ústavní soud neodmítne přijetí ústavní stížnosti, i když není splněna podmínka vyčerpání jiných procesních prostředků k ochraně práv stěžovatele, jestliže (a) stížnost svým významem podstatně přesahuje vlastní zájmy stěžovatele a byla podána do jednoho roku ode dne, kdy ke skutečnosti, která je předmětem ústavní stížnosti, došlo, nebo (b) v řízení o posledním podaném opravném prostředku dochází ke značným průtahům, z nichž stěžovateli vzniká nebo může vzniknout vážná a neodvratitelná újma.³³⁸ Subsidiarita ústavní stížnosti má dimenzi formální a materiální. Formální dimenze se projevuje požadavkem na vyčerpání všech prostředků právní ochrany, které právní řád stěžovateli poskytuje. Materiální dimenze vychází z kompetence Ústavního soudu, který je ochráncem ústavnosti, tedy ochráncem základních práv jednotlivce, pokud tato nebyla respektována ostatními orgány veřejné moci. Subsidiarita ústavní stížnosti respektuje princip dělby moci mezi jednotlivými orgány veřejné moci. Pokud právní předpis stanoví, že v určité procesní situaci je příslušný k rozhodování o právech jednotlivce konkrétní orgán veřejné moci, bylo by zásahem do jeho pravomoci a porušením principu dělby moci, pokud by jiný orgán (Ústavní soud) o těchto právech rozhodoval bez toho, aniž by byla dána možnost

³³⁶ Uvedené opakovaně judikoval Ústavní soud ve svých rozhodnutích, viz např. čl. 15 nálezu ze dne 6. 2. 2020, sp. zn. I. ÚS 1833/18

³³⁷ Stanovisko Pléna Ústavního soudu Pl. ÚS – st. 38/14 ze dne 4. 3. 2014

³³⁸ § 75 odst. 1, odst. 2 písm. a) b) ZoÚS

příslušnému orgánu k realizaci jeho pravomoci.³³⁹ Subsidiární povaha ústavní stížnosti se odráží také v tom, že se předchozím vyčerpáním všech procesních prostředků rozumí nikoli jen jejich formální podání, ale vyčerpání řádné, tj. včasné a bezvadné. V opačném případě Ústavní soud ústavní stížnost směřující proti rozhodnutí odvolacího soudu, případně soudu prvního stupně, odmítne pro nepřipustnost.³⁴⁰

6.2. Podání dovolání a ústavní stížnosti

Ústavní stížnost i dovolání lze podat ve lhůtě dvou měsíců, která ale nemá stejný počátek. Dovolání může účastník řízení podat do dvou měsíců od doručení rozhodnutí odvolacího soudu u soudu, který rozhodoval v prvním stupni.³⁴¹ Oproti tomu Ústavní stížnost lze podat ve lhůtě dvou měsíců od doručení rozhodnutí o posledním procesním prostředku, který zákon stěžovateli k ochraně jeho práva poskytuje; takovým prostředkem se rozumí řádný opravný prostředek, mimořádný opravný prostředek, vyjma návrhu na obnovu řízení, a jiný procesní prostředek k ochraně práva, s jehož uplatněním je spojeno zahájení soudního, správního nebo jiného právního řízení.³⁴² Jestli-že stěžovatel nevyčerpal všechny procesní prostředky, které mu zákon k ochraně jeho práva poskytuje, je ústavní stížnost nepřipustná. To platí i pro mimořádný opravný prostředek (dovolání), který orgán, jenž o něm rozhoduje (Nejvyšší soud), může odmítnout jako nepřipustný z důvodů závisejících na jeho uvážení.³⁴³

Uvedené vede k obecnému závěru, že ústavní stížnost je přípustná až poté, co bylo účastníku řízení doručeno rozhodnutí o dovolání, pokud měl dovolání k dispozici. Dovolání měl účastník řízení k dispozici, pokud byly dány podmínky pro jeho věcné posouzení, tzn. že bylo podáno proti pravomocnému rozhodnutí odvolacího soudu³⁴⁴, neexistují důvody pro jeho nepřipustnost³⁴⁵, anebo se jedná o dovolání proti usnesení odvolacího soudu, kterým bylo

³³⁹ Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 28. 4. 2004, sp. zn. I. ÚS 236/04

³⁴⁰ SVOBODA, K., SMOLÍK, P., LEVÝ, J., ŠÍNOVÁ, R. a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, 1627 s. ISBN 978-80-7400-673-9. kom. k § 236.

Usnesení Ústavního soudu ze dne 22. 1. 2009, sp. zn. III. ÚS 3209/08

³⁴¹ § 240 odst. 1 OSŘ

³⁴² § 72 odst. 3 ZoÚS

³⁴³ § 75 odst. 1 ZoÚS

³⁴⁴ § 236 OSŘ

³⁴⁵ § 238 OSŘ

v průběhu odvolacího řízení rozhodnuto o tom, kdo je procesním nástupcem účastníka, o vstupu do řízení na místo dosavadního účastníka, o přistoupení dalšího účastníka a o záměně účastníka³⁴⁶.

Odvolací soud je povinen ve svém rozhodnutí účastníka poučit o možnosti podat mimořádný opravný prostředek. Jestliže soud tuto povinnost nesplní a účastník řízení jednal v důvěře ve správnost poučení o nepřipustnosti opravného prostředku a nevyčerpal-li proto mimořádný opravný prostředek (dovolání), nemůže mu být tato skutečnost na překážku při podání ústavní stížnosti a při posouzení její přípustnosti. Posoudit ústavní stížnost za této situace jako nepřipustnou by vedlo k porušení práva stěžovatele na soudní ochranu.³⁴⁷

Dovolání se podává u soudu, který o věci rozhodoval v prvním stupni.³⁴⁸ Ústavní stížnost se podává u Ústavního soudu a řízení je zahájeno dnem doručení tohoto návrhu.³⁴⁹

Do 31.12.2012 byla podle zákona o Ústavním soudu ústavní stížnost přípustná i v případě, že stěžovatel nevyčerpal všechny prostředky, které mu zákon k ochraně jeho práva poskytoval. Jednalo se o to, že stěžovatel nemusel vyčerpat mimořádný opravný prostředek, který orgán, jenž o něm rozhoduje, může odmítnout jako nepřipustný z důvodů závisejících na jeho uvážení. Případné vyčerpání nenárokového dovolání tedy do 31.12.2012 záviselo na úvaze účastníka řízení.³⁵⁰

Podle aktuální právní úpravy předpoklady přípustnosti dovolání³⁵¹ splněny být nemusí, přesto je účastník řízení veden k tomu, aby před podáním ústavní stížnosti využil možnosti podat dovolání. Existenci předpokladů přípustnosti dovolání totiž zkoumá odvolací soud, který je oprávněn zrušit nebo změnit svou dosavadní rozhodovací praxi. Účastník řízení tedy musí před podáním ústavní stížnosti podat dovolání i za předpokladu, že není přesvědčen o naplnění předpokladů přípustnosti dovolání, neboť i tak je tento mimořádný opravný prostředek potenciálně účinný.³⁵²

³⁴⁶ § 238a OSŘ

³⁴⁷ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 31. 3. 2020, sp. zn. IV. ÚS 2397/19, Nález Ústavního soudu ČR ze dne 10. 3. 2020, sp. zn. IV. ÚS 286/20

³⁴⁸ § 240 OSŘ

³⁴⁹ § 27 odst. 2 ZoÚS

³⁵⁰ SVOBODA, K., SMOLÍK, P., LEVÝ, J., ŠÍNOVÁ, R. a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, 1627 s. ISBN 978-80-7400-673-9, komentář k § 236 OSŘ.

³⁵¹ § 237 OSŘ

³⁵² SVOBODA, K., TRNĚNÁ, K. *Dovolání*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2018, 172 s. ISBN 978-80-7400-685-2. s. 146.

Pokud dovolací soud odmítne dovolání proto, že nejsou podle jeho názoru naplněny předpoklady jeho přípustnosti, resp. proto, že účastník řízení v dovolání nevymezil předpoklady přípustnosti dovolání nebo jeho důvody, může být tento postup dovolacího soudu předmětem ústavní stížnosti. Dospěje-li Ústavní soud ČR k závěru, že dovolací soud odmítl dovolání, ačkoli dovolatel předpoklady přípustnosti dovolání vymezil a uvedl také dovolací důvody, pak usnesení Nejvyššího soudu o odmítnutí dovolání zruší.³⁵³

Účastník řízení není odpovědný jen za to, že využije institutu dovolání před podáním ústavní stížnosti, ale i za to, že jeho dovolání bude včasné a formálně bezvadné. Dovolání, které bylo odmítnuto pro jeho opožděné podání nebo pro jeho vady, povede následně k tomu, že bude odmítnuta také ústavní stížnost.³⁵⁴ Podle zákona o Ústavním soudu³⁵⁵ platí, že byl-li mimořádný opravný prostředek (dovolání) orgánem, který o něm rozhoduje (Nejvyšším soudem), odmítnut jako nepřípustný z důvodů záviselých na jeho uvážení, lze podat ústavní stížnost proti předchozímu rozhodnutí o procesním prostředku k ochraně práva, které bylo mimořádným opravným prostředkem napadeno, ve lhůtě dvou měsíců od doručení takového rozhodnutí o mimořádném opravném prostředku. Odmítne-li však Nejvyšší soud dovolání jako opožděné, není takové rozhodnutí jakkoli závislé na jeho uvážení. V takovém případě platí, že lhůta k podání ústavní stížnosti začíná svůj běh dnem následujícím po doručení rozhodnutí odvolacího soudu, což v praxi znamená, že Ústavní soud stížnosti směřující proti rozsudkům odvolacího soudu odmítá jako opožděně podané.³⁵⁶

Rozpor rozhodnutí dovolacího soudu s nálezy Ústavního soudu může zakládat důvodnost dovolání a může odůvodňovat i jeho přípustnost. Podle Ústavního soudu námitka dovolatele, že v jeho věci odvolací soud poté, co mu byla věc vrácena Ústavním soudem, právní závěry vyslovené ve zrušujícím nálezu nerespektoval, zakládá přípustnost dovolání, které tudíž nelze odmítnout formálně z důvodu, že stěžovatel nepodřadil svou námitku pod některý z dovolacích důvodů uvedených v § 237 OSŘ. Ústavní soud nepřisvědčil názoru Nejvyššího soudu, že námitka nerespektování nálezu Ústavního soudu může zakládat důvodnost dovolání, nikoli však jeho přípustnost podle § 237 OSŘ, neboť takový důvod přípustnosti dovolání toto ustanovení neobsahuje. Podle Ústavního soudu nejde primárně o začlenění námitek dovolatele pod některý

³⁵³ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 15. 3. 2017, sp. zn. II. ÚS 1966/16

³⁵⁴ § 43 odst. 1 písm. e) ZoÚS

³⁵⁵ § 72 odst. 4 ZoÚS

³⁵⁶ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 18. 7. 2017, sp. zn. IV. ÚS 3092/16

z důvodů uvedených v § 237 OSŘ, nýbrž o to, aby dovolatel vzal v úvahu judikaturu Nejvyššího soudu k dané věci, seznámil se s ní, vymezil se vůči ní a tuto svoji aktivitu promítl do textu dovolání s tím, že uvede, která z podmínek zakládajících přípustnost dovolání je podle něj splněna (například absence judikatury, rozpory v judikatuře apod.). Ústavní soud ale dodává, že lze takový, jinak zcela oprávněný požadavek klást pouze na dovolatele, který bude namítat nesoulad s judikaturou Nejvyššího soudu. Podle Ústavního soudu je absurdní trvat na tom, aby také dovolatel, v jehož věci bylo rozhodnutí odvolacího a dovolacího soudu Ústavním soudem zrušeno, se vymezoval proti judikatuře Nejvyššího soudu, když postačí srozumitelná námitka, že rozhodnutí odvolacího soudu nerespektovalo závazný právní názor Ústavního soudu. Nejde o nerespektování judikatury Ústavního soud jako takové, ale o nerespektování závěru Ústavního soudu v konkrétní projednávané věci.³⁵⁷

Závisí-li dovoláním napadené rozhodnutí na řešení otázky hmotného a procesního práva s ústavní relevancí, je Nejvyšší soud povinen rozhodovací praxi Ústavního soudu respektovat a v souladu s touto rozhodovací praxí předloženou věc posuzovat. Pokud se dovolací soud při řešení právní otázky s ústavní relevancí odchýlí od rozhodovací praxe Ústavního soudu, pak toto nerespektování právního názoru Ústavního soudu vyjádřeného v jeho nálezu³⁵⁸ zakládá porušení práva na soudní ochranu³⁵⁹ a představuje současně nerespektování povinnosti obecných soudů poskytovat ochranu základním³⁶⁰ právům a svobodám.³⁶¹

Vztah mezi Ústavním soudem a Nejvyšším soudem je vztahem systémovým, když je úlohou Nejvyššího soudu sjednocovat judikaturu z hlediska výkladů podústavních právních předpisů, zatímco primárním úkolem Ústavního soudu je ochrana ústavně zaručených práv a svobod a sjednocování jejich výkladu. Z uvedeného důvodu účastník řízení používá jinou argumentaci před dovolacím soudem (chybějícím či rozporným výkladem podústavního práva) a jinou před Ústavním soudem (porušením ústavních práv), ale současně platí, že by se Ústavní soud neměl zabývat stížnostními námitkami, které nebyly uplatněny v předcházejícím řízení. To může vést k tomu systémovému problému, neboť se mohou vytvářet dva světy, které si příliš nerozumějí a hovoří jiným jazykem. Podobný problém nenastává v systému souřadnosti těchto

³⁵⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 6. 12. 2016, sp. zn. II. ÚS 2000/16

³⁵⁸ Čl. 89 odst. 2 Ústavy ČR

³⁵⁹ Čl. 36 odst. 1 Listiny

³⁶⁰ ČL. 4 Ústavy ČR

³⁶¹ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 28. 6. 2019, sp. zn. IV. ÚS 2932/18

dvou soudů, který je zaveden v sousedním Rakousku. Vztah tamního Ústavního soudního dvora a nejvyšších soudů není definován jako stav nadřazenosti, když rozhodnutí nejvyšších soudů není přezkoumatelné ústavní stížností. V tomto systému je věcí navrhovatele, zda se se stížností obrátí k soudu ústavnímu nebo nejvyššímu, popř. zda svou stížnost uplatní u obou soudů současně.³⁶²

³⁶² ŠIMÍČEK, V. Vztah dovolání a ústavní stížnosti včera, dnes a zítra. *Bulletin advokacie*. Praha: Česká advokátní komora. 2016, (7-8) 17-23. ISSN 1210-6348. s. 18.

7. Porovnání české a slovenské právní úpravy dovolání

Rekodifikační práce na procesních předpisech upravujících civilní soudní řízení byly na Slovensku zahájeny dříve než u nás a byly završeny tím, že dne 1. 7. 2016 na Slovensku nabyly účinnosti tři nové procesní kodexy. Jedná se o Civilný sporový poriadok (Zák. č. 160/2015 Z.z.), Civilný mimosporový poriadok (Zák. č. 161/2015 Z.z.) a Správny súdny poriadok (Zák. č. 162/2015 Z.z.).³⁶³ Civilný sporový poriadok zrušil a nahradil Občianský súdny poriadok (Zák. č. 99/1963 Sb.). Opravné prostředky sporného řízení jsou zařazeny do čtvrté části CSP a jedná se o řádný opravný prostředek, kterým je odvolání a mimořádné opravné prostředky, kterými jsou žaloba na obnovu řízení, dovolání a dovolání generálního prokurátora.³⁶⁴ O dovolání rozhoduje Nejvyšší soud SR, a to (stejně jako soud odvolací) zásadně v senátech a s cílem poskytnout ochranu individuálním právům dovolatele a tím také sjednocovat soudní judikaturu.³⁶⁵ Smysl dovolání je eliminovat zmatečnosti rozhodnutí a vytvářet jednotnou rozhodovací praxi ohledně zásadních právních otázek a podle Ústavního soudu SR dovolatelé i širší právnická obec očekávají odpovědi na tyto zásadní právní otázky, a proto se od Nejvyššího soudu očekává citlivý a důsledný přístup při zvažování, zda jeho rozhodnutí skutečně tyto odpovědi poskytují.³⁶⁶

7.1. Přípustnost dovolání

Slovenská právní úprava dovolání, podobně jako u nás, ukládá dovolateli povinnost uvést podmínky přípustnosti dovolání a důvody dovolání. Přípustnost dovolání je založena dvojím způsobem, ve vztahu k různým druhům rozhodnutí.

První skupinou rozhodnutí jsou podle § 420 CSP všechna rozhodnutí odvolacího soudu (a) ve věci samé, nebo (b) kterými se řízení končí. Proti těmto rozhodnutím je dovolání přípustné, pokud (a) se rozhodovalo ve věci, která nepatří do pravomoci soudu, (b) ten, kdo v řízení vystupoval jako strana, neměl procesní subjektivitu, (c) strana neměla způsobilost v plném rozsahu samostatně jednat před soudem v plném rozsahu a nejednal za ni zákonný zástupce nebo procesní opatrovník, (d) ve stejné věci bylo již pravomocně rozhodnuto nebo bylo již dříve zahájeno řízení,

³⁶³ Nové procesné kódexy. *Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky* [online]. [cit. 2021/03/10]. Dostupné na: <https://www.justice.gov.sk/Stranky/Nase-sluzby/Nase-projekty/nove-procesne-kodexy/Uvod.aspx>

³⁶⁴ § 355 a násl. CSP

³⁶⁵ Důvodová zpráva k zákonu č. 160/2015 Z.z., civilný sporový poriadok, Sněmovní tisk Parlamentu SR č. 1333, dostupné na webových stránkách Národní rady Slovenské republiky: <https://www.nrsr.sk/web/Default.aspx?sid=zakony/zakon&MasterID=5280>

³⁶⁶ Nález Ústavního soudu SR ze dne 9. 6. 2020, sp. zn. I. ÚS 51/2020

(e) rozhodoval vyloučený soudce nebo nesprávně obsazený soud, anebo (f) soud nesprávným procesním postupem znemožnil straně realizaci jejích procesních práv v takové míře, že došlo k porušení práva na spravedlivý proces.³⁶⁷ Rozhodnutím soudu ve věci samé je rozhodnutí meritorní, kterým je rozhodnuto o předmětu řízení tak, jak byl vymezený v žalobě nebo dalších dispozičních úkonech účastníků řízení. Rozhodnutím ve věci samé může být řízení skončeno, přesto jsou tato rozhodnutí z hlediska § 420 CSP řazena do skupiny rozhodnutí ve věci samé. Rozhodnutími soudu, kterými se řízení končí jsou pro účely § 420 CSP míněna procesní rozhodnutí, která soud vydá, aniž by řešil podstatu sporu z hlediska skutkového nebo hmotněprávního (např. usnesení o odmítnutí dovolání).³⁶⁸

Většina shora uvedených podmínek přípustnosti je shodná s důvody, pro které lze podle českého občanského soudního řádu napadnout pravomocné rozhodnutí soudu prvního stupně nebo odvolacího soudu žalobou pro zmatečnost.³⁶⁹ K těmto zmatečnostním vadám Nejvyšší soud ČR v řízení o dovolání sice přihlíží, ale až poté, co je posoudí dovolání jak přípustné.³⁷⁰ Dále slovenská právní úprava mezi zmatečnostní podmínky přípustnosti dovolání řadí překážky v řízení způsobené tím, že ve věci již bylo rozhodnuto nebo řízení již bylo zahájeno (negativní procesní podmínky řízení) anebo lze postup soudu hodnotit jako neústavní porušení práva na spravedlivý proces.

Dále uvedu několik příkladů přípustnosti dovolání z důvodu, že soud nesprávným procesním postupem znemožnil účastníku řízení uplatnění procesních práv v takové míře, že došlo k porušení práva na spravedlivý proces (§ 420 písm. f) CSP). Takto vymezený důvod přípustnosti dovolání byl do zákona zařazen až v roce 2016 v důsledku rekonstrukce civilního procesu. Právo na spravedlivý proces je třeba vykládat eurokonformně v souladu s judikaturou ESLP, která předpokládá, že se jedná o porušení procesních práv, nikoli hmotněprávních nároků stran.³⁷¹ Obsah práva na spravedlivý proces je složitě strukturovaný a patří do něj více samostatných subjektivních práv a principů, které mohou být konkrétní (veřejnost řízení, průběh řízení bez

³⁶⁷ § 420 písm. a) až f) CSP

³⁶⁸ ŠTEVČEK, Marek, FICOVÁ, Svetlana, BARICOVÁ, Jana, MESIARKINOVÁ, Soňa, BAJÁNKOVÁ, Jana, TOMAŠOVIČ, Marek a kol. *Civilný sporový poriadok*. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2016, 1540 s. ISBN 978-80-7400-6296. s. 1353.

³⁶⁹ § 229 odst. 1 OSŘ

³⁷⁰ § 242 odst. 3 OSŘ

³⁷¹ Důvodová zpráva k zákonu č. 160/2015 Z.z., civilný sporový poriadok, Sněmovní tisk Parlamentu SR č. 1333, dostupné na webových stránkách Národní rady Slovenské republiky: <https://www.nrsr.sk/web/Default.aspx?sid=zakony/zakon&MasterID=5280>

zbytečných průtahů, právo na nezávislý a nestranný soud) nebo abstraktní (řádné odůvodnění soudního rozhodnutí, předvídatelnost soudního rozhodnutí nebo zákaz svévolného postupu soudu).³⁷²

Pod tento důvod přípustnosti dovolání možno podřadit situaci, kdy soud nevyhoví návrhu účastníka řízení na provedení důkazu, byť se nejednalo o důkaz (a) o skutečnosti, která nemá relevantní souvislost s předmětem řízení, (b) který není způsobilý ověřit nebo vyvrátit tvrzenou skutečnost nebo (c) je vzhledem na nepochybné výsledky dokazování provedeného jinými důkazy nadbytečný.³⁷³

Jiným důvodem pro vyslovení zmatečnosti spočívající v porušení práva na spravedlivý proces může být shledán v postupu odvolacího soudu, který nepřihlédl k odvolání účastníka sporu sepsanému advokátem, protože tento účastník řízení nebyl v pozdějších stadiu odvolání již zastoupen, a řízení zastavil pro nedostatek spočívající v absenci právního zastoupení. Účastník řízení totiž musí být v určitých řízeních zastoupen advokátem a soud k podáním nezastoupeného účastníka nepřihlíží³⁷⁴; to ale neznamená, že by soud neměl přihlížet k podáním zpracovaným advokátem, který v pozdějším stadiu účastníka již nezastupoval. Řízení lze dokončit a vydat v něm věcné rozhodnutí a důsledkem absence právního zastoupení je pouze to, že soud nebude k úkonům nezastoupeného účastníka přihlížet.³⁷⁵

Zmatečnost spočívající v porušení práva na spravedlivý proces může spočívat v tom, že soud nerozhodne o žádosti účastníka o odročení jednání. Pro tento závěr není podstatné, zda byli účastníci na jednání předvoláni či nikoli, ale to, že bylo narušeno jejich právo jednání se zúčastnit. To, že nebyl účastník řízení předvolán k jednání neznamená, že nemá právo osobně se jednání účastnit a také právo požádat o odročení jednání.³⁷⁶

Pod pojem „procesní postup“ ve smyslu „práva na spravedlivý proces“ nutno podřadit také právo na odůvodnění rozhodnutí, které nemůže být nedostatečné a nepřezkoumatelné. Ústavní soud SR v této souvislosti odkázal na judikaturu ESLP, ze které vyplývá, že soudní rozhodnutí musí v dostatečné míře uvádět důvody, na kterých se zakládají. Nevyžaduje se, aby soud

³⁷² ŠTEVČEK, Marek, FICOVÁ, Svetlana, BARICOVÁ, Jana, MESIARKINOVÁ, Soňa, BAJÁNKOVÁ, Jana, TOMAŠOVIČ, Marek a kol. *Civilný sporový poriadok*. Komentár. Praha: C. H. Beck, 2016, 1540 s. ISBN 978-80-7400-6296. s. 1371.

³⁷³ Usnesení Nejvyššího soudu SR ze dne 1. 2. 2021, sp. zn. 7 Cdo 205/2019

³⁷⁴ § 90 odst. 2 CSP

³⁷⁵ Usnesení Nejvyššího soudu SR ze dne 15.11.2019, sp. zn. 4 Obdo 97/2018

³⁷⁶ Usnesení Nejvyššího soudu SR ze dne 21.11.2019, sp. zn. 3 Cdo 146/2019

v odůvodnění rozhodnutí reagoval na každý argument strany, nemůže však pominout argument, který je pro rozhodnutí rozhodující.³⁷⁷ Názor na to, zda je nedostatečné odůvodnění rozhodnutí důvodem přípustnosti dovolání se v rozhodovací praxi Nejvyššího soudu SR vyvíjel. Velký senát občanskoprávního kolegia Nejvyššího soudu původně vyslovil názor, že nedostatečné odůvodnění rozhodnutí nezakládá přípustnost dovolání pro zmatečnost, následně však jiné senáty považovaly dovolání z tohoto důvodu za přípustné, a to s kasačním následkem pro napadená rozhodnutí odvolacích soudů.³⁷⁸

Druhou skupinou jsou podle § 421 odst. 1 CSP rozhodnutí odvolacího soudu, kterými tento soud potvrdil nebo změnil rozhodnutí prvoinstančního soudu, pokud záviselo na vyřešení právní otázky (a) při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe odvolacího soudu, (b) která v rozhodovací praxi odvolacího soudu nebyla doposud řešena, nebo (c) je dovolacím soudem řešena rozdílně.³⁷⁹ Vymezení podmínek přípustnosti dovolání je blízké našemu vymezení podmínek přípustnosti v užším smyslu podle § 237 OSŘ. Rozdíl je v tom, že slovenská úprava mezi podmínky přípustnosti neřadí právní otázku, která je dovolacím soudem již řešena, ale podle názoru dovolatele by měla být posouzena jinak. Tyto podmínky přípustnosti dovolání směřují k naplnění principu právní jistoty, který je definovaný jako stav, ve kterém každý občan může očekávat, že bude jeho spor rozhodnutý v souladu s ustálenou rozhodovací praxí nejvyšších soudních autorit a pokud taková praxe není, pak může čekat, že jeho věc bude rozhodnuta spravedlivě.³⁸⁰

V rozhodovací praxi se vyvíjel názor na to, zda lze důvody přípustnosti kumulovat. Nejvyšší soud SR nejprve zaujal stanovisko, že je kumulace důvodů přípustnosti dovolání zakázaná, ale následně tento názor korigoval.³⁸¹ K této otázce se vyjádřil i Ústavní soud ČR, podle

³⁷⁷ Nález Ústavního soudu SR ze dne 1. 6. 2020, sp. zn. II. ÚS 559/2018

³⁷⁸ SEDLAČKO, František. Ústavný súd vracia dovolaniu ľudskú tvár. *Bulletin slovenskej advokácie*. Slovenská advokátska komora. 2021, (1-2) 9-10. ISSN 1335-1079. s. 9.

Rozhodnutí velkého senátu občanskoprávního kolegia Nejvyššího soudu SR sp. zn. 1 VCdo 2/2017, rozhodnutí senátů Nejvyššího soudu SR sp. zn. 4 Cdo 34/2018, 8 Cdo 152/2018, 5 Cdo 57/2019, 4 Cdo 120/2019, 1 Obdo/7/2018, 1 Obdo/82/2018 apod.

³⁷⁹ § 421 odst. 1 písm. a) až c) CSP

³⁸⁰ ŠTEVČEK, Marek, FICOVÁ, Svetlana, BARICOVÁ, Jana, MESIARKINOVÁ, Soňa, BAJÁNKOVÁ, Jana, TOMAŠOVIČ, Marek a kol. *Civilný sporový poriadok*. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2016, 1540 s. ISBN 978-80-7400-6296. s. 1380.

³⁸¹ SEDLAČKO, František. Ústavný súd vracia dovolaniu ľudskú tvár. *Bulletin slovenskej advokácie*. Slovenská advokátska komora. 2021, (1-2) 9-10. ISSN 1335-1079. s. 9.

Rozhodnutí velkého senátu občanskoprávního kolegia Nejvyššího soudu SR sp. zn. 1 VCdo 2/2017 a sp. zn. 1 VCdo 1/2018

jehož názoru dovolatel může kumulovat více předpokladů přípustnosti dovolání a dovolací soud je povinen se všemi postupně zabývat.³⁸² Podle Ústavního soudu SR není dovolací soud vázán dovolatelem vymezenými důvody přípustnosti dovolání podle § 420 odst. 1 CSP, které představují pouze jeho subjektivní argumentaci, která má napomoci přezkoumání rozhodnutí dovolacího soudu. Přípustnost dovolání zkoumá Nejvyšší soud autonomně a sám. Pokud má dovolatel pochybnost o ustálené rozhodovací praxi Nejvyššího soudu, může důvody přípustnosti dovolání vymežit eventuálně. Podle Ústavního soudu SR je Nejvyšší soud povinen při posuzování přípustnosti dovolání přihlídnout i k těm svým stanoviskům a rozhodnutím, které dovolatel v dovolání nevedl.³⁸³

Slovenská úprava obsahuje také negativní podmínky přípustnosti dovolání. Přípustná nejsou dovolání proti rozhodnutí, proti nimž není možné podat odvolání³⁸⁴, a dále proti rozhodnutím odvolacího soudu o peněžitém plnění, které nedosahuje zákonem stanovené výše.³⁸⁵ Zákon neobsahuje konkrétní výši peněžitého plnění, když hodnotu sporu odvozuje od násobků minimální mzdy platné ke dni podání žaloby.

7.2. Dovolací důvody

Dovolatel musí v dovolání uvést dovolací důvody, tedy uvést to, v čem spatřuje vadu napadeného rozhodnutí. Jedná se o obligatorní náležitost dovolání a tyto důvody mohou být dvojího, kvalitativně odlišného druhu. Dovolání pro zmatečnostní vady směřuje k odstranění vážných procesních nedostatků, oproti tomu dovolání pro nesprávné právní posouzení věci se zaměřuje na právní jistotu, jednotu soudního rozhodování a vývoj práva. Prostřednictvím řízení o dovolání může Nejvyšší soud plnit svou úlohu sjednotitele soudní judikatury a také sledovat trend nastolený v zahraničních právních úpravách.³⁸⁶

³⁸² Nález Ústavního soudu SR ze dne 26. 4. 2018 sp. zn. II. ÚS 89/2018

³⁸³ Nález Ústavního soudu SR ze dne 9. 6. 2020, sp. zn. I. ÚS 51/2020

³⁸⁴ § 421 odst. 2 s odkazem na § 357 písm. a) až n) CSP

³⁸⁵ § 433 odst. 1 a 2 CSP

³⁸⁶ ŠTEVČEK, Marek, FICOVÁ, Svetlana, BARICOVÁ, Jana, MESIARKINOVÁ, Soňa, BAJÁNKOVÁ, Jana, TOMAŠOVIČ, Marek a kol. *Civilný sporový poriadok*. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2016, 1540 s. ISBN 978-80-7400-6296. s. 1407.

Dovolání přípustné pro zmatečnostní vady uvedené v § 420 CSP lze odůvodnit pouze tím, že v řízení došlo k některé z vad taxativně uvedených v tomto ustanovení a dovolatel musí uvést, v čem tato vada řízení spočívá.³⁸⁷

Pokud jsou předpoklady přípustnosti dovolání spatřovány podle § 421 CSP v tom, že rozhodnutí odvolacího soudu záviselo na vyřešení právní otázky (a) při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu, (b) která v rozhodovací praxi dovolacího soudu nebyla doposud řešena anebo (c) je dovolacím soudem řešena rozdílně, pak může být dovolání odůvodněno pouze nesprávným právním posouzením věci. Slovenská i česká právní úprava v takovém případě ukládá dovolateli povinnost uvést právní posouzení věci, které pokládá za nesprávné a uvést, v čem podle jeho názoru tato nesprávnost spočívá.³⁸⁸

7.3. Další předpoklady a náležitosti dovolání

Podle české i slovenské úpravy může podat dovolání pouze účastník řízení, který podle napadeného rozhodnutí v soudní při neuspěl. V obou právních úpravách také platí, že nelze podat dovolání jen proti důvodům rozhodnutí, dovolání se podává u prvoinstančního soudu, dovolání se podává ve lhůtě dvou měsíců od doručení rozhodnutí, které je dovoláním napadeno, nebo to, že je dovolatel povinen uvést vše co považuje za podstatné přímo v textu v dovolání a nemůže odkazovat na text obsažený v jiných listinách.

V řízení o dovolání nelze uplatnit novoty, pokud jde o skutková tvrzení nebo důkazní návrhy.³⁸⁹ Nejvyšší soud SR vysvětlil, že dovolatel nemůže s dovoláním uspět, pokud v tomto řízení otvírá otázku, kterou dříve neuplatnil v řízení o odvolání. Opačný závěr by vedl k absurdní situaci, kdy by dovolací soud přezkoumával rozsudek odvolacího soudu z důvodů, které odvolací soud neměl možnost posuzovat, neboť mu odvolatel (dovolatel) svou argumentaci nepředložil a vyčkal s ní až na řízení před dovolacím soudem. Dovolání jako mimořádný opravný prostředek nemůže tímto způsobem sloužit jako nástroj obcházení povinnosti vyčerpání řádných opravných prostředků, a to nejen formálně, ale i materiálně, tedy věcně (argumentačně). To znamená, že dovolatel může v mimořádném opravném prostředku úspěšně argumentovat jen takovými důvody,

³⁸⁷ § 431 CP

³⁸⁸ § 432 CSP, § 241a odst. 3 OSŘ

³⁸⁹ § 435 CSP

kteřé namítal již v rámci řádného opravného prostředku a které byly meritorně posuzované odvolacím soudem.³⁹⁰

Podle české i slovenské právní úpravy musí být dovolatel právně zastoupen, pokud nemá právnícké vzdělání sám (jde-li o fyzickou osobu) nebo jeho zástupce (jde-li o právníckou osobu).³⁹¹ Podle české úpravy se zastoupením míní zastoupení advokátem nebo notářem, slovenská úprava připouští pouze zastoupení advokátem. Slovenská úprava obsahuje speciální ustanovení o zastoupení osobou založenou nebo zřizenou za účelem ochrany spotřebitele, osobou oprávněnou zastupovat podle předpisů o zákazu diskriminace anebo odborovou organizací, pokud jejich zaměstnanec nebo člen, který za ně jedná, má vysokoškolské právnícké vzdělání druhého stupně³⁹².

Dovolání musí být advokátem nebo jinou osobu, kterou k tomu zákon opravňuje, skutečně sepsané a podepsané. Účelem této úpravy je, aby v jednání o dovolání s Nejvyšším soudem povolaným o dovolání rozhodovat komunikovala osoba garantující patřičnou odbornou úroveň všech podání. Sankcí za nesplnění této podmínky je odmítnutí dovolání bez věcného projednání a zkoumání jeho přípustnosti.³⁹³ Pokud dovolání podepíše advokátní koncipient, není splněna podmínka právního zastoupení dovolatele, což má za následek odmítnutí dovolání.³⁹⁴ Nedostatek právního zastoupení lze v poměrech české i slovenské úpravy odstranit v přiměřené lhůtě určené soudem prvního stupně, ve které dovolatel (či spíše jeho zástupce) získává také prostor pro odstranění jiných vad podání, které by jinak vedly k odmítnutí jeho dovolání.³⁹⁵ Podle Nejvyššího soudu SR může být nesplnění obligatorní podmínky právního zastoupení odstraněno po uplynutí zákonné lhůty pro odvolání pouze za předpokladu, že dovolatel podmínku právního zastoupení nesplnil v důsledku nesprávného poučení odvolacím soudem. Jedná se podle slovenského práva o jedinou procesní situaci, kdy soud poskytne dovolateli prostor pro odstranění vad jeho podání. Je-li ale dovolatel odvolacím soudem řádně poučen, a přesto podá dovolání bez právního zastoupení, soud jeho dovolání bez dalšího odmítne.³⁹⁶ Nedílnou obsahovou náležitostí plné moci

³⁹⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu SR ze dne 1.10.2019, sp. zn. 4 Cdo 110/2018

³⁹¹ § 241 OSŘ, § 429 CSP

³⁹² Vysokoškolským vzděláním druhého stupně se míní magisterské studium; studiu prvního stupně je zakončeno bakalářskou zkouškou.

³⁹³ Usnesení Nejvyššího soudu SR ze dne 1. 2. 2020, sp. zn. 7 Cdo 237/2016

³⁹⁴ Usnesení Nejvyššího soudu SR, rozhodnutí senátu ze dne 27.11.2019, sp. zn. 3 Obdo/96/2019

³⁹⁵ § 429 odst. 1 a 2 CSP, § 436 odst. 1 CSP, § 241 odst. 1 a 4 OSŘ, § 241b odst. 3 OSŘ

³⁹⁶ Usnesení Nejvyššího soudu SR ze dne 18.12.2019, sp. zn. 4 Cdo 190/2019

udělené advokátovi je rozsah a vůle zmocněnce zmocnění přijmout, neboť se jedná o dvojstranný právní úkon. Pokud plná moc tuto náležitost neobsahuje, je plná moc neplatná.³⁹⁷

Nejvyšší soud SR se zabýval situací, kdy právně nezastoupený dovolatel vzal své dovolání zpět ještě ve lhůtě, kdy mohl odstranit nedostatek právního zastoupení. Nejvyšší soud SR dovodil, že je souladné s dispoziční zásadou, aby účastník řízení vzal dovolání zpět sám, bez právního zastoupení. Zpětvzetí dovolání vede k zastavení řízení, nikoli k jeho odmítnutí pro nedostatek právního zastoupení.³⁹⁸

Advokát nese podle slovenské právní úpravy odpovědnost za kvalitu svého podání a hrozí mu pokuta až do výše 500 EUR, pokud je jím zpracované dovolání odmítnuto jako nepřijatelné nebo zamítnuto jako nedůvodné. Jedná se ale jen o případy, kdy dovolací soud obdobnou věc již rozhodoval alespoň v pěti předchozích případech a předmětem řízení bylo podání téhož dovolatele.³⁹⁹

7.4. Dovolání generálního prokurátora

Podle občanského soudního řádu, který byl v roce 2016 zrušen a nahrazen Civilním sporovým poriadkom, mohl generální prokurátor podat na podnět účastníka řízení mimořádné dovolání, pokud (a) byl pravomocným rozhodnutím soudu porušen zákon, (b) to vyžadovala ochrana práv a zákonem chráněných zájmů fyzických nebo právnických osob anebo státu, (c) tuto ochranu nebylo možné dosáhnout jinými právními prostředky. Generální prokurátor SR v podstatě přestal podávat mimořádné dovolání po uveřejnění stanoviska pléna Ústavního soudu SR z roku 2015, podle nějž je tento prostředek akceptovatelný pouze za předpokladu, že jsou účastníkem řízení vyčerpány všechny zákonem dovolené prostředky, včetně mimořádných opravných prostředků.⁴⁰⁰

Evropský soud pro lidská práva se v souvislosti s dovoláním podaným generálním prokurátorem opakovaně zabýval stížnostmi na porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy. Evropský soud pro lidská práva dospěl k závěru, že za situace, kdy generální prokurátor zahájí řízení o dovolání pro posouzení „běžné“ otázky, která spadá do „běžné soudní činnosti“ a tyto otázky byly nebo měly

³⁹⁷ Usnesení Nejvyššího soudu SR ze dne 1. 4. 2020, sp. zn. 7 M Cdo 6/2013

³⁹⁸ Usnesení Nejvyššího soudu SR ze dne 1. 2. 2020, sp. zn. 7 Cdo 237/2016

³⁹⁹ § 452 odst. 1 a 2 CSP

⁴⁰⁰ KRAJČOVIČOVÁ, Zuzana. Jeden inštitút a dva právne pohľady. *Najprávo.sk* [online]. 2.11.2019 [cit. 2021/03/20]. Dostupné na: <https://www.najpravo.sk/clanky/jeden-institut-a-dva-pravne-pohlady.html>

být vzneseny již v průběhu řízení, je dovolání podané generálním prokurátorem spíše dalším (maskovaným) odvoláním a takový postup vede k závěru o porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy.⁴⁰¹

Institut dovolání generálního prokurátora byl převzat z OSŘ do CSP, ovšem v precizované podobě tak, aby byl souladný s judikaturou ESLP.⁴⁰² Dovolání podané generálním prokurátorem je přípustné jen za předpokladu, že pravomocné rozhodnutí soudu porušuje právo na spravedlivý proces anebo trpí vadami, které mají za následek závažné porušení práva spočívající na právních závěrech, které jsou svévolné nebo neudržitelné a pokud potřeba zrušit rozhodnutí převyšuje nad zájmem zachování jeho nezměnitelnosti a nad principem právní jistoty. Generální prokurátor může podat dovolání ve lhůtě tří měsíců ode dne, kdy nabylo napadené odvolání právní moci.⁴⁰³

Generální prokurátor může podat dovolání, pokud řízení zahájil žalobou nebo do řízení vstoupil.⁴⁰⁴ Generální prokurátor může podat dovolání proti pravomocnému rozhodnutí soudu, pokud to vyžaduje ochrana práv účastníka řízení, kterou nelze dosáhnout jinými prostředky. Toto zahájení řízení osobou odlišnou od účastníka řízení je přípustné jen subsidiárně, jen pokud účastník řízení využil všechny řádné i mimořádné opravné prostředky, které mu právní řád k ochraně jeho práv a oprávněných zájmů poskytuje.⁴⁰⁵ Generální prokurátor může podat dovolání pouze na základě podnětu účastníka řízení, kterým je žalobce a žalovaný. Pokud by generální prokurátor podal dovolání na základě podnětu vedlejšího účastníka, vedlo by to k jeho odmítnutí, neboť vedlejší účastník se sice účastní řízení na straně žalobce nebo žalovaného, ale není účastníkem soudního řízení.⁴⁰⁶

7.5. Rozhodnutí o dovolání

Dovolací soud může dovolání odmítnout, zamítnout nebo rozhodnout tak, že napadené rozhodnutí zruší a věc vrátí k dalšímu řízení.

⁴⁰¹ Soudní případ žalobce Pádej proti Slovensku nebo žalobce Tóth proti Slovensku.

ESLP ve vztahu ke Slovensku k otázce zrušení pravomocných soudních rozhodnutí. *Najpravo.sk* [online]. 2020 [cit. 2021/03/10]. Dostupné na: <https://www.najpravo.sk/clanky/eslp-vo-vztahu-k-slovensku-k-otazke-zrusenia-pravoplatnych-sudnych-rozhodnuti.html>

⁴⁰² Důvodová zpráva k zákonu č. 160/2015 Z.z., civilný sporový poriadok, Sněmovní tisk Parlamentu SR č. 1333, dostupné na webových stránkách Národní rady Slovenské republiky: <https://www.nrsr.sk/web/Default.aspx?sid=zakony/zakon&MasterID=5280>

⁴⁰³ § 458, § 461 CSP

⁴⁰⁴ § 426 CSP

⁴⁰⁵ Stanovisko pléna Ústavního soudu SR sp. zn. Pl. ÚS 3/2015

⁴⁰⁶ Usnesení Nejvyššího soudu SR, rozhodnutí senátu ze dne 1.10.2020, sp. zn. 2 Obdo G 2/2017

Podobně jako v poměrech české právní úpravy slovenský dovolací soud rozhodne o odmítnutí dovolání v případech, kdy se dovoláním nebude věcně zabývat. Jedná se o případy, kdy je dovolání podáno opožděně, neoprávněnou osobu, směřuje proti rozhodnutí, které nelze dovoláním napadnout, nemá zákonné náležitosti (zejména z něj není patrné, proti kterému rozhodnutí směřuje, v jakém rozsahu se rozhodnutí napadá, z jakých důvodů je podáno nebo čeho se dovolatel domáhá), dovolatel nebyl právně zastoupen nebo není odůvodněné přípustnými dovolacími důvody nebo nejsou dovolací důvody zákonným způsobem vymezené.⁴⁰⁷

Podobně jako v české právní úpravě slovenský dovolací soud rozhodne o zamítnutí dovolání, pokud není důvodné.⁴⁰⁸

Pokud je dovolatel úspěšný, pak dovolací soud napadené rozhodnutí zruší a věc vrátí odvolacímu soudu nebo soudu prvního stupně k dalšímu řízení. Dovolací soud může věc také postoupit jinému orgánu nebo řízení zastavit.⁴⁰⁹ Na rozdíl od naší právní úpravy není slovenský dovolací soud oprávněn rozhodnutí zrušit a rozhodnutí odvolacího soudu změnit.⁴¹⁰

⁴⁰⁷ § 447 CSP

⁴⁰⁸ § 448 CSP

⁴⁰⁹ § 450 CSP

⁴¹⁰ § 243d odst. 1 písm. b) OSŘ

Závěr

Cílem této rigorózní práce bylo popsat mimořádný opravný prostředek „dovolání“ z hlediska jeho historického vývoje, zařazení do systému opravných prostředků řádných a mimořádných, uvést předpoklady přípustnosti a důvodnost tohoto opravného prostředku podle aktuálně platné a účinné právní úpravy a porovnat tuto aktuální právní úpravu se záměrem nově připravovaného civilního řádu soudního a aktuálně platnou právní úpravou na Slovensku.

Vedení soudních pří bylo vždy spojeno s lidskou společností, to ale neplatí o opravných soudních řízeních. Na území Čech byl odvolací soud zřízen v polovině 16. století Ferdinandem I. Habsburským, a to především proto, aby si panovník zajistil kontrolu nad právním životem v královských městech. Institut „dovolání“ byl zařazen v druhé polovině 17. století do Josefského soudního řádu, do tehdy trojinstančního soudního řízení jako druhý řádný opravný prostředek. Tuto povahu si dovolání zachovalo v civilním soudním řádu z roku 1895, který byl v roce 1918 recipován do československého právního řádu, ve kterém bylo dovolání zachováno až do roku 1949. Zákonem o zlidovění soudnictví z roku 1948 bylo dovolání z našeho právního řádu odstraněno a nahrazeno institutem stížnosti pro porušení zákona.

Po revoluci v roce 1989 bylo dovolání do civilního soudního řízení opět zařazeno, a to novelou občanského soudního řádu z roku 1991. Občanský soudní řád byl do současné doby mnohokrát novelizován a tyto změny doléhaly i na dovolání, zejména pokud jde o podmínky přípustnosti tohoto opravného prostředku. Pokud jde o zařazení dovolání do systému mimořádných opravných prostředků, k žádné změně od roku 1991 nedošlo, když se jedná o opravný prostředek proti pravomocným rozhodnutím odvolacího soudu. Je ale otázkou, zda tento stav setrvá i do budoucna. V roce 2017 pracovní skupina konstituovaná ministrem spravedlnosti představila veřejnosti věcný záměr civilního řádu soudního, podle kterého by se mělo dovolání zařadit mezi řádné opravné prostředky, které mají devolutivní a odkladný účinek. To ale nemá vést k zahlcení dovolacího soudu novou agendou, neboť i nadále mají být nastaveny podmínky přípustnosti dovolání, které umožní věcný dovolací přezkum rozhodnutí odvolacích soudů jen v zákonem stanovených případech.

Dovolací řízení se z hlediska dovolatele (a jeho právního zástupce) zpravidla skládá ze dvou úkonů. Prvním je úkon účastníka řízení a jeho advokáta či jiného zmocněnce spočívající v podání dovolání a druhým je úkon dovolacího soudu, kterým soud o podaném dovolání rozhodne. To by mohlo vést k nesprávnému závěru, že je dovolací řízení rychlé a jednoduché. Naopak, konstrukce dovolání požaduje precizní vymezení podmínek přípustnosti dovolání, dovolacích důvodů a dalších náležitostí dovolání, kdy případné nesprávnosti v tomto (prvním a

zpravidla také posledním) podání účastníka mohou vést k tomu, že se meritem věci dovolací soud nebude zabývat a v horším případě to může vést i k tomu, že se věcnou stránkou sporu nebude později zabývat ani Ústavní soud, bude-li zahájeno podáním ústavní stížnosti.

Dovoláním lze napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu, pokud to zákon připouští, a to do dvou měsíců od doručení tohoto rozhodnutí. Dovolání může podat jen účastník řízení, který musí být povinně zastoupen advokátem nebo notářem, pokud sám nemá právnické vzdělání. Stavebními kameny dovolání je sdělení dovolatele, v čem spatřuje podmínky přípustnosti dovolání a důvody dovolání.

Přípustnosti dovolání je dána zájmem na sjednocení judikatury nebo na vyřešení otázky, která doposud judikována nebyla. V užším smyslu jsou podmínky přípustnosti dovolání vymezeny trojím způsobem. První se promítá do § 237 OSŘ, podle kterého lze je dovolání přípustné proti každému rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, jestliže napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu nebo která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo má-li být dovolacím soudem vyřešená právní otázka posouzena jinak. Tyto čtyři předpoklady přípustnosti se navzájem vylučují a dovolatel je povinen v dovolání uvést, který z nich ve svém dovolání uplatňuje. Druhý způsob vymezení přípustnosti dovolání spočívá podle § 238 OSŘ ve výčtu rozhodnutí, proti kterým objektivně nelze dovolací přezkum otevřít. Třetí způsob vymezení přípustnosti dovolání je podle § 238a OSŘ založen na výčtu procesních usnesení, které vydal odvolací soud v průběhu řízení o odvolání.

Důvodem dovolání může být jen nesprávné právní posouzení věci, kdy se může jednat o posouzení otázky hmotného nebo procesního práva. Dovolatel je povinen uvést právní posouzení věci, které pokládá za nesprávné a vyložit, v čem tato nepravnost podle jeho názoru spočívá.

Včasně, přípustné a důvodné dovolání vede zpravidla ke zrušení napadeného rozhodnutí odvolacího soudu a vrácení věci k dalšímu řízení, ale může také vést k tomu, že Nejvyšší soud napadené rozhodnutí zruší a nahradí jej vlastním rozhodnutím.

Jsem přesvědčen, že dovolání v podobě mimořádného opravného prostředku má v systému opravných prostředků své opodstatněné místo, když se jedná o nástroj ochrany individuálních zájmů účastníka řízení, ale také o nástroj sloužící k sjednocování rozhodovací praxe soudů. Pokud se v budoucnu změní povaha tohoto institutu na opravný prostředek řádný, který má suspenzivní účinky, mohlo by to být vítanou změnou hlavně pro účastníky řízení, neboť nebude docházet (zpravidla s odstupem řady měsíců) k zásahům do pravomocně rozhodnutých právních

poměrů. Z hlediska zpracování dovolání by mohlo být pro zmocněnce dovolatelů pozitivní změnou především to, že bude otázka přípustnosti dovolání posuzována již odvolacím soudem.

Seznam používaných zkratek

CŘS	Civilní řád soudní, resp. věcný záměr civilního řádu soudního Ministerstva spravedlnosti ČR z roku 2017
CSP	Zákon č. 160/2015 Z.z., Civilný sporový poriadok
DŘ	Zákon č. 280/2009 Sb., daňový řád, ve znění pozdějších předpisů
EŘ	Zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů
ESLP	Evropský soud pro lidská práva
Listina	Usnesení předsednictva České národní rady ze dne 16.12.1992 o vyhlášení Listiny základních práv a svobod
Notářský řád	Zákon č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů
OdpŠk	Zákon č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů
OSŘ	Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
OZ	Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
RegP	Zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů
TŘ	Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád) ve znění pozdějších předpisů
Úmluva	Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb.
Ústava ČR	Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů
ZMS	Zákon č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích, ve znění pozdějších předpisů
ZoSOP	Zákon č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů
ZoÚS	Zákon č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů

ZoÚZSVM	Zákon č. 201/2002 Sb., o Úřadu pro zastupování státu ve věcech majetkových, ve znění pozdějších předpisů
ZP	Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů
ZŘS	Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů
ZSS	Zákon č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích, ve znění pozdějších předpisů
ZoÚS	Zákon č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů

Seznam použitých zdrojů

1. Seznam použité literatury

1. BULÍN, Hynek. *Dovolání podle práva československého, německého a francouzského*. Brno – Praha: ORBIS, 1935, 450 s. Sbíрка spisů právnických a národohospodářských; sv. 75.
2. COUFALÍK, Petr. Několik poznámek k náhradě nákladů řízení v rozhodovací praxi Nejvyššího soudu. *Bulletin advokacie*. Praha: Česká advokátní komora, 2015, (3) 39-43. ISSN 1210-6348.
3. FIALA, Josef. *Historický vývoj některých procesních principů, zásad a institutů civilního procesu*. Praha: Univerzita Karlova, 1974, 102 s.
4. HAMULÁKOVÁ, Klára, PETROV KŘIVÁČKOVÁ, Jana, ŠÍNOVÁ, Renáta a kol. *Civilní proces, Casebook*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2018, 488 s. ISBN 978-80-7598-248-3.
5. HORA, V. *Československé civilní právo procesní*. I.-III. díl. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2010, 211, 442, 286 s. ISBN 978-80-7357-540-3.
6. HRMADA, Miroslav. *Poučovací povinnost v civilním procesu*. 1. vydání. Praha: C.H.Bek, 2013, 112 s. ISBN 978-80-7400-436-6.
7. JIRSA, Jaromír. *Občanské soudní řízení. Soudcovský komentář. Kniha IV. § 201 – 250 občanského soudního řádu*. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, 288 s. ISBN 978-80-7598-375-6.
8. LAVICKÝ, Petr, WINTEREOVÁ, Alena, DOBROVOLNÁ, Eva, DVOŘÁK, Bohumil, PULKRÁBEK, Zdeněk. Obrana věcného záměru civilního řádu soudního. *Právní rozhledy*. Praha: C.H.Beck, 2019, 27(5) 153-159. ISSN 1210-6410.
9. LAVICKÝ, Petr, WINTEREOVÁ, Alena, DOBROVOLNÁ, Eva, DVOŘÁK, Bohumil, PULKRÁBEK, Zdeněk. Věcný záměr civilního řádu soudního z pohledu advokacie. *Bulletin advokacie*. Praha: Česká advokátní komora, 2018, (1-2) 11-21. ISSN 1210-6348.
10. MACKOVÁ, Alena. Opravné prostředky po novele občanského soudního řádu provedené zákonem č. 30/2000 Sb. *Bulletin advokacie*. Praha: Česká advokátní komora, 2000, (8) 24-38. ISSN 1210-6348.
11. MACKOVÁ, Alena. Co dál s civilním procesem? *Ad Notam*. Notářská komora České republiky, 2015, 21(2) 3-4. ISSN 1211-0558.

12. MACUR, Josef. *Zásada projednací v civilním soudním řízení*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 1997. 233 s. ISBN 80-210-1628-0.
13. MALÝ, Karel. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. 4. vydání. Praha: Leges, 2010, 640 s. ISBN 978-80-87212-39-4.
14. SEDLAČKO, František. Ústavný soud vracia dovolaniu ľudskú tvár. *Bulletin slovenskej advokácie*. Slovenská advokátska komora. 2021, **27**(1-2) 9-10. ISSN 1335-1079.
15. SCHELLEOVÁ, Ilona. Dovolání v civilním řízení včera a dnes. *Bulletin advokacie*. Praha: Česká advokátní komora, 1997, (6-7) 25 - 40. ISSN 1210-6348.
16. SVOBODA, Karel, TRNĚNÁ, Klára. *Dovolání*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2018, 172 s. ISBN 978-80-7400-685-2.
17. SVOBODA, Karel, ŠÍNOVÁ, Renáta, HAMULÁKOVÁ, Klára a kol. *Civilní proces: obecná část a sporné řízení*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, 432 s. ISBN 978-80-7400-279-3.
18. SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří, ŠÍNOVÁ, Renáta a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, 1627 s. ISBN 978-80-7400-673-9
19. SVOBODA, Karel, TLÁŠKOVÁ, Šárka, VLÁČIL, David, LEVÝ, Jiří, HROMADA, Miroslav a kol.: *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, 1054 s. ISBN 978-80-7400-297-7.
20. ŠIMÍČEK, V. Vztah dovolání a ústavní stížnosti včera, dnes a zítra. *Bulletin advokacie*. Praha: Česká advokátní komora. 2016, (7-8) 17-23. ISSN 1210-6348.
21. ŠTEVČEK, Marek, FICOVÁ, Svetlana, BARICOVÁ, Jana, MESIARKINOVÁ, Soňa, BAJÁNKOVÁ, Jana, TOMAŠOVIČ, Marek a kol. *Civilný sporový poriadok. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2016, 1540 s. ISBN 978-80-7400-6296.
22. VOJÁČEK, Ladislav. Panovnice na rozhraní epoch a cesta k modernímu státu a právnímu řádu (Před třemi sty lety se narodila Marie Terezie). *Právník, Teoretický časopis pro otázky státu a práva*, 2017, **156**(5) 369-472. ISSN 0231-6625
23. VOJÁČEK, Ladislav, SCHELLE, Karel, KNOLL, Vilém. *České právní dějiny*. 2. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010. 694 s. ISBN 978-80-7380-257-8.
24. WALTR, Robert. *Přehled judikatury ve věcech mimořádných opravných prostředků v občanskoprávním řízení*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2018, 276 s. ISBN 978-80-75985-041-0.
25. WINTEROVÁ, Alena. K opravným prostředkům v civilním procesu. In: LAVICKÝ, Petr a kol. *Současnost a perspektivy českého civilního procesu: sborník statí*. 1. vyd.

Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2014. 128 s. Spisy právnické fakulty Masarykovy univerzity, řada teoretická, Edice Scientia, sv. č. 502. ISBN 978-80-210-76886-0.

26. WINTEROVÁ, Alena, MACKOVÁ, Alena a kol. *Civilní právo procesní*. První část – Řízení nalézací. 7. vydání Praha: Linde, 2014. 624 s. ISBN 978-80-7201-940-30.
27. ZAHRADNÍKOVÁ, Radka a kol. *Civilní právo procesní*. 3. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2018. 621 s. ISBN 978-80-7380-714-6.

2. Seznam použitých internetových zdrojů

1. BAUEROVÁ, Veronika. Druhy soudů v českých zemích od raných počátků do 16. století. *Ústav práva a právní vědy* [online]. 2018 [cit. 2020/05/26]. Dostupné na: <https://www.ustavprava.cz/blog/2018/10/druhy-soudu-v-ceskych-zemich-od-ranych-pocatku-do-16-stoleti/>
2. BÍLKOVÁ, Jana, VLČKOVÁ, Veronika. Lhůty k podání a doplnění dovolání. *Bulletin-advokacie.cz* [online]. 6.5.2016 [cit. 2020/05/31]. Dostupné na: <http://www.bulletin-advokacie.cz/lhuty-k-podani-a-doplneni-dovolani>
3. DIMUN, Petr. Špičky justice podrobily záměr civilního řádu soudního drtivé kritice a odmítly ho jako Cimrmanovu pohádku. *Česká justice.cz* [online]. 22.11.2018. [cit. 2020/05/31]. Dostupné na: <https://www.ceska-justice.cz/2018/11/spicky-justice-podrobily-zamer-civilniho-radu-soudniho-drtive-kritice-odmitli-jako-cimrmanovu-pohadku/>
4. DVOŘÁK, Bohumil. Nad koncepcí dovolání v civilních věcech. *Právníprostor.cz* [online]. 11. 1. 2021 [cit. 2021/03/20]. Dostupné na: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/procesni-pravo/nad-koncepci-dovolani-v-civilnich-vecech>
5. ESLP ve vztahu ke Slovensku k otázce zrušení pravomocných soudních rozhodnutí. *Najpravo.sk* [online]. 2020 [cit. 2021/03/10]. Dostupné na: <https://www.najpravo.sk/clanky/eslp-vo-vztahu-k-slovensku-k-otazke-zrusenia-pravoplatnych-sudnych-rozhodnuti.html>
6. FIALA, Roman. Na cestě k novému civilnímu procesnímu právu. *Eprávo.cz* [online]. 12.3.2015 [cit. 2020/05/31]. Dostupné na: <https://www.epravo.cz/top/efocus/na-cestech-k-novem-civilnimu-procesnimu-pravu-97264.html>

7. Ideová východiska věcného záměru civilního řádu soudního. *Ministerstvo spravedlnosti ČR* [online]. 2017. [cit. 2021/03/10]. Dostupné na: <https://crs.justice.cz/ideova-vychodiska/>
8. JANUŠ, Jan. Neviděli jste nový proces? Aneb Právní život. *Epravo.cz* [online]. 10. 4. 2017 [cit. 2020/05/30]. Dostupné na: <https://www.epravo.cz/top/aktualne/nevideli-jste-novy-proces-aneb-pravni-zivot-105775.html>
9. KEJHOVÁ, Hana. Konference Budoucnost civilního procesu obohatila odbornou debatu. *Advokatnidenik.cz* [online]. 16. 10. 2019 [cit. 2021/03/20]. Dostupné na: <https://advokatnidenik.cz/2019/10/16/konference-budoucnost-civilniho-procesu-prispela-vymenou-zkusenosti-do-odborne-debaty/>
10. Komise pro civilní kodex nebude mít nového předsedu. Kněžínek odmítl přání soudců. *Česká justice.cz* [online]. 26. 3. 2019 [cit. 2020/05/30]. Dostupné na: <https://www.ceska-justice.cz/2019/03/komise-pro-civilni-kodex-nebude-mit-noveho-predsedu-knezinek-odmitl-prani-soudcu/>
11. KRAJČOVIČOVÁ, Zuzana. Jeden inštitút a dva právne pohľady. *Najprávo.sk* [online]. 2.11.2019 [cit. 2021/03/20]. Dostupné na: <https://www.najpravo.sk/clanky/jeden-institut-a-dva-pravne-pohlady.html>
12. KRAMER, Jaroslav, LÉKO, Kristián. Pokus o právní revoluci začíná. *Česká advokátní komora* [online]. 2014 [cit. 2020/05/30]. Dostupné na: <https://www.cak.cz/scripts/detail.php?id=13430>
13. Návrh na odklad vykonatelnosti nebo návrh na odklad právní moci napadeného rozhodnutí soudu nižšího stupně. *Nejvyšší soud ČR* [online]. [cit. 2020/05/23]. Dostupné na: http://www.nsoud.cz/Judikatura/ns_web.nsf/web/Provarejnostamedia~TiskovezpravyNejvyssihosoudu~Tiskova_zprava__Navrh_na_odklad_vykonatelnosti_nebo_navrh_na_odklad_pravni_moci_napadeneho_rozhodnuti_soudu_nizsiho_stupne~
14. Nejvyšší soud – O Nejvyšším soudu. *Nejvyšší soud ČR* [online]. [cit. 2021/03/13]. Dostupné na: <https://www.nsoud.cz/>
15. Nejvyšší správní soud – O soudu. *Nejvyšší správní soud ČR* [online]. [cit. 2021/03/13]. Dostupné na: <https://www.nssoud.cz/>
16. Nové procesné kódexy. *Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky* [online]. [cit. 2021/03/10]. Dostupné na:

<https://www.justice.gov.sk/Stranky/Nase-sluzby/Nase-projekty/nove-procesne-kodexy/Uvod.aspx>

17. RÝDLOVÁ, Hana. Nelze opravit něco, co je v samém základu špatně. Rozhovor s Petrem Lavickým o novém civilním řádu soudním. *Bulletin-advokacie.cz* [online]. 14. 2. 2018 [cit. 2021/03/20]. Dostupné na: <http://www.bulletin-advokacie.cz/nelze-opravovat-neco-co-je-v-samem-zakladu-spatne.-rozhovor-s-petrem-lavicky-m-o-novem-civilnim-radu-soudnim>
18. Statistika Nejvyššího soudu. *Nejvyšší soud ČR* [online]. [cit. 2021/03/13]. Dostupné na: <https://www.nsoud.cz/>
19. VÁLOVÁ, Irena. Roman Fiala znovu v čele Komise pro rekonstrukci OSŘ. *Česká justice.cz* [online]. 13.3.2014. [cit. 2020/05/30]. Dostupné na: <https://www.ceska-justice.cz/2014/03/roman-fiala-znovu-v-cele-komise-pro-rekonstrukci-osr/>
20. Věcný záměr civilního řádu soudního. *Ministerstvo spravedlnosti ČR* [online]. 2017 [cit. 2020/05/30]. Dostupné na: <https://crs.justice.cz>
21. VLASTNÍK, Jiří. K (ne)přípustnosti dovolání z důvodu procesních vad soudu. *Eprávo.cz* [online]. 28. 8. 2019 [cit. 2020/06/20]. Dostupné na: <https://www.epravo.cz/top/clanky/k-nepripustnosti-dovolani-z-duvodu-procesnich-vad-soudu-109842.html>
22. VRCHA, Pavel. K problematice dovolání ve světle rozhodovací praxe Nejvyššího soudu a Ústavního soudu. *Vrcha.wenode.cz* [online]. 2.6.2017 [cit. 2020/06/21]. Dostupné na: <http://vrcha.webnode.cz/news/k-problematice-dovolani-ve-svetle-rozhodovaci-praxe-nejvyssiho-soudu-a-ustavniho-soudu/>
23. ZUKAL, Marek. Opravné prostředky v novém civilním procesu de lege ferenda. *Právníprostor.cz* [online]. 17. 6. 2019 [cit. 2020/05/31]. Dostupné na: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/procesni-pravo/opravne-prostredky-v-novem-civilnim-procesu-de-lege-ferenda>

3. Seznam použitých právních předpisů

1. Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb., Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod
2. Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů
3. Usnesení předsednictva České národní rady ze dne 16.12.1992 o vyhlášení Listiny základních práv a svobod

4. Zákon č. 11/1918 Sb., o zřízení samostatného státu československého
5. Zákon č. 319/1948 Sb., o zlidovění soudnictví, ve znění pozdějších předpisů
6. Zákon č. 142/1950 Sb., o řízení ve věcech občanskoprávních (občanský soudní řád), ve znění pozdějších předpisů
7. Zákon č. 62/1961 Sb., o organizaci soudců, ve znění pozdějších předpisů
8. Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů
9. Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
10. Zákon č. 519/1991 Sb., kterým se mění a doplňuje občanský soudní řád a notářský řád, ve znění pozdějších předpisů
11. Zákon č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů
12. Zákon č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů
13. Zákon č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, ve znění pozdějších předpisů
14. Zákon č. 238/1995 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a zákon České národní rady č. 114/1988 Sb., o působnosti orgánů České socialistické republiky v sociálním zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů
15. Zákon č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů
16. Zákon č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů
17. Zákon č. 30/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, ve znění pozdějších předpisů
18. Zákon č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích, ve znění pozdějších předpisů
19. Zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů
20. Zákon č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, ve znění pozdějších předpisů
21. Zákon č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích, ve znění pozdějších předpisů
22. Zákon č. 201/2002 Sb., o Úřadu pro zastupování státu ve věcech majetkových, ve znění pozdějších předpisů

23. Zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů
24. Zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení, ve znění pozdějších předpisů (insolvenční zákon)
25. Zákon č. 300/2008 Sb., o elektronických úkonech, osobních číslech a autorizované konverzi, ve znění pozdějších předpisů
26. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
27. Zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních korporacích a družstvech (zákon o obchodních korporacích), ve znění pozdějších předpisů
28. Zákon č. 404/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a na které další zákony
29. Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů
30. Zákon č. 191/2020 Sb., o některých opatřeních ke zmírnění dopadů epidemie koronaviru SARS CoV-2 na osoby účastnící se soudního řízení, poškozené, oběti trestných činů a právnické osoby a o změně insolvenčního zákona a občanského soudního řádu, ve znění pozdějších předpisů

Seznam použitých právních předpisů Slovenské republiky:

31. Zákon č. 160/2015 Zz., Civilný sporový poriadok
32. Zákon č. 161/2015 Zz., Civilný mimosporový poriadok
33. Zákon č. 162/2015 Z.z., Správny súdny poriadok

4. Seznam použité judikatury

Ústavní soud České republiky:

1. Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 21. 5. 1995, sp. zn. III. ÚS 116/1994
2. Nález Ústavního soudu ČR ze dne 11. 2. 2004, vyhlášený dne 7. 4. 2007 ve sbírce zákonů pod č. 153/2004 Sb., kterým byl dnem vyhlášení tohoto nálezu ve Sbírce zákonů zrušen § 243c odst. 2 OSŘ
3. Nález Ústavního soudu ČR ze dne 1. 3. 2004, sp. zn. IV. ÚS 582/2002
4. Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 28. 4. 2004, sp. zn. I. ÚS 236/04
5. Nález Ústavního soudu ČR ze dne 12. 5. 2004, sp. zn. I. ÚS 653/03
6. Nález Ústavního soudu ze dne 10. 5. 2005, sp. zn. IV. ÚS 128/05
7. Nález Ústavního soudu ze dne 14. 9. 2007, sp. zn. I. ÚS 273/06
8. Nález Ústavního soudu ze dne 5. 6. 2008, sp. zn. IV. ÚS 1390/07-1

9. Usnesení Ústavního soudu ze dne 22. 1. 2009, sp. zn. III. ÚS 3209/08
10. Nálež Ústavního soudu ČR ze dne 3. 3. 2009, sp. zn. IV. ÚS 215/09
11. Nálež Ústavního soudu ČR ze dne 21.2.2012, Pl. ÚS 29/11
12. Stanovisko Pléna Ústavního soudu Pl. ÚS – st. 38/14 ze dne 4. 3. 2014
13. Nálež Ústavního soudu ČR ze dne 26. 6. 2017, sp. zn. III. ÚS 1675/2014
14. Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 28. 4. 2015, sp. zn I. ÚS 1092/2015
15. Nálež Ústavního soudu ze dne 1.12.2015 sp. zn, II. ÚS 2766/14
16. Nálež Ústavního soudu ČR ze dne 28. 1. 2016, sp. zn. III. ÚS 247/14
17. Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 15. 3. 2016, sp. zn. III. ÚS 656/2016
18. Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 20. 6. 2016, sp. zn. II. ÚS 1291/16
19. Nálež Ústavního soudu ČR ze dne 6. 9. 2016, sp. zn. III. ÚS 3822/15
20. Nálež Ústavního soudu ČR ze dne 22. 11. 2016, sp. zn. IV. ÚS 1155/16
21. Nálež Ústavního soudu ze dne 6. 12. 2016, sp. zn. II. ÚS 2000/16
22. Nálež Ústavního soudu ze dne 29.11.2016, sp. zn. II. ÚS 1113/16
23. Nálež Ústavního soudu ČR ze dne 9. 2. 2017, sp. zn. IV. ÚS 216/16
24. Nálež Ústavního soudu ČR ze dne 15. 3. 2017, sp. zn. II. ÚS 1966/16
25. Nálež Ústavního soudu ČR ze dne 3. 5. 2017, sp. zn. I. ÚS 2135/16
26. Nálež Ústavního soudu ČR ze dne 16. 5. 2017, sp. zn. IV. ÚS 2018/16
27. Nálež Ústavního soudu ČR ze dne 6. 6. 2017, sp. zn. I. ÚS 980/17
28. Nálež Ústavního soudu ČR ze dne 18. 7. 2017, sp. zn. IV. ÚS 3092/16
29. Nálež Ústavního soudu ČR ze dne 5. 9. 2017, sp. zn. II. ÚS 1383/2017
30. Nálež Ústavního soudu ČR ze dne 26. 9. 2017, sp. zn. III. ÚS 3717/2016
31. Nálež Ústavního soudu ČR ze dne 27.11.2018, sp. zn. II. ÚS 1967/18
32. Nálež Ústavního soudu ČR ze dne 28. 6. 2019, sp. zn. IV. ÚS 1527/19
33. Nálež Ústavního soudu ČR ze dne 28. 6. 2019, sp. zn. IV. ÚS 2932/18
34. Nálež Ústavního soudu ČR ze dne 30.10.2019, sp. zn. II. ÚS 1852/19
35. Nálež Ústavního soudu ČR ze dne 28. 1. 2020, sp. zn. III. ÚS 3213/19
36. Nálež Ústavního soudu ČR ze dne 6. 2. 2020, sp. zn. I. ÚS 1833/18
37. Nálež Ústavního soudu ČR ze dne 11. 2. 2020, sp. zn. III. ÚS 2478/18-2
38. Nálež Ústavního soudu ČR ze dne 18. 2. 2020, sp. zn. I. ÚS 3767/2020
39. Nálež Ústavního soudu ČR ze dne 10. 3. 2020, sp. zn. IV. ÚS 286/20
40. Nálež Ústavního soudu ČR ze dne 31. 3. 2020, sp. zn. II. ÚS 291/20
41. Nálež Ústavního soudu ČR ze dne 31. 3. 2020, sp. zn. III. ÚS 4012/19

42. Nález Ústavního soudu ČR ze dne 27. 4. 2020, sp. zn. II. ÚS 664/19
43. Nález Ústavního soudu ČR ze dne 8. 1. 2020, sp. zn. II. ÚS 1244/19
44. Nález Ústavního soudu ČR ze dne 28. 4. 2020, sp. zn. III. ÚS 831/2020

Nejvyšší soud České republiky:

45. Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 30.10.2002, sp. zn. 30 Cdo 1370/2002
46. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 23. 1. 2003, sp. zn. 26 Cdo 8/2003
47. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 5. 2003, sp. zn. 25 Cdo 162/2003
48. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 8. 7. 2003, sp. zn. 29 Odo 457/2003
49. Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 24. 9. 2003, sp. zn. 33 Odo 527/2003-470
50. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 12. 8. 2004, sp. zn. 29 Odo 696/2004
51. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 11. 6. 2007, sp. zn. 20 Cdo 1374/2006
52. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 27.10.2010, sp. zn. 30 Cdo 5309/2008
53. Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 21.12.2010, sp. zn. 30 Cdo 4111/2009
54. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 4. 3. 2013, sp. zn. 28 Cdo 355/2013
55. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 5. 2013, sp. zn. 29 Cdo 1172/2013
56. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 20.11.2013, sp. zn. 28 Cdo 2608/2013
57. Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 19. 2. 2014, sp. zn. 30 Cdo 232/2014
58. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 22.10.2014, sp. zn. 30 Cdo 3601/2014
59. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 7. 1. 2015, sp. zn. 30 Cdo 3023/2014
60. Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. 1. 2015, sp. zn. 30 Cdo 4464/2014
61. Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 13. 5. 2015, sp. zn. 30 Cdo 5243/2014
62. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 16. 5. 2016, sp. zn. 32 Cdo 5169/2015
63. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 31. 5. 2016, sp. zn. 29 Cdo 654/2016
64. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 29. 9. 2016, sp. zn. 32 Cdo 3471/2019
65. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 18. 1. 2017, sp. zn. 30 Cdo 3052/2016
66. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 4. 2017, sp. zn. 30 Cdo 6012/2016
67. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 2. 5. 2017, sp. zn. 20 Cdo 1616/2017
68. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 29. 8. 2017, sp. zn. 20 Cdo 3589/2017
69. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 18.12.2017, sp. zn. 21 Cdo 222/2014
70. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 24. 1. 2018, sp. zn. 21 Cdo 79/2018
71. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 14. 2. 2018, sp. zn. 33 Cdo 340/2018
72. Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 11. 4. 2018, sp. zn. 31 Cdo 4831/2017
73. Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 23.10.2018, sp. zn. 27 ICdo 179/2017

74. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 29.11.2018, sp. zn. 33 Cdo 932/2017
75. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 17.1.2019, sp. zn. 28 Cdo 4504/2018
76. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 1. 3. 2019, sp. zn. 20 Cdo 314/2019
77. Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 3. 2019, sp. zn. 22 Cdo 2020/2018
78. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 22. 1. 2020, sp. zn. 21 Cdo 3794/2019
79. Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 22. 9. 2020, sp. zn. 32 Cdo 1490/2019-175
80. Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 3.11.2020, sp. zn. 30 Cdo 2863/2020-143

Ústavní soud Slovenské republiky a Nejvyšší soud Slovenské republiky:

81. Stanovisko pléna Ústavního soudu SR sp. zn. Pl. ÚS 3/2015
82. Nález Ústavního soudu SR ze dne 26. 4. 2018, sp. zn. II. ÚS 89/2018
83. Nález Ústavního soudu SR ze dne 1. 6. 2020, sp. zn. II. ÚS 559/2018
84. Nález Ústavního soudu SR ze dne 9. 6. 2020, sp. zn. I. ÚS 51/2020
85. Rozsudek Nejvyššího soudu SR ze dne 1.10.2019, sp. zn. 4 Cdo 110/2018
86. Usnesení Nejvyššího soudu SR ze dne 15.11.2019, sp. zn. 4 Obdo 97/2018
87. Usnesení Nejvyššího soudu SR ze dne 21.11.2019, sp. zn. 3 Cdo 146/2019
88. Usnesení Nejvyššího soudu SR ze dne 27.11.2019, sp. zn. 3 Obdo/96/2019
89. Usnesení Nejvyššího soudu SR ze dne 18.12.2019, sp. zn. 4 Cdo 190/2019
90. Usnesení Nejvyššího soudu SR ze dne 1. 2. 2020, sp. zn. 7 Cdo 237/2016
91. Usnesení Nejvyššího soudu SR ze dne 1. 4. 2020, sp. zn. 7 M Cdo 6/2013
92. Usnesení Nejvyššího soudu SR ze dne 1.10.2020, sp. zn. 2 Obdo G 2/2017
93. Usnesení Nejvyššího soudu SR ze dne 1. 2. 2021, sp. zn. 7 Cdo 205/2019

5. Seznam ostatních zdrojů – důvodové zprávy

1. Důvodová zpráva k zákonu č. 519/1991 Sb., kterým se mění a doplňuje občanský soudní řád a notářský řád, ze dne 23. 5. 1991, Sněmovní tisk Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR č. 679, rok 1991
2. Důvodová zpráva k zákonu č. 238/1995 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a zákon České národní rady č. 114/1988 Sb., o působnosti orgánů České socialistické republiky v sociálním zabezpečení, ze dne 22. 3. 1995, Sněmovní tisk Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR, rok 1995

3. Důvodová zpráva k zákonu č. 30/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, ze dne 1. 1. 2000, Sněmovní tisk Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR č. 257, rok 2000
4. Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (konsolidované znění), ze dne 3. 2. 2012, Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR, Vláda ČR, rok 2012; Důvodová zpráva ze dne 26. 5. 2011, Sněmovní tisk Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR č. 362/0, rok 2011
5. Důvodová zpráva k zákonu č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ze dne 27. 2. 2013, Sněmovní tisk Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR č. 931/0, rok 2013
6. Důvodová zpráva k zákonu č. 160/2015 Z.z., civilný sporový poriadok, Sněmovní tisk Parlamentu SR č. 1333, dostupné na webových stránkách Národní rady Slovenské republiky: <https://www.nrsr.sk/web/Default.aspx?sid=zakony/zakon&MasterID=5280>
7. Důvodová zpráva k zákonu č. 296/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, ze dne 23. 11. 2016, Sněmovní tisk Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR č. 987/0, rok 2016
8. Důvodová zpráva k zákonu č. 191/2020 Sb., o některých opatřeních ke zmírnění dopadů epidemie koronaviru SARS CoV-2 na osoby účastnící se soudního řízení, poškozené, oběti trestných činů a právnické osoby a o změně insolvenčního zákona a občanského soudního řádu, ze dne 31. 3. 2020, Sněmovní tisk Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR č. 807/0, rok 2020

Abstrakt a klíčová slova v českém jazyce

Název rigorózní: Dovolání v civilním soudním řízení.

Abstrakt:

Tématem Rigorózní práce je mimořádný opravný prostředek upravený zák. č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a to „dovolání“. Mimořádnost tohoto opravného prostředku spočívá v tom, že jím lze napadnout soudní rozhodnutí pravomocné a vykonatelné. Práce je strukturována do sedmi kapitol. První dvě kapitoly jsou zaměřeny na obecné základy civilního procesu, opravné systémy, opravné prostředky a vývoj institutu dovolání. Součástí druhé kapitoly je pasáž věnovaná připravované rekodifikaci civilního soudního řízení vycházející z věcného záměru civilního soudního řádu, který byl připraven v roce 2017. Třetí kapitola je jádrem této práce a obsahuje především podmínky přípustnosti dovolání a náležitosti dovolání. V této kapitole je popsáno, kdo a kde může podat dovolání a jaká je lhůta pro jeho podání. Jádrem dovolání a řízení o něm jsou dvě svébytné náležitosti, a to (a) vymezení podmínek přípustnosti dovolání a (b) popis důvodů dovolání. Přípustnost dovolání je dána zájmem na sjednocení judikatury nebo na vyřešení otázky, která doposud judikována nebyla a důvodem dovolání je nesprávné právní posouzení věci, kdy se může jednat o posouzení otázky hmotného práva nebo procesního práva. V práci je popsáno, že vymezení podmínek přípustnosti spočívá v tom, že dovolatel uvede otázku hmotného nebo procesního práva, (a) při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu nebo (b) která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo (c) je dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo (d) která je dovolacím soudem sice vyřešena, ale má být posouzena jinak. Tyto čtyři předpoklady přípustnosti dovolání se navzájem vylučují a dovolatel je povinen v dovolání uvést, který z nich ve svém dovolání uplatňuje. Dále se v práci uvádějí negativní podmínky přípustnosti dovolání, když některá rozhodnutí nelze předložit dovolacímu soudu k přezkumu. Vedle uvedeného práce obsahuje také výčet procesních rozhodnutí, která dovolací soud může v dovolacím řízení přezkoumávat. Čtvrtá kapitola popisuje úkon soudů po podání dovolání a po rozhodnutí o dovolání. Rozhodnutí Nejvyššího soudu o dovolání je věnována samostatná pátá kapitola. V šesté kapitole je popsán vztah dovolání a ústavní stížnosti a akcentován rozdíl mezi Nejvyšším soudem, jehož úlohou je sjednocování judikatury a Ústavním soudem, jehož úlohou je kontrola dodržování ústavně zaručených základních práva a svobod. V sedmé kapitole je uvedena komparace právní úpravy dovolání v České republice a na Slovensku.

Klíčová slova: Civilní proces, opravné prostředky, dovolání

Abstrakt a klíčová slova v anglickém jazyce

Title of rigorous thesis: Appellate review in civil procedure

Abstract

The rigorosum thesis focuses on the extraordinary remedy of “appellate review” (*in Czech: dovolání*), as stipulated in Act No. 99/1963 Coll., the Code of Civil Procedure, as amended. The remedy is extraordinary in the sense that it allows to contest a final and enforceable court decision. The thesis is divided into seven chapters. The first two chapters focus on the general principles of civil procedure, appellate systems, types of remedies and the history of the concept of appellate review. The second chapter also includes a passage presenting the planned recodification of civil procedure based on the substantive intent of the Civil Procedure Rules drafted in 2017. The third chapter is the core of the thesis and contains, in particular, the conditions for admissibility of appellate review and the requisites of an application for appellate review. The chapter describes who can lodge an application for appellate review, and specifies the place and deadline for filing the application. Two autonomous requisites are essential for an appellate review and the relevant proceedings: (a) definition of the conditions for admissibility of appellate review; and (b) specification of the grounds for appellate review. Appellate review is permissible if there is an interest in harmonising the case law or in resolving a question that has not yet been addressed in the case law; the grounds for appellate review consist in an error of law concerning the assessment of a question of substantive law or a question of procedural law. The thesis describes the manner of defining the conditions for admissibility of appellate review; the applicant must specify the question of substantive law or procedural law (a) which the appellate court assessed in deviation from the established case-law of the appellate review court; or (b) which has not yet been addressed in the case-law of the appellate review court; or (c) which has been resolved in the case law of the appellate review court inconsistently; or (d) which has been resolved by the appellate review court but should be assessed differently. These four preconditions for admissibility of appellate review cannot be invoked cumulatively; accordingly, the appellant must indicate in the application for appellate review which of the above preconditions he applies. The thesis further mentions situations where appellate review is impermissible; indeed, certain court decisions cannot be submitted to the appellate review court for review. It also contains a list of procedural decisions that are reviewable by the appellate review court. Chapter four describes the court procedure after lodging of an application for appellate review and after issuing a decision on the application. A separate chapter deals with the decision-making of the Supreme Court in appellate review proceedings. Chapter six describes the relation between an application for appellate review and a

constitutional complaint, accentuating the difference between the Supreme Court, whose task is to unify the case law, and the Constitutional Court, which is responsible for ensuring respect of constitutionally guaranteed fundamental rights and freedoms. Chapter seven contains a comparative analysis of the Czech and Slovak legislations concerning appellate review.

Keywords: Civil procedure, Remedies, Appellate review